

Joakim Wiik

Holdninger til prestasjonsfremmende midler blant ledere i norsk idrett: Spiller idrettens egenart en rolle?

En kvantitativ studie av holdninger til prestasjonsfremmende midler og forebygging av doping blant ledere i særvidretten.

Masteroppgave i idrettsvitenskap
Seksjon for kultur og samfunn
Norges idrettshøgskole, 2021

Sammendrag

Norges idrettsforbund og olympiske og Paraolympiske komité (NIF) har klare holdninger til at doping er uønsket i norsk idrett. Arbeidet med antidoping i Norge har foregått i bortimot 70 år. Siden 2003 har antidopingarbeidet vært et samarbeid mellom Antidoping Norge (ADNO), NIF og staten. Samarbeidet virker tilsynelatende godt, men det finnes fortsatt doping i norsk idrett.

I internasjonal idrett er det tydelige mønstre på hvilke idretter som har størst forekomst av doping. En forklaring finnes i den såkalte sårbarhetstesen. Det er mest doping i de idrettene der doping gir størst prestasjonsfremmende effekt. Disse idrettene er mest sårbare for doping.

Ved å definere idrettens egenart ut fra idrettens arbeidskrav, kan jeg skille mellom sårbare og mindre sårbare idretter. Sårbare idretter har mer spesialiserte arbeidskrav enn ikke-sårbare idretter. Spørsmålet i denne oppgaven er om idrettens egenart påvirker holdninger til doping i norsk idrett. Mer spesifikt har jeg undersøkt holdninger blant ledere på ulike nivå og innenfor ulike idretter i NIF, da ledere har en nøkkelrolle i å etablere verdier og holdninger i en organisasjon. Jeg har gitt svar på to problemstillinger:

- *«I hvilken grad påvirker idrettens egenart holdninger til prestasjonsfremmende midler (PFM) blant ansatte og tillitsvalgte i norsk idrett?»*
- *«I hvilken grad påvirker idrettens egenart holdningen til forebygging av doping blant ansatte og tillitsvalgte i norsk idrett?»*.

Undersøkelsene har blitt gjort ved bruk av statistiske metoder og diskutert ved bruk av teorier om holdninger og organisasjonskultur. Et overordnet spørsmål i diskusjonen er om NIF har en integrert organisasjonskultur når det gjelder antidoping, eller om enkelte særforbund kan utgjøre subkulturer i dopingspørsmålet. Selv om samfunnsteorier ikke kan ses på som endelige sannheter, danner teoriene grunnlag for å forklare hvorfor resultatene ser ut slik de gjør.

Resultatene viser at idrettens egenart ikke slår ut for lederes holdninger til PFM. Samtidig viser resultatene at det er en viss aksept til PFM i den såkalte gråsonen. Det er ingen forskjell i holdninger mellom spesialiserte og komplekse idretter. Det tyder på at det er en integrert organisasjonskultur i NIF på spørsmål om PFM. Videre viser resultatene at det forebyggende dopingarbeidet er høyere prioritert i spesialiserte idretter enn i komplekse idretter. Resultatene viser også at prioriteringen av forebyggende dopingarbeid synker jo lenger ned i NIF-hierarkiet en kommer. Til slutt viser resultatene at ledere i NIF mener det er utbredelse av doping i både ungdomsidretten og toppidretten, men at toppidretten har større utbredelse.

Innhold

Sammendrag	3
Innhold	5
Forord	8
1 Innledning	10
1.1 <i>Hva skal jeg finne ut av?</i>	13
1.2 <i>Bakgrunn for oppgaven</i>	15
1.3 <i>Problemstilling</i>	16
2 Begreper	19
2.1 <i>Holdninger</i>	19
2.2 <i>Arbeidskrav</i>	20
2.2.1 Spesialiserte arbeidskrav.....	20
2.2.2 Komplekse arbeidskrav.....	21
2.3 <i>Prestasjonsfremmende midler og metoder (PFM)</i>	21
2.3.1 Doping.....	21
2.3.2 Lovlige PFM.....	22
3 Kontekst	27
3.1 <i>Historisk blick på lederes rolle for bruk av doping</i>	27
3.2 <i>Verdier i NIF</i>	29
3.2.1 NIFs verdiarbeid.....	29
3.2.2 Relevante verdier for oppgaven i tingperioden 2015-2019.....	30
3.2.3 Relevante verdier for Olympiatoppen i perioden 2017-2022.....	32
3.3 <i>Antidoping i Norge</i>	32
3.4 <i>Statistikk fra WADA og Antidoping Norge</i>	35
4 Teori	36
4.1 <i>Organisasjonsteori- og kultur</i>	36

4.1.1	Organisasjonskultur	37
4.2	<i>Holdninger og organisasjonskultur</i>	45
4.2.1	Hvordan skapes holdninger?	45
4.2.2	Hvilken rolle spiller lederes holdninger i en organisasjon?	47
4.3	<i>Sårbarhetstesen</i>	49
4.4	<i>PFM og idrettens egenart</i>	51
4.4.1	Er idretter sårbare for bruk av PFM?	52
4.4.2	Forebyggende dopingarbeid.....	53
4.5	<i>Oppsummering</i>	54
5	Design og metode	55
5.1	<i>Kvantitativ metode</i>	55
5.2	<i>Verdiundersøkelsen</i>	56
5.2.1	Gjennomføring	57
5.3	<i>Kvalitetsvurderinger av undersøkelsen</i>	58
5.3.1	Validitet	60
5.3.2	Reliabilitet	63
5.3.3	Målingsnivå for holdninger	65
5.4	<i>Etiske vurderinger</i>	65
5.5	<i>Utvalg</i>	67
5.5.1	Idrettens egenart	69
5.5.2	Utfallsvariabler i problemstilling 1.....	71
5.5.3	Utfallsvariabler i problemstilling 2.....	72
5.5.4	Organisasjonskulturvariabler	73
5.6	<i>Analyser</i>	73
5.6.1	Lineær regresjon.....	73
6	Resultater og analyse	77
6.1	<i>Holdninger til PFM og forebygging av doping</i>	77
6.2	<i>Idrettens egenarts betydning for holdninger til PFM</i>	79
6.3	<i>Idrettens egenarts betydning for forebygging av doping</i>	80
6.4	<i>En integrert organisasjonskultur til PFM?</i>	81

7	Diskusjon	84
7.1	<i>Holdninger til PFM</i>	84
7.1.1	Hvorfor er resultater om en integrert organisasjonskultur viktig?	88
7.2	<i>Holdninger til forebygging av doping</i>	90
7.2.1	Utbredelse av doping og prioritering av forebygging av doping	90
7.2.2	Utbredelse av doping og grad av prioritering av doping	92
7.2.3	Forebygging av doping på ulike hierarkiske nivå	94
7.3	<i>Begrensninger, implikasjoner og videre forskning</i>	96
7.3.1	Videre forskning	98
8	Oppsummering og konklusjon	100
	Referanser	102
	Tabelloversikt	110
	Forkortelser	111
	Vedlegg	112

Forord

Det er rart å plutselig være på den andre siden... Etter 12 år som lærer i Valdres, viste det seg et behov for miljøforandring. Løsningen ble et flytteprosjekt.

Som student har hverdagen blitt annerledes. Fra før er jeg vant med at det er jeg som skal forberede, gjennomføre, og evaluere undervisning. Plutselig var jeg en av de som skulle motta undervisning, men likevel med et perspektiv om hvordan det er å undervise, dog på lavere akademisk nivå. Så med respekt og konstruktivt blikk, fikk jeg et nytt perspektiv på det å gi- og motta undervisning. Takk til alle som har vist hvordan det skal- og ikke skal gjøres.

Det har vært to fine, men spesielle år. For det første var det fint å komme inn i et studentmiljø igjen. Riktig nok er jeg noe eldre enn mine klassekamerater på denne studieretningen, men det har vært et godt miljø å ta del i. For det andre har det vært interessant og lærerikt å lese og skrive igjen. Jeg har tilegnet meg ny kunnskap og lært mye om tekstproduksjon, som jeg vil få bruk for i læreryrket. For det tredje har det vært positivt for meg å komme meg til en ny by og en ny arbeidsplass. Takk til avdelingsleder ved Asker VGS, Stian A. Krossen, som har tilrettelagt for at jeg kunne ha en optimal kombinasjon av jobb og studier.

Takk til Sigmund Loland, som er min hovedveileder, for at du støttet mine tanker om masteroppgave. Du har lært meg masse, både faglig og akademisk. Takk for alle tilbakemeldinger og diskusjoner. Sammen med Lars Erik Espedalen, min biveileder, har dere støttet oppgaven min hele veien og gitt den retning når jeg følte jeg sto stille. Lars, du har strukket deg langt for oppgaven min og har vært tilgjengelig når det har vært nødvendig; tusen takk for det!

Det har vært ekstra spesielt å være student det siste drøye året. Campus ble stengt pga koronaviruset i mars 2020 og studenttilværelsen ble annerledes enn antatt. Ikke at jeg har så mye å sammenligne med, men miljøet på NIH, som jeg gjerne skulle opplevd mer av, forsvant. Likevel hadde jeg litt flaks, siden jeg hadde valgt å gjøre en masteroppgave på allerede innsamlede data. De utfordringene som ble skissert for de som skulle samle inn

data selv, slapp jeg. Hvordan erfaringen fra de andre har vært, vet jeg ikke, men jeg føler at koronasituasjonen ikke har hatt noen stor betydning for min oppgave. Veiledningssamtaler over zoom og mailutvekslinger har fungert godt, selv om jeg skulle ønske jeg kunne fysisk møte mine medstudenter og veiledere i større grad enn det jeg har fått gjort.

Nå som jeg har en mastergrad, er mitt flytteprosjekt fullført!

NIH, takk for muligheten og takk for meg!

Joakim

1 Innledning

Hovedtemaet for oppgaven er om idrettens egenart kan ha betydning for lederes holdninger til prestasjonsfremmende midler (PFM). Idrettens egenart vil i dette tilfelle være den respektive idretts arbeidskrav. Et PFM er et stoff eller apparat som brukes med den hensikt å heve prestasjonen innen den idretten eller aktiviteten det gjelder. Der jeg skriver om ulovlige PFM, vil jeg bruke «doping».

Norsk idrett har et omfattende verdiarbeid som har pågått i over 150 år. Derfor skulle man tro at holdninger til verdispørsmål innen idretten har blitt overført til nye medlemmer i organisasjonen over flere generasjoner. Jeg ønsker å undersøke holdninger ledere (ansatte og tillitsvalgte) i ulike idretter har til PFM for å se hvordan holdningene står i forhold til NIFs verdier. Tillitsvalgte vil si at de er demokratisk valgt innenfor sin idrett på ulike nivåer. Valgte verv til styrer vil si toppledelse i denne sammenheng.

Hver enkelt idrett har sin egenart i form av regler, rammevilkår, utførelse, organisering osv. Noen har sine likheter, mens andre er vidt forskjellige. Jeg vil gå ut fra idrettens arbeidskrav og kategorisere idretter ut fra en vurdering om arbeidskravene er spesialiserte eller komplekse, og undersøke om ledere i kategoriene av idretter har holdninger som skiller seg fra hverandre. Kategoriseringen gjør jeg ut fra det Loland (2004) kaller «sårbarhetstesens». Tesen går ut på at idretter der prestasjoner avhenger av én eller få bio-motoriske arbeidskrav – hurtighet eller kraft for eksempel - er mer sårbare for bruk av PFM enn idretter med komplekse krav, for eksempel teknikk og taktikk i tillegg til bio-motoriske arbeidskrav. Idretter med høy eller lav grad av bio-motoriske kvaliteter definerer jeg som henholdsvis spesialisert eller kompleks. Om en idrett er spesialisert eller kompleks definerer jeg som idrettens egenart i oppgaven. Jeg vil finne ut om idrettslederens holdninger påvirkes av idrettens egenart, og eventuelt hvor mye. Eller om idrettsorganisasjonens (NIF) verdier er mest styrende og alle ledere derfor har de samme holdningene.

Ledere påvirker andre menneskers tenking, holdning og adferd (Jacobsen & Thorsvik, 2005, s. 376). Ledelse i en organisasjon handler blant annet om å realisere bestemte mål (s. 377), og i denne sammenheng handler det om å videreføre en

nulltoleranse for doping. Toppledelsen må gi organisasjonen et verdigrunnlag slik at den framstår som noe de ansatte kan identifisere seg med, og toppledelsen må sette- og formidle de normer som skal være gjeldende for virksomheten (s. 379). Ledere på det administrative nivå har ansvar for å organisere, administrere og integrere arbeidet innenfor sitt ansvarsområde (s. 379). Ledere på det operative nivå er de som iverksetter det arbeidet som skal gjøres. Her er det viktig at lederen har detaljert kunnskap om arbeidet som blir utført (s. 380). Jeg velger å undersøke ledere siden de er sentrale i etableringen av verdier i organisasjonen og kan ha en sterk påvirkning på holdninger og adferd i den (Jacobsen & Thorsvik, 2005, s. 399).

NIF er en verdibasert organisasjon (Hansen, et al., 2019, s. 9). Jacobsen & Thorsvik (2005, s. 399) skriver at verdibasert ledelse handler om at ledere må formulere og kommunisere en visjon og verdier som gir organisasjonen mening. Kommunikasjonen må være av en slik karakter at ansatte føler at det organisasjonen driver med er viktig, og derfor velger å engasjere seg i organisasjonens arbeid. Selznick (referert i Jacobsen & Thorsvik, 2005, s. 399) følger opp med å si at ledelse først og fremst er å skape et felles verdigrunnlag og dernest skape en sosial struktur som bygger opp rundt den. Ved å skape holdninger i en organisasjon, og i dette tilfellet holdninger mot doping, vil man skape et spesielt engasjement og en spesiell interesse for å opprettholde organisasjonen blant de som tilhører den (s. 399).

Jeg vil undersøke idrettslederens holdninger til PFM på grunn av den klare holdningen norsk idrett har tatt mot doping. Ledere har en grunnleggende påvirkning for holdninger blant medlemmene i en organisasjon. Doping er PFM som er satt på forbudslisten av WADA, og dermed ulovlig i idretten. Doping er bare én kategori av PFM som kan benyttes for å bedre prestasjonen blant idrettsutøvere. Det finnes andre midler og metoder som er med på å påvirke prestasjonen, men som ikke er doping og dermed er lovlige. Noen av disse mener en del befinner seg i en etisk gråsoner, som vil si at det kan tolkes som at de bryter med kriteriene for doping som WADA har satt. Derfor diskuteres det om de bør kategoriseres som doping eller ikke. Så jeg vil se om idrettslederens holdninger til doping kan gjenspeile seg i holdninger til flere typer PFM.

I Norge har aldri bruk av doping blitt offentlig anerkjent (Gilberg et al., 2006). Norge var det første landet som fattet vedtak mot doping og har tatt en selvdefinert rolle som moralsk leder innen antidoping (Gilberg et al., 2006). Norge var tidlig ute med å iverksette kontroller, testing og analyse som tiltak mot doping (Gilberg et al., 2006). Det var to grunner til det; helse og fair play. Dette bygger på norsk idretts verdigrunnlag, som ifølge et etikkutvalg i NIF midt på 90-tallet konkluderte med at var under press. Utvalget mente at et aktivt verdiarbeid i NIF var viktig for at organisasjonen skulle overleve de neste årene og videreføre verdiene til enkeltindivider og samfunnet for øvrig. Med et aktivt og godt verdiarbeid ville NIF styrke idretten som folkebevegelse og motivator i samfunnet (Gilberg et al., 2006). I kjølvannet av konklusjonen ble det iverksatt flere tiltak og aktiviteter for å spre kunnskap om antidoping med mål om å styrke restriktive holdninger til doping blant ulike målgrupper (Gilberg et al., 2006). Selv om disse tiltakene hadde gode intensjoner, tok de i liten grad for seg hvorfor doping ble brukt. Etter hvert som kunnskapen om prestasjon økte, åpnet det også opp for bruk av midler og metoder som påvirket sentrale faktorer for prestasjonen innen ulike idretter. Så man kan si at antidopingsarbeidet jobber mot logikken av hva som skal til for å få økt kapasitet og prestasjonsutvikling når man ser på idrettsprestasjon kun ut fra resultater (Gilberg et al., 2006).

Å forstå holdninger til PFM blant ledere i NIF er viktig fordi idrettens verdigrunnlag og prestasjonsjaget for å bli bedre kan ses på som to motsetninger. I norsk idrett ønsker man å ivareta begge deler uten å bryte lover og regler, men i ytterpunkt kan man se dette som to motstridende elementer innen idretten. Det finnes mange ulike typer PFM, der enkelte er lettere å akseptere eller benekte for bruk. Gråsonen imellom er ikke like lett å forholde seg til. Med tanke på samfunnets og idrettens utvikling, utfordres idrettens verdigrunnlag av eksisterende og nye PFM, der det diskuteres om hva som skal aksepteres og ikke. Siden ledere i NIF er viktige for holdninger til medlemmene i NIF, bidrar denne oppgaven til å forstå hvordan NIFs verdier om ren idrett står hos lederne.

For å svare på problemstillingene i denne oppgaven har jeg benyttet meg av kvantitative data som ble samlet inn i 2017 av Per Øystein Hansen (Høgskolen i Innlandet), Gunnar Breivik (NIH), Sigmund Loland (NIH) og Ørnulf Seippel (NIH).

Datamaterialet er fra en stor verdiundersøkelse i norsk idrett, der doping og antidoping er ett av flere verditema. Én rapport, samt to mastergrader fra undersøkelsen er publisert.

Oppgaven vil bli strukturert slik at sentrale begreper blir avklart i kapittel 2. Konteksten rundt oppgaven vil bli belyst i kapittel 3. I kapittel 4 vil teorien som oppgaven bygger på bli presentert. Her vil jeg ta tak i organisasjonskultur og kommer inn på mulige forklaringer på hvorfor lederes holdninger til doping er slik de er. Kapittel 5 inneholder hvilken metode jeg har brukt, hvordan designet ser ut, utvalget som er blitt studert, hvordan utvalget har blitt håndtert og testene som er blitt benyttet. Resultatene blir presentert og kommentert i kapittel 6 ved hjelp av tabeller. Kapittel 7 er viet til å besvare problemstillingene, samt diskutere resultatene i lys av kontekst og teori. Til slutt vil jeg oppsummere og konkludere i kapittel 8.

1.1 Hva skal jeg finne ut av?

Jeg ønsker først å undersøke om det kan være forskjeller i holdninger til ulike typer PFM, der jeg vil forsøke å forstå og forklare funnene ut fra idrettens egenart. De ulike typene PFM strekker seg fra vitamintilskudd, til kosttilskudd, legemidler og navngitte dopingmidler. Jeg velger å undersøke et bredt spekter av PFM, siden gateway-hypotesen (Bretteville-Jensen, 2009) viser at bruk av lovlig/gråsone-PFM har sammenheng med senere bruk av doping. Hanstad et al. (2019, s. 87) skriver at respondenter som rapporterer holdninger som i noen grad avviker fra idrettens verdier, er mer positive til bruk av legemidler i idretten. Dette er ikke testet ut fra enkeltidretter eller kategorisering av flere idretter. Som forlengelse av undersøkelsene om PFM, vil jeg på samme måte undersøke lederes holdning til forebygging av doping i særvidretten. Holdninger til henholdsvis PFM og forebygging av doping vil altså være mine primære utfallsvariabler.

For å skape en forståelse for de eventuelle forskjellene i holdninger, vil jeg bruke flere utfallsvariabler jeg vurderer som relevante for holdninger til PFM og forebygging av doping. Det er utbredelse av doping i henholdsvis ungdoms- og toppidretten. Det er mine sekundære utfallsvariabler. Tanken er at idrettens egenart kan være førende for hvordan ledere forholder seg til PFM og utbredelse av doping. Meninger om utbredelse av doping kan knyttes til idrettens egenart siden enkelte idretter kan ha stor effekt av dopingmidler. I tillegg finnes det statistikk for positive dopingprøver i enkeltidretter. Hypotesene mine er

generert ut fra tidligere forskning som gateway-hypotesen, generell organisasjonsteori og statistikk på dopingbruk. De eventuelle forskjellene kan gi utslag på hvor mye idrettens egenart har å si for utfallsvariablene.

Organisasjonsteoretikere ser på mennesker som sosiale vesener som trekker sammen av mer eller mindre bevisste grunner. Mennesket er et sosialt vesen som dekker en del behov ved å være sammen med andre. At mennesker trekker sammen kan ses på som organisering og er en måte å organisere livene til mennesket på. Når mennesker organiseres og skaper relasjon til hverandre, vil de skape en kultur seg imellom for å trives best mulig. Det innebærer regler, holdninger, normer og oppførsel. Noen er bevisste, mens andre er ubevisste. Organiseringen, og dermed kulturen, kan være så stor som deler av verden, nasjoner og fylker, eller mindre organiseringer som skole, idrett og vennegjenger. Utfallsvariablene har en kulturell relevans til idrettens egenart fordi dopingstatistikken internasjonalt viser at det er de samme idrettene som har de fleste dopingsakene over flere år. At det er de samme idrettene tyder på at det er kulturelle forhold i disse idrettene som styrer holdninger og adferd til doping.

Hansen et al. (2019, s. 88) skriver at det er forskjell i det forebyggende dopingarbeidet i vektløfting/styrkeløft og fotball som er idretter som historisk sett kan henholdsvis assosieres/ikke assosieres med doping. Videre skriver de at det er forskjell i det forebyggende dopingarbeidet ut fra om idrettene er lagidretter eller individuelle idretter. Hvorvidt en idrett er lagidrett eller individuell idrett er ikke relevant for sårbarhetstesens, siden hver enkelt idrett kan ha varierende grad av kompleksitet i sine arbeidskrav og at det kan være ulike roller i et lag med respektive arbeidskrav.

Derfor vil jeg teste eventuelle forskjeller i en annen gruppering av idretter. Jeg vil definere idrettens egenart ved å kategorisere idrettene ut fra om de har henholdsvis spesialiserte eller komplekse arbeidskrav. Ut fra organisasjonsteori, og spesielt ut fra kunnskap om organisasjonsverdier, holdningsskapende arbeid og utvikling av subkulturer vil jeg undersøke om det fins subkulturer i NIF-systemet med avvikende holdninger til PFM. Jeg undersøker i denne oppgaven om idretter med spesialiserte eller komplekse arbeidskrav i NIF-systemet utvikler subkulturer med ulike holdninger til PFM.

Det er viktig å undersøke enkeltidretter på grunn av den kulturen enkelte idretter har utviklet ut fra verdiene om hvordan sin idrett utføres. Vi vet at idretten opp igjennom historien har inneholdt bruk av ulike PFM. Enkelte typer PFM kan ha stor effekt innen spesifikke faktorer og dermed også aktuelle for bruk i enkelte idretter. I noen tilfeller har bruk av PFM ført til alvorlige helseproblemer. Derfor er det strenge reguleringer for bruk av PFM. Enkelte PFM krever medisinsk ekspertise for å sikre forsvarlig bruk. Kunnskapen-, virkningene- og reglement for hva som er akseptabelt i idretten når det gjelder PFM, har definert hvilke holdninger som er ønskelige i idrettsorganisasjonen(e). I idretter som utfra sårbarhetstesens har stor effekt av PFM, kan verdiene og kulturen inneholde positive holdninger til PFM. Når positive holdninger til PFM fungerer i organisasjonen og holdningene består over tid, sier organisasjonsteoretikere at kulturen for PFM er integrert. Kultur som er integrert kan være noe medlemmene tar for gitt og ikke tenker på, men holdningene kan i undersøkelser bli synlige dersom de skiller seg ut fra andre. Derfor anbefales det å undersøke enkeltidretter når det gjelder holdninger til PFM.

1.2 Bakgrunn for oppgaven

I antikkens olympiske leker blir det sagt at utøverne hadde et bestemt kosthold fordi de mente det var prestasjonsfremmende (Poulsen referert i Wojcik, 2012). På denne tiden var det ingen reglement for inntak av det som ble trodd var prestasjonsfremmende, så man kan ikke si at de antikke olympiske utøverne dopet seg, slik vi definerer doping i dag (Poulsen i Wojcik, 2012). Ifølge Vest Christiansen (referert i Wojcik, 2012) har utøvere inntatt prestasjonsfremmende stoffer siden antikken, men de var først på 1960-tallet at det ble ulovlig.

I dagens konkurranseidrett, toppidrett spesielt, er antidoping og fair play sentrale verdier. Dette får mye medieoppmerksomhet. Aktører i idretten reagerer på det de mener er urettferdighet og gir uttrykk for at en mer rettferdig idrett skal sikres. Av nyere dato vil jeg spesielt nevne fluorforbudet i langrenn/skiskyting og diskusjonene om videodømming i internasjonal fotball. Det er sterke meninger om at konkurranseidretten skal være preget av rettferdighet.

I media har jeg vokst opp med at det jevnlig har dukket opp saker om doping i idretten. Jeg fikk tidlig en forståelse om at doping aldri kom til å forsvinne, men har aldri

helt forstått hvorfor man er villig til å bruke doping. Gjennom idrettsstudiene og årene som idrettslærer, har jeg gradvis fått en større forståelse for idrettens mekanismer og har i dag utviklet en viss forståelse for hvorfor utøvere doper seg. Jeg har samtidig fått en større forståelse for verdiene i NIF og hva som ligger bak dette. Jeg har utviklet en kritisk sans til idrettens mekanismer og forsøkt å ta motargumenter på alvor. I undervisningsøyemed evner jeg å legge til rette for idrettsetiske diskusjoner som omhandler bruk av PFM.

Når det gjelder dopingsaker, har jeg en opplevelse av at det er de samme idrettene som går igjen. Det kan være fordi de mediene jeg følger har fokus på enkelte idretter. Felles for de idrettene jeg har opplevd har de fleste dopingsakene, er at de er spesialiserte i form av at de har ensidige arbeidskrav som er påvirkelige med farmasøytiske preparater. Jeg har tolket det slik at det er få faktorer i disse idrettene som er viktige for å prestere godt. Derfor har jeg tenkt at dersom man forbedrer disse, blant annet ved å doper seg, vil prestasjonen heves. Mine opplevelser om at det er enkelte idretter som har dopingsaker, støttes av statistikken av dopingsaker som er gjeldende for det året undersøkelsen ble gjennomført.

I norsk idrett har jeg en forståelse av at vi ikke har noe stort dopingproblem. Likevel dukker det opp én og annen dopingsak iblant, men så vidt vi vet viser undersøkelser og testresultater at doping ikke er noe stort problem i norsk idrett. I perioden 2003 – 2017 har i snitt 13 saker ført til domfellelse (Antidoping Norge, 2020) hvert år. Verdiundersøkelsen sier ikke noe om det er enkelte idretter som skiller seg ut fra andre idretter når det gjelder holdninger til doping. Så når muligheten til å undersøke holdninger til doping og andre PFM gjennom en masterutdanning åpnet seg, kjente jeg at jeg har interesse av å utfordre forskjeller i holdninger avhengig av idrettens egenart. Jeg ville forfølge tanken om at enkelte idretter er mer utsatt for doping enn andre basert på sin egenart.

1.3 Problemstilling

Datamaterialet om holdninger til PFM er grunnlaget for det jeg ønsker å finne ut av. Rapporten om verdiundersøkelsen beskriver både datamaterialet i sin helhet og ser på forskjellige variabler opp mot hverandre. Et eksempel kan være om toppidrettsutøvere mener doping er utbredt i norsk idrett, og i tillegg mener at antidopingarbeidet er

mangelfullt. Lederne i undersøkelsen har ulike roller og hierarkiske posisjoner i norsk idrett, og ulik alder og kjønn. Det kan være forskjellige holdninger blant ledere innenfor én enkelt idrett. Jeg antar at ledere som har god innsikt i utøvelsen av sin idrett også har holdninger om hva som skal til for å prestere godt.

I rapporten om verdiundersøkelsen kommer det fram at respondentene har strenge restriktive holdninger til doping, mens holdningene er mer sprikende når det gjelder lovlige PFM (Hansen et al., 2019, s. 3). Den sier også at antidopingarbeidet i særvidretten er høyt prioritert, men resultatene spriker ut fra hvilket nivå den opplevde prioriteringen er på (s. 4). Verdiundersøkelsen sier ikke noe om det er enkelte idretter som skiller seg ut på holdninger til PFM som helhet, men i vedlegget har forskerne testet enkelte idretter opp mot andre for å vise forskjeller i forebygging av doping. Jeg velger å kategorisere idretter for å finne ut om idrettens egenart kan være avgjørende prediktor for eventuelle forskjeller.

Når det gjelder å finne ut om det kan være forskjeller i holdninger ut fra idrettens egenart, gjør jeg det med utgangspunkt fra tre ståsteder; hvilke idretter jeg har en opplevelse av at har de fleste dopingsakene, hvilke idretter som ut fra statistikk har de fleste dopingsakene og hvilke idretter jeg har konkludert at har få arbeidskrav som skal påvirkes for å lykkes. I tillegg støtter jeg meg til Lolands (2004) «sårbarhetstese». Loland (1998) hevder at menneskets bio-motoriske kapasitet er begrenset. Derfor er idretter som stiller store krav til bio-motorisk kapasitet og som måles i eksakte parametere (for eksempel tid, vekt og lengde) de idrettene som er de vanskeligste å sette nye rekorder i. Rekord er ifølge Loland (1998) et uttrykk for idrettens utvikling og logikken bak en rekord er å alltid slå den. I jakten på utvikling kan det også innebære utvikling av- og bruk av bioteknologi. von Wright (referert i Loland, 1998) sier at hvis en teknologi er tilgjengelig og effektiv for et ønsket utfall, vil den bli brukt. John Hoberman (referert i Loland, 1998) sier at jakten på rekorder i idretten kan føre til en «dehumanisering av idretten». Derfor kan besettelsen av rekorder true det viktigste i idrett; at prestasjonen handler om genuine menneskelige prestasjoner. En hypotese er at ledere i idretter som har de fleste dopingsakene-, spesialiserte arbeidskrav- og som Loland (2004) mener er mest sårbare for doping, også har en mer liberal holdning til PFM.

Sandvik (2015) anbefaler at videre forskning på omfang av doping ser nærmere på enkeltidretter for å bidra til et faktagrunnlag for idrettens tilnærming til dopingproblemet. Jeg benytter muligheten til å undersøke holdninger til PFM blant ledere knyttet til henholdsvis spesialiserte og komplekse idretter som min masteroppgave.

Jeg ser det som sannsynlig at holdninger til PFM vil gjenspeile seg i holdninger til forebygging av doping, siden Bang (1995, s. 50) mener at verdier i en organisasjon henger sammen med holdning og adferd. Derfor forventer jeg å se en sammenheng mellom resultatene på begge variabler i analysene i begge gruppene jeg undersøker.

Problemstilling er:

- 1. I hvilken grad påvirker idrettens egenart holdninger til PFM blant ansatte og tillitsvalgte i norsk idrett?*
- 2. I hvilken grad påvirker idrettens egenart holdningen til forebygging av doping blant ansatte og tillitsvalgte i norsk idrett?*

Hypoteser:

H1₀: Det er ingen forskjell i holdninger til PFM blant ansatte og tillitsvalgte i idretter med spesialiserte versus komplekse arbeidskrav.

H1₁: Det er forskjell i holdninger til PFM blant ansatte og tillitsvalgte i idretter med spesialiserte versus komplekse arbeidskrav.

H2₀: Det er ingen forskjell i holdningen til forebygging av doping blant ansatte og tillitsvalgte i idretter med spesialiserte versus komplekse arbeidskrav.

H2₁: Det er forskjell i holdningen til forebygging av doping blant ansatte og tillitsvalgte i idretter med spesialiserte versus komplekse arbeidskrav.

2 Begreper

I dette kapitlet vil jeg utdype sentrale begreper i oppgaven. Det er hva *holdninger*, *arbeidskrav* og *PFM* er- og defineres som.

2.1 Holdninger

Uttrykket «holdning», ble først brukt av Jung (referert i Albarracin & Shavitt, 2018) i 1923 når han innenfor psykologien skrev om hvordan et menneske kan respondere på et fenomen (s. 300). Uttrykket har i senere tid også blitt brukt av andre forskere og har etablert seg som hvordan en person evaluerer noe positivt eller negativt (s. 300). Det kan for eksempel være politiske eller religiøse holdninger. Vogel & Wänke (2016, s. 2) definerer holdninger som «summary evaluation of an object of thought». Allport (1935, referert i Vogel & Wänke, 2016, s. 3) viser til en trepartsmodell som sier at affektive-, kognitive- og adferdsmessige responser er avhengige elementer av holdninger. Siden disse responsene er vanskelig å skille fra hverandre, velger Vogel & Wänke (s. 3) å definere holdning som en samlende evaluering av et fenomen. Holdninger kan måles ved å få en person til å spontant respondere på noe som blir presentert for vedkommende eller selvrapportering (Albarracin & Shavitt, 2018, s. 300).

En måte å forstå holdning på, er at de henger sammen med hvordan individet forstår fenomenet som vurderes (Albarracin & Shavitt, 2018, s. 301). Et individ vurderer fenomenet ut fra hvilken forståelse vedkommende har og tar standpunkt ut fra det. Dette standpunktet etableres hos vedkommende og endres ikke med mindre forståelsen hos vedkommende endres. Teorien sier derfor at holdninger kan endres ut fra en annerledes forståelse av fenomenet (s. 301-302). Eksempel: Hvis jeg kun får presentert at et nytt politisk parti ønsker å satse på vindkraft, kan jeg etablere en holdning om at dette partiet er miljøvennlig. Hvis jeg senere får vite at partiet ønsker å gjøre store inngrep i naturen for å bygge vindmøller, øker min forståelse om partiet og jeg får flere elementer å basere min nye holdning om partiet på. Det kan være at jeg beholder den opprinnelige holdningen om partiet, men jeg har en større forståelse om det jeg skal etablere en holdning om, siden jeg har fått mer informasjon.

Det er verdt å merke seg at holdninger også blir formet av en sosial kontekst (Vogel & Wänke, 2016, s. 157). Påvirkninger en person blir utsatt for har en kilde og som regel er det én eller flere personer (s. 157). De påvirkningene man blir utsatt for over tid, både av de nærmeste (familie) og sosiale settinger (skole, jobb, idrett), er med på å forme holdninger (s. 157-158). Altså er det ikke nødvendigvis én hendelse, men flere hendelser som er med på å påvirke holdninger (s. 158).

2.2 Arbeidskrav

Arbeidskravsanalyse defineres som «en vurdering, synliggjøring og vekting av de fysiske, psykiske, koordinative, tekniske, taktiske og sosiale kravene som idretten stiller til utøveren» (Gjerset, et al., 2017, s. 273). I en planleggingsprosess for prestasjonsutvikling i en idrett er det viktig å ha kunnskap om hvilke faktorer som må utvikles for å få forbedring. Dette kan oppnås ved testing, analyser og erfaring (s. 273). Antall faktorer og hvor viktige de er for mestring varierer fra hver enkelt idrett og nivå. Resultater i testing og konkurranse vil gi utøveren en pekepinn på hvordan han/hun ligger an i forhold til de arbeidskravene som gjelder innen sin idrett og nivå, også kalt kapasitetsanalyse.

Om NIFs verdier står det at barne- og ungdomsidrett skal preges av allsidighet og som er tilpasset utøverens fysiske utvikling. Idrettsopplæringen for barn skal preges av allsidig bevegelsestrening-/læring og generell fysisk og psykisk trening (Gjerset, et al., 2017, s. 253). I ungdomsårene introduseres utøveren for spesifikk trening innen sin idrett og det øker ut fra utviklingsnivået til utøveren (s. 253). Mengden spesifikk trening avhenger av mengden av arbeidskravene som idretten har og viktigheten av hver av dem. Det vil si at mengdetreningen er den samme, men innholdet bestemmes av idrettens egenart. Spesialiserte idretter bruker treningstid på få faktorer, mens komplekse idretter bruker treningstid på flere faktorer.

2.2.1 Spesialiserte arbeidskrav

Spesialiserte arbeidskrav menes med å rendyrke bio-motoriske egenskaper som utholdenhet, kraft eller styrke. Idretter som har få- eller store krav til bio-motoriske egenskaper har spesialiserte arbeidskrav. Trening og annen påvirkning på ett arbeidskrav kan være med på å heve prestasjonen som helhet, avhengig av hvor viktig arbeidskravet er for prestasjonen. Forbedring på den eller de viktigste arbeidskravene i idretter med få

arbeidskrav vil ha stor betydning for prestasjonen i idretten det gjelder, slik sårbarhetstesen argumenterer for. Det gjelder også bruk av PFM for å forbedre kapasiteten innen arbeidskravene.

2.2.2 Komplekse arbeidskrav

Komplekse idretter, som de fleste lagspillene er, stiller store krav både til teknikk, taktikk og flere fysiske, koordinative, psykiske og sosiale egenskaper (s. 273). Lagspill er gjerne mer komplekse enn mange individuelle idretter og det er derfor mer komplisert å lage arbeidskravsanalyser for idretter som er komplekse (Gjerset, et al., 2017, s. 426).

2.3 Prestasjonsfremmende midler og metoder (PFM)

I denne oppgaven har jeg valgt å begrense omfanget av PFM til kostprodukter og farmasøytiske midler og metoder. Oppgaven omfatter både ulovlige (doping) og lovlige midler. Innenfor lovlige midler og metoder har jeg valgt å fokusere på kosttilskudd. I tillegg finnes metoder og midler som er omdiskutert i forhold til om de bryter med idrettens regelverk. Det gjelder bruk av høydehus og legemidler.

2.3.1 Doping

Doping innen idrett brukes som betegnelse på ytelsesfremmende midler og metoder som har blitt klassifisert som forbudt. Det er WADA som regulerer hva som er tillatt og forbudt av metoder og midler i idretten, men også hvordan kontroller og testing av utøvere skal foregå (Wallin Weihe, 2019, s. 16). Denne reguleringen er under konstant vurdering for å sikre en sunn og rettferdig idrett. Doping innen idretten kan deles inn i følgende kategorier:

- stimulerende stoffer (for eksempel amfetamin og kokain)
- narkotiske stoffer (for eksempel morfin og metadon)
- anabole stoffer (for eksempel testosteron og anabole-androgene steroider)
- vanddrivende stoffer (diuretika)
- peptidhormoner og lignende stoffer (for eksempel EPO)
- bloddoping
- farmakologisk, kjemisk og fysisk manipulering
- stoffer pålagt restriksjoner (alkohol, cannabis, betablokkere, astmamedisin og lokalbedøvende midler)

(Wallin Weihe, 2019, s. 17)

For at WADA skal forby et middel eller en metode, og dermed havne på dopinglisten, må minst to av følgende krav være oppfylt:

- stoffer eller metoder som har potensial til prestasjonsforbedring.
 - helserisiko for utøveren.
 - brudd på idrettens anseelse.
- (Antidoping Norge, 2021)

2.3.2 Lovlige PFM

Kosttilskudd i tillegg til tilrettelagt kosthold er utbredt som PFM blant idrettsutøvere, og er lovlig så lenge det ikke inneholder forbudte stoffer (Maughan & Burke, 2002). Bruk av kosttilskudd kan forekomme for å sikre et anbefalt næringsinntak som ikke sikres gjennom et anbefalt matinntak eller at det er en praktisk måte å få i seg de næringsstoffene som trengs på (s. 140). Denne type PFM kan inneholde flere forskjellige stoffer som skal forbedre prestasjonen. Det kan være å forbedre utholdenhet, endre kroppssammensetning- og vekt, forkorte restitusjonsfasen, minimere risiko for sykdom eller andre måter å forbedre en prestasjon innen en idrett på (s. 129).

To vanlige kosttilskudd blant idrettsutøvere er kreatin og koffein. En studie av norske utøvere viste at 84% brukte ett eller flere kosttilskudd (Houlihan, 2002, s. 80). Han skriver videre at boksere, vektløftere og friidrettsutøvere var de som brukte mest, med kreatin som det stoffet som forekom oftest (34%). Kreatin hjelper med å frigjøre energi med maksimale anstrengelser og er derfor relevant i idretter som har stor grad av dette (Maughan & Burke, 2002, s. 131-132).

Koffein har blitt brukt som PFM i mange år (Maughan & Burke, 2002, s. 135). Koffein er også utbredt i stor grad i form av at det forekommer i flere drikkeprodukter. Derfor er koffein sett på som akseptabelt i samfunnet i dag (s. 135), men blir ikke nødvendigvis sett på som PFM. Koffein har vært mye diskutert som forbudt stoff i idretten på grunn av at det er sentralstimulerende og har tidligere vært forbudt av WADA (s. 135). Konsentrasjonen av koffein har også blitt regulert i perioden 1984-2004 av WADA, der for stor konsentrasjon av koffein ble sett på som doping (nationalcoffee.blog, 2018). I dag er ikke koffein forbudt i konkurranse og er dermed et lovlig kosttilskudd (WADA, 2020).

Et argument for å ikke bruke kosttilskudd er at enkelte produkter kan inneholde mengder av forbudte stoffer (Maughan & Burke, 2002, s. 139). Derfor er det viktig at utøveren setter seg godt inn i produktets innhold for å forhindre at utøveren får i seg et forbudt stoff og kan risikere å bli tatt for dopingbruk (s. 139). Therese Johaug har innrømmet at hun i bunn og grunn står til ansvar for at hun fikk i seg et forbudt stoff i 2016, selv om produktet hun brukte ikke var et PFM, men en leppekrem (Lyngøy & Ekeland, 2017).

2.3.2.1 Gråsoner

For å forbedre utholdenheten, finnes det også metoder og midler som ikke faller under dopingreglementet til WADA, men som fortsatt kan vurderes som brudd på idrettens anseelse. Høydehus er et eksempel på dette. Høydehus er å manipulere oksygentettheten i et rom (også telt) man befinner seg i med hensikt med å øke antall røde blodceller for å forbedre utholdenheten (Loland & Caplan, 2008). Noen mener bruk av høydehus er systematisk og organisert juks, mens andre mener det er en naturlig måte å oppnå treningseffekt på (Wallin Weihe, 2019, s. 94). WADA konkluderte i 2006 med at bruk av høydehus kan være prestasjonsfremmende, men ikke helsefarlig hvis det ble brukt på en forsvarlig måte. Spørsmålet om bruk av høydehus er i strid med idrettens verdigrunnlag er vanskelig. Slik WADA vurderte det, gir bruken av høydehus en såpass liten prestasjonsfremmende effekt at det ikke bryter med idrettens verdigrunnlag, og dermed er sett på som lovlig (Loland & Caplan, 2008). I Norge har debatten om etikken rundt denne metoden vært stor. Både om det kunne være helsefarlig, men også om det er en kunstig manipulasjon av menneskekroppen. Forskningen på høydetrening har vært svært omfattende i Norge, og siden 1989 har det blitt publisert 62 forskningsrapporter om denne type trening (Augestad, 2011, s. 125-126). Idrettstinget forbød bruk av høydehus og høydemaske i 2003 (s. 126). I 2015 begrunnet daværende sportssjef i langrenn, Erik Røste, det med at «toppidretten ikke vil fjerne seg fra det vanlige folk kunne identifisere seg med» (Wallin Weihe, 2019, s. 94). Noen deltagere i debatten om høydehus støttet forbudet, mens andre var imot. Det ble argumentert med hva andre land har lov- og tilgang til for å få den effekten høydehus gir (s. 94).

Reseptbelagte midler er lovlige legemidler som en lege foreskriver for en pasient. Selv om kulturen i Norge innebærer blant annet omfattende bruk av diverse legemidler i

dagliglivet, er bruk av reseptbelagte midler i idretten i en etisk og moralsk gråsoner. Reseptbelagte midler skal primært hjelpe pasienten til å oppnå-, opprettholde- eller bygge opp god helsetilstand, men enkelte reseptbelagte midler kan også gi økte prestasjoner i idrett. Når en utøver foreskrives et reseptbelagt middel med mål om å heve prestasjonsevnen, markerer det et skille mellom medisin og PFM (Juengst, 2009).

Granskningsutvalget oppnevnt for å granske medisinerings av astma (2017, referert i *Forskrivning av legemidler*, 2017) skriver at:

Fra et medisinsk ståsted vil det være fullt forsvarlig å foreskrive et legemiddel til en utøver for å behandle sykdom eller skade. Samtidig kan dette legemiddelet inneholde virkestoffer som er forbudt av nasjonale- eller internasjonale dopingregler. I så fall trenger utøveren medisinsk fritak før bruk.

Bruk av reseptbelagte midler for en utøver er et samarbeid mellom legen og utøveren og tar utgangspunkt i at utøveren har en skade eller sykdom. Legen skal sørge for at utøveren får helsehjelp og utøveren må være ærlig om sine symptomer. Både legen og utøveren skal sikre at legemiddelet ikke inneholder forbudte stoffer- eller er et apparat som bryter med idrettens regelverk, dersom utøveren skal konkurrere. Kunnskapen om virkningen av legemiddelet er avgjørende for eventuell bruk, både medisinsk og prestasjonsmessig. Legen skal samarbeide med annet helsepersonell dersom legen er usikker.

Juengst (2009) skriver at dersom en utøver har lavere kapasitet enn ønsket, vil ikke dette falle innunder at utøveren har en skade eller sykdom, og kan derfor ikke «behandles» slik skade og sykdom er definert. En frisk utøver kan derfor ikke uten videre foreskrives midler med forbudte virkestoffer. Juengst (2009) løfter fram et teoretisk perspektiv som sier at idrettsmedisin er mer komplisert enn ordinær legepraksis. Med det mener han at utøvere ikke nødvendigvis ønsker å bli friske eller smertefrie, men simpelthen ønsker å komme seg tilbake i trening og konkurranse. For leger innen idretten blir derfor det primære målet at utøveren kan trene og konkurrere innenfor det som vurderes som forsvarlig og lovlig. Denne praksisen kan være kulturelt påvirket av det miljøet legen og utøveren befinner seg i.

Juengst (2009) viser til Sabin og Daniels forskning som forholder seg til hva som er normal funksjonsevne for et menneske. Denne funksjonsevnen må ses i sammenheng med alder og kjønn. Dersom et legemiddel vil gi effekter som går utover «normalen», sier de at legemiddelet ikke er medisinsk nødvendig for utøveren, altså uetisk for bruk. Hva som er normalt, kan imidlertid diskuteres. En utøvers prestasjoner kan være et mål på idrettens arbeidskrav, men uønskede lave prestasjoner vil ikke dermed si at utøveren ikke har normal fysisk og eller psykisk kapasitet.

Når det gjelder foreskrivning av reseptbelagte legemidler som ikke inneholder midler med forbudte virkestoffer, blir det en vurderingssak om forsvarlighet hos helsepersonell. Helsepersonelloven §4 Forsvarlighet, gjengitt av *Forskrivning av legemidler* (2017) sier at forsvarlighet kan variere over tid og ikke knyttes til bestemte og entydige kriterier. Helsepersonell har en plikt til å opptre med de gjeldende normer og lovbestemte krav til yrkesutøvelsen. Forsvarlighet varierer derfor med faglig utvikling, verdioppfatninger og lignende.

Slik forsvarlighet er beskrevet, åpner det for at friske utøvere kan bli foreskrevet reseptbelagte legemidler, dersom legen vurderer det som medisinsk korrekt for utøveren å bruke (Juengst, 2009). Legen kan derfor foreskrive legemiddelet primært mål å hjelpe utøveren med å øke kapasiteten, begrunnet med medisinsk diagnose. I slike tilfeller er dette en falsk diagnostisering og brudd på de etiske retningslinjene helsepersonell har. Slike holdninger hos utøveren og/eller legen kan diskuteres som uetisk.

Alaranta et al (2008) skriver at idrettsutøvere bruker reseptbelagte midler som astmamedisin og anti-inflammatoriske produkter ofte, sammenlignet med den ordinære befolkningen på samme alder. De type idrettene som viser seg har høyest forekomst av utøvere som bruker reseptbelagte midler er kraftidretter og utholdenhetsidretter. Det norske landslagsmiljøet har blitt kritisert og gransket når det gjelder bruk av astmamedisinering av friske utøvere. Utøvere i langrenn, som i denne oppgaven er definert som en spesialisert idrett med store krav til utholdenhet, vil kunne heve prestasjonen dersom de kan forbedre faktorer i oksygentransporten. Utøvere med symptomer på tette luftveier kan ha blitt medisinerert med astmamedisin for å kvitte seg med symptomene og kunne prestere som normalt. Granskningsutvalget for medisinbruk på langrennslandslaget slo fast at ingen

utøvere er medisinerert uten symptomer (Murtnes & Bryne, 2017), men hva som er vurdert som symptomer kommer ikke fram. Det er også slått fast senere at astmamedisinering av friske utøvere har stor effekt i eksplosive idretter, men ikke har effekt i utholdenhetsidretter (Hageberg & Flekkøy, 2020).

3 Kontekst

For å skape ramme for å diskutere utfallsvariablene, vil jeg først gi et innblikk i lederes holdninger til PFM i idretten omtrent de siste hundre årene. Deretter vil jeg fokusere på NIF og OLT, der jeg belyser de verdiene som omfatter ren idrett og antidoping i den aktuelle tingperioden. Deretter vil jeg presentere historien til antidopingarbeidet i Norge og til slutt forekomsten av doping i Norge og verden i 2017, året undersøkelsen ble gjennomført.

3.1 Historisk blikk på lederes rolle for bruk av doping

I dette kapitlet forholder jeg meg til hvordan doping er definert i dag. Jeg vil gi et historisk innblikk i lederes rolle for forekomsten av bruk av doping siden ca 1900. Det er ikke nødvendigvis slik at alle idrettsledere har hatt positive holdninger til doping før regelverket kom. Kunnskapen om negative sider ved doping-, og spørsmål om enkelte dopingmidler var brudd på idrettens anseelse var imidlertid liten eller kom sent. I tillegg kom regelverket enda senere.

Wallin Weihe (2019) viser i kapitlet *Bruk under krig og krigslignende stoffer* at doping har vært vanlig blant soldater i krig. Dette er stoffer som stimulerer til økt utholdenhet, våkenhet og styrke. I kapitlet *Doping i idretten* skriver han at doping i idretten har en sammenheng med doping i forbindelse med krigføring. Stoffer som soldater brukte i krig, har de samme effektene som kan være gunstig i idretter som krever stor grad av de nevnte effektene. Hoberman (2009, s. 7) skriver at i løpet av de siste 100 årene har utviklingen av flere typer legemidler for å forbedre menneskelig kapasitet økt, i takt med utviklingen av toppidrett. På starten på 1900-tallet kom den første forskningen på fysisk prestasjonsevne i idretten. Den handlet om å forklare utmattelse og hvordan bekjempe den (s. 13).

Om lederes rolle i bruk av doping, skriver Hoberman (2009, s. 6) at ulike ledere i ulike roller kan ha interesse i at utøvere får gode resultater. Politikere kan bruke idrett som politisk strategi, ansatte i idretten har karrierer knyttet til resultater og media har interesse av å skape et godt produkt av idretten. På denne måten kan utøveren bli et verktøy for lederes interesser. Wallin Weihe (2019) skriver at doping i idretten tidlig på 1900-tallet ble

systematisert fra landslagsledelsen i enkelte land med mål om å prestere godt i ulike mesterskap. Houlihan (2002, s. 20) forteller at DDR systematisk dopet sine utøvere for at de skulle vinne, med det mål om å få diplomatisk annerkjennelse og bygge kultur i den nye staten etter andre verdenskrig. Hoberman (2009) skriver om eksempler om flere land i verden der idrettspolitikken var forankret høyt oppe i de politiske systemene. Han skriver videre at det var aksept for doping blant ledere for å oppnå suksess på idrettsbanen i disse landene. Det var systemer der ledere i mer eller mindre grad bestemte at utøvere skulle ta stoffer for å forbedre prestasjonen. Dette var i en tid der det ikke var noe dopingreglement og bruk av stoffer ble sett på som en del av treningsarbeidet for å forbedre prestasjonen. Wallin Weihe (2019) viser også til andre land. USA, Tyskland, Italia, Finland og Russland blir nevnt med hendelser på 1900-tallet der idrettsledelsen hadde etablert en kultur for å dope sine utøvere. Hoberman (2009, s. 19-20) skriver at når doping blir brukt av en utøver, er det ikke nødvendigvis slik at utøveren selv står alene om avgjørelsen. Videre skriver han at utøvere har stor kunnskap om PFM og mener at det er like sannsynlig at utøvere krever stoffer fra sitt støtteapparat som at det er støtteapparatet som krever det av utøveren (s. 19-20). Toppidrett handler blant annet om bruk av farmasøytiske midler og metoder innenfor regelverket (s. 6).

Gjennom kapittelet *Doping i idretten* skriver Wallin Weihe (2019) om hendelser i idrettene sprint, langrenn/skiskyting, sykkel og vektløfting der han forteller om en kultur der doping var en del av konkurransen, spesielt før det ble nedfelt et reglement som skulle fjerne denne kulturen. Av andre idretter nevner han kun fotball, men i mest for å understreke at doping i italiensk idrett forekom i flere idretter. Houlihan (2002, s. 35) skriver at bruken av PFM økte rundt 1970, både med stoffer som både økte fysisk prestasjonsevne og som roet kroppen ned, som for eksempel betablokkere.

Wallin Weihe (2019) og Houlihan (2002) fokuserer i stor grad på sykkel. Enkelte sykkelmiljøer har en langvarig kultur for doping, spesielt EPO-bruk og bloddoping. Italia som land blir nevnt der de hadde systematisert bloddoping for sine utøvere på 80-tallet (Wallin Weihe, 2019, s. 61). Sykkelsporten krever ekstrem utholdenhet og dramatikken og påkjenningen rittene har er en del av attraksjonen i sporten (s. 62). På grunn av denne til dels ekstreme påkjenningen, har deler av sporten etablert en subkultur for doping for å tåle påkjenningen og vinne. Den dopingtatte syklisten Michael Rasmussen (dømt i 2007) har

uttalt seg kritisk til løgnene og naiviteten rundt sykkelsporten. Han har fått ros for å være ærlig om den dopingkulturen han følte han måtte være en del av. Om doping i sykkelsporten blir det sagt at alle innenfor sporten vet om det, men alle tier eller benekter det utad (s. 66).

3.2 Verdier i NIF

Verdier defineres som «*holdninger til abstrakte enheter*» (Albarracin & Shavitt, 2018, s. 304). Verdier består av motiverte strukturer, og holdninger til et fenomen påvirkes av de verdiene personen har (s. 304). Arbeidet med verdier i norsk idrett er omfattende, og alle verdiene er viktige for NIFs virksomhet. De som er gjeldende for respondentene i denne oppgaven ble nedfelt i et idrettspolitisk dokument for perioden 2015-2019 og ble vedtatt på Idrettstinget i juni 2015. Undersøkelsen oppgaven tar utgangspunkt i ble gjennomført innenfor denne perioden og verdiene i det idrettspolitiske dokumentet var derfor gjeldende for virksomheten til respondentene da undersøkelsen ble gjennomført. NIF har sin egen idrettspolitikk, men blir satt krav til av Kulturdepartementet, som finansierer store deler av NIFs virksomhet med spillemidlene. Kulturdepartementet har konkretisert sine krav i en stortingsmelding med føringer som NIF må forholde seg til. Derfor er det et nært samarbeid mellom NIF og Kulturdepartementet om hvordan norsk organisert idrett skal være.

3.2.1 NIFs verdiarbeid

Goksøyr (2008) sier at verdier i norsk idrett har alltid vært viktige. Med det menes at idrettens verdier legitimeres i samfunnet for øvrig. Helt siden den første organisasjonen, Centralforeningen for Legemsøvelser og Vaabenbrug, i 1861 og frem til i dag, har verdier vært grunnleggende for virksomheter i norsk idrett. Selv i motstridende organisasjoner før sammenslåingen til NIF i 1946, har idrettslig virksomhet hatt en tydelig verdiforankring. NIF er i dag sterkt verdibasert på grunn av dette langvarige arbeidet. Interessen for idrettslig aktivitet i Norge har alltid vært stor, med en spesiell økning i medlemstall i NIF i perioden 1965-1985. Siden da har NIF vært Norges største frivillige organisasjon, med ca 2 250 000 individuelle medlemskap (Idrettsforbundet, 2015, s. 25).

Kulturdepartementet (2012, s. 118) sier at «verdiarbeid er en kontinuerlig prosess som norsk idrett har og skal ha et stort fokus på». Derfor kan NIF defineres som en

verdibasert organisasjon (Hansen, et al., 2019, s. 9). Sentralt for slike organisasjoner er at definerte verdier skal styre medlemmenes holdninger og verdier (s. 9).

NIF blir finansiert av Kulturdepartementet med spillemidlene. For at NIF skal kunne få denne finansieringen, har departementet satt ned rammer i form av statlig idrettspolitik (Kulturdepartementet, 2012, s. 7). Disse rammene gir rom for at NIF skal kunne definere sine egne verdier og organisere egen virksomhet. NIF har nedsatt visjonen «idretts glede for alle», som skal prege organisasjonsaktiviteten og aktivitetspolitikken (Idrettsforbundet, 2015, s. 4). Norsk idrett hadde i tingperioden 2015-2019 fire aktivitetsverdier: glede, fellesskap, helse og ærlighet og de fire organisasjonsverdiene: frivillighet, demokrati, lojalitet og likeverd (s. 5).

3.2.2 Relevante verdier for oppgaven i tingperioden 2015-2019

Innenfor visjonen «idretts glede for alle» står det at «norsk toppidrett skal være grensesprengende og skape store prestasjoner innenfor rammen av ren idrett og fair play» (Idrettsforbundet, 2015, s. 4). Under «formål og virksomhetsidé», punkt 3, skal norsk idrett «være en ledende toppidrettsnasjon som utvikler en prestasjonskultur innenfor alle sær idretter og gir store opplevelser til det norske folk» (s. 5).

For denne oppgaven er noen av NIFs grunnverdier relevante for holdninger til PFM. Det er aktivitetsverdiene *fellesskap*, *helse* og *ærlighet* og organisasjonsverdien *lojalitet*.

Fellesskap er å oppleve samhørighet og samhold med andre mennesker. I idrettslaget skal man vise respekt for andre (Idrettsforbundet, 2015, s. 28) og dette kan knyttes til at man viser god sportsånd og følger reglene. *Helse* fordi enkelte PFM kan være helsefarlige for brukeren. Norsk idrett skal være en pådriver for sunn og dopingfri idrett (s. 29). *Ærlighet* fordi bruk av forbudte PFM blir etisk og moralsk sett på som en uærlig adferd (Brown, 2007, s. 253). Toppidrettsutøvere skal være forbilder som skal formidle fair play og ren og ærlig idrett. I tingperioden 2015-2019 står det at «det skal legges særlig vekt på fair play og ren idrett» (Idrettsforbundet, 2015, s. 29). *Lojalitet* fordi lojalitet handler om å ivareta de verdiene og bestemmelsene som er vedtatt av organisasjonen (s. 31). Bruk av forbudte metoder og/eller midler blir sett på som et tillitsbrudd mot organisasjonen (s. 31).

NIF ønsker å styrke Norge som toppidrettsnasjon og ønsker blant annet at «Olympiatoppen må ha kapasitet og finansielle midler til å bistå vesentlig flere utøvere tilknyttet landslagene med tjenester på høyt faglig medisinsk og idrettsfaglig nivå» og «norsk toppidrett må fortsette å være verdensledende på kunnskap og verdier» (Idrettsforbundet, 2015, s. 10). Europarådet konkluderte i 2006 med at organiseringen og oppgavefordelingen i antidopingarbeidet i norsk idrett fungerer effektivt. Det ble også konkludert med at rollefordelingen mellom Kulturdepartementet, NIF og ADNO er klart definert (Kulturdepartementet, 2012, s. 119). Norge har også vært viktige i det internasjonale antidopingarbeidet ved å dele erfaring og kompetanse (s. 119).

Norsk idretts antidopingarbeid blir styrt av ADNO på nasjonalt nivå og WADA på internasjonalt nivå. WADA setter rammer for hva ren idrett vil si, men styrer ikke statlige organer (Kulturdepartementet, 2012, s. 119). Statlige organers antidopingarbeid er tilknyttet UNESCOs internasjonale konvensjon mot doping (s. 119). ADNO ble opprettet for å sikre at kontrollvirksomheten og påtalemyndigheten organiseres utenfor NIF og Staten (s. 119). Norsk idretts verdigrunnlag setter krav til hele organisasjonen i NIF om å bidra til en sunn og helsebringende livsstil og sørge for at prestasjonsutviklingen og aktivitetstilbudet ikke går utover utøverens helse. Idrettsstyret i NIF skal ta initiativ til en avklaring av hvordan sikkerhet og helse i hver enkelt idrett skal ivaretas. Hvert særforbund skal jobbe med antidopingprogram, og norsk idrett skal sammen med ADNO legge til rette for et omfattende idrettstilbud under slagordet «rent idrettslag» (Idrettsforbundet, 2015, s. 15). Hansen et al. (2019, s. 9) skriver at idrettens legitimitet settes stadig under press og når en utøver blir tatt i brudd på dopingbestemmelsene eller beveger seg i «gråsonen», settes aktørens og institusjonens legitimitet på prøve.

For å forhindre at enkelte bryter med idrettens verdigrunnlag, er det viktig at alle organisasjonsledd i NIF har en tydelig og klar verdiforankring (Kulturdepartementet, 2012, s. 118). Disse verdiene skal integreres i daglig praktisk handling gjennom en lokal forankring av verdiarbeidet (s. 118). Kulturdepartementet (s. 118) framhever at forutsetning for statlig støtte er at idretten har et betydelig fokus på sitt etikk- og verdiarbeid. Breivik et al. (2009, referert i Kulturdepartementet, 2012, s. 121) gjennomførte en undersøkelse om holdninger til dopingmidler blant toppidrettsutøvere og den generelle befolkningen. Resultatene i undersøkelsen viste at nye og lovlige

prestasjonsmetoder har aksept både hos utøverne og befolkningen. Det tyder på en liberal holdning til prestasjonsfremming i idretten og som kan sette antidopingarbeidet på prøve i fremtiden (s. 121).

3.2.3 Relevante verdier for Olympiatoppen i perioden 2017-2022

Olympiatoppen (2017) har nedfelt sine egne organisasjonsverdier. Disse har utgangspunkt i NIFs verdier, men OLT har kun fire verdier som skal prege OLT som organisasjon i perioden 2017-2022. De er «idretts glede som drivkraft», «ærlighet som prestasjonsverdi», «fellesskap som konkurransefortrinn», og «helse som forutsetning for livskvalitet og prestasjon». Disse bruker OLT for å styrke sin kultur for å bedre toppidretten i Norge. OLT har en rekke tiltak for å klare dette (Olympiatoppen, u.å). Av de relevante tiltakene for antidoping nevnes at alle ansatte og utøvere tilknyttet OLT skal ved fastsatte tidspunkt eller hendelser gjennomføre programmet «Ren utøver». OLT skal ha tett dialog med ADNO og antidoping skal være et konkret punkt i møte med særforbund. OLT skal også implementere anbefalingene gitt i rapporten om legemiddelforskning. Av de nevnte verdiene er «ærlighet som prestasjonsverdi» og «helse som forutsetning for livskvalitet og prestasjon» relevante for temaet i denne oppgaven.

3.3 Antidoping i Norge

Som det står i punkt 3.2.2, er det en rekke verdier i NIF som retter seg mot ren idrett og antidoping. Her vil jeg belyse hvordan antidopingarbeidet i NIF-systemet ble iverksatt, hovedsakelig ved bruk av Hanstad (2011b) og Kulturdepartementet (1999).

Gilbert et al. (2006, referert i Hanstad, 2011b, s. 142) skriver at Norge har påtatt seg en selvdefinert rolle som en moralsk leder med hensyn til idrettsetikk generelt og holdning til doping spesielt. Arbeidet med antidoping og holdninger til doping har blitt en viktig del av den norske idretten og antidopingarbeidet i Norge strekker seg så langt tilbake i tid som OL i Oslo i 1952 (s. 142). Da Europarådet i 1964 pekte på doping som et problem i idretten, var Norge raskt ute for å foreslå tiltak for de nordiske landene og UNESCO (s. 143). Idrettstingets første antidopingvedtak ble gjort i 1971 (s. 143) og fra 1978 var alle norske særforbund underlagt kontroller både før- og etter konkurranser (Andersen, 2005, referert i Hanstad, 2011b, s. 143). Fra starten av 90-tallet, har myndighetene vært en mer aktiv del av antidopingarbeidet i norsk idrett. Dette skyldtes i stor grad av at en av de

viktigste aktørene for antidoping i NIF, Hans B. Skaset, ble håndplukket av daværende kulturminister, Åse Kleveland, til å skrive den første idrettsmeldingen, St.meld. nr. 41 (1990-1991), (s. 144). Samarbeidet førte blant annet til at staten øremerket deler av tippemidlene til antidopingarbeid (s. 144). I «Handlingsplanen for Anti-dopingarbeid i Norge» (Kulturdepartementet, 1999) står det at myndighetene den gang drev med forebyggende og holdningsskapende arbeid blant barn og ungdom, men dette arbeidet kunne forbedres. Et utvalg foreslo tiltak for å redusere dopingbruk som skulle ledes av en hovedansvarlig institusjon, med en eller flere medvirkende institusjoner (Kulturdepartementet, 1999). Tiltakene var (1) bedret faktagrunnlag, (2) forskning, (3) informasjon, (4) forebygging og holdningsendring, (5) dopingkontroller og analyser og (6) regulering og lovgivning. Jeg vil dra fram punkt 4, forebygging og holdningsendring, som spesielt relevant for oppgaven. Under dette punktet står det at både myndighetene, skolene, politiet og idretten må jobbe med dette på hver sin måte (Kulturdepartementet, 1999). For NIFs del, innledet utvalget med å konkretisere at verdiene til NIF var under sterkt press og påvirkning, og det var viktig å jobbe aktivt med å holde verdiene i hevd (Kulturdepartementet, 1999). Arbeidet med holdninger hadde startet allerede i 1989 (Kulturdepartementet, 1999). Trenere og andre personer var de viktigste personene rundt utøvere som kunne drive med informasjonsarbeidet, i tillegg til idrettskretser, særforbund og medisinsk personell (Kulturdepartementet, 1999). Forskning etter en annonsekampanje i 1989 viste at kunnskapen om dopingbruk var høyere etter kampanjen enn før, og holdningene til bruk av slike midler var skjerpet etter kampanjen. Utvalget mente at NIFs strenge holdning til dopingmidler var grunnen (Kulturdepartementet, 1999). Andre tiltak som ble nevnt var en informasjonskampanje rettet mot ungdom i videregående skole og håndbok i anti-doping (Kulturdepartementet, 1999). Toppidrettsutøvere fikk informasjon på samlinger og enkelte særforbund fikk også støtte til anti-dopingarbeid (Kulturdepartementet, 1999).

Handlingsplanen fordelte antidopingarbeidet mellom flere departementer, med støttende institusjoner innen hvert tiltak (Kulturdepartementet, 1999). Det var ikke et felles budsjett som var avsatt til arbeidet, men det ansvarlige organet måtte finne økonomisk dekning for sine tiltak. Utvalget konkretiserte likevel at et grunnbeløp i hovedfordelingen av tippemidlene burde gå til forskning på antidoping (Kulturdepartementet, 1999).

I 2003 ble ADNO stiftet, som en uavhengig stiftelse med NIF og Kulturdepartementet som eiere (Hanstad, 2011b, s. 144). Det ble gjort for å sikre at kontroll- og påtalevirksomheten organiseres uavhengig av idretten (s. 144). Internasjonalt har ADNO høy status for den jobben som blir gjort i Norge og daværende IOC-president, Jacques Rogge, sa at «Det er nulltoleranse mot dette (doping) i Norge. Det sitter meget dypt i norsk idrett» (s. 144). Norge har klart å kombinere høye sportslige ambisjoner med antidopingarbeid. Utøvere uttrykker en klar holdning mot doping, som er begrunnet med at en kultur og tradisjon er bygget opp gjennom samarbeid mellom Staten og idretten i generasjoner (s. 145). Likevel har idretten blitt utfordret av hendelser i den såkalte «gråsonen». I 2000 gikk daværende ekspedisjonssjef i Kulturdepartementet, Hans B. Skaset, til angrep på «gråsonekulturen» i idretten. Han hadde fått streng korreks av Kulturminister Ellen Horn for utspillet han hadde om NIFs håndtering av dopingsakene i OL i Sydney og toppidrettsledelsens generelt manglende vilje til å komme seg ut av den etiske gråsonen. Det førte til at han forlot stillingen sin i Kulturdepartementet. I et intervju med Aftenposten uttalte han: «Ryddes det ikke opp, kan jeg ikke se noen annen løsning enn at staten må kutte ut støtten til toppidrett». Videre sa han: «Lederne har ikke, av mange grunner, vært klare og tydelige nok. Dermed oppstår en indirekte godkjenning av eksperimentering i grenseområdet mot doping». (Aftenposten, gjengitt av NRK, 2000). Idretten tok likevel lærdom og tok med et eget punkt i idrettspolitisk dokument om at gråsonetilfeller skal unngås (Hanstad, 2011b, s. 145).

Norge har altså en sterk kultur for både toppidrett og antidoping, men begge deler blir utfordret av idrettens- og samfunnets utvikling. I søken på å bli best, vil alltid noen strekke- og krysse grensene av det som er lovlig (Hanstad, 2011b, s. 145). Men det viser seg at norsk idrett har et meget godt utgangspunkt for antidopingarbeid med tanke på de etablerte holdningene til doping.

Som nevnt var Norge tidlig ute internasjonalt med sin holdning til doping. ADNO begrunner sitt internasjonale engasjement med at (1) det er viktig at nasjonale antidopingbyråer tar del i antidopingarbeidet internasjonalt, (2) det er behov for at våre egne utøvere skal få delta i en ren idrett, og (3) et internasjonalt engasjement bidrar til å utvikle kompetanse og ferdigheter innad i ADNO (Hanstad, 2011b, s. 146-147).

Norsk idrett har høye ambisjoner med både toppidretten og antidopingarbeidet, som det står om i NIFs verdier. Å være best på begge deler, betyr samtidig en balanse mellom de to uten å falle på den ene- eller andre siden. Derfor må det aksepteres at toppidretten noen ganger beveger seg mot grensene av det som er tillatt (Hanstad, 2011b, s. 152). Samtidig er det viktig at disse grensene settes for å sikre en ren og forsvarlig idrett (s. 152).

3.4 Statistikk fra WADA og Antidoping Norge

WADA (2019) er en rapport om dopingsaker i verden i 2017. Denne rapporten inneholder de rapporterte positive dopingtestene fra de nasjonale antidopingbyråene. Det ble tatt 245 232 dopingtester i verden dette året, der 1459 var positive og førte til sanksjoner. Av idrettene som hadde de største andelene positive prøver, sto bodybuilding for 22%, friidrett 20%, sykling 18%, vektløfting 10% og styrkeløft 8%. Når det gjelder land som har de fleste positive testene, er de spredt over hele verden. Italia, Frankrike, USA og Russland er de som har det høyeste antallet, men dette må ses i sammenheng med folketall og antall aktive utøvere. I tillegg kan det være historiske, kulturelle og sosiokulturelle forskjeller i land og idretter som kan være med på å forklare denne statistikken.

ADNO (2020) er en oversikt over positive dopingsaker i Norge i 2017. Der ble det påvist 21 positive prøver som førte til sanksjoner. Av disse var fem fra styrkeløft/vektløfting (23%) som den eneste idrettsaktiviteten som skiller seg ut. De andre sakene sprer seg mellom lagidretter og individuelle idretter av spredende art.

4 Teori

Dette kapitlet gir en fremstilling av hva organisasjonsteori- og kultur er og viser koblingen mellom organisasjonskultur og holdninger. Innunder dette vil jeg vise hva subkulturer er og hvilke mulige koblinger som finnes mellom subkulturer og holdninger til doping. Deretter vil jeg presentere sårbarhetstesens og vise hvilken relevans henholdsvis bruk av reseptbelagte midler og utbredelse av doping har til holdninger til PFM i NIF. Til slutt vil jeg oppsummere.

4.1 Organisasjonsteori- og kultur

En teori kan beskrives som en måte å forklare og forstå fenomenene i verden rundt oss på (Eriksson-Zetterquist et al., 2014, s. 25). Det er viktig å understreke at teorier ikke er absolutte sannheter, men verktøy som flere innen samme fagområde er enige om at kan brukes. Innenfor samfunnsvitenskapen er det viktig at teorier ses på som verktøy, siden det er vanskelig å bevise endelig en samfunnsteori (s. 25).

En klassisk definisjon av organisasjonsbegrepet som er mye brukt i organisasjonsfaget er formulert av Barnard (refert i Eriksson-Zetterquist et al., 2014, s. 21): «a system of consciously coordinated personal activities or forces». Selv om denne er mye brukt, har organisasjonsteoretikere gjennom årene fokusert mer på at medlemmene i en organisasjon er menneskelige individer og ikke maskiner. Det vil si at de sosiale konstruksjonene innad i en organisasjon er like viktige som organisasjonens forhold til omverdenen (s. 21). Sosiale konstruksjoner er menneskers virkelighetsforståelse, som er kontinuerlig formet av opplevelsene de har, situasjoner de befinner seg i og hvem de kommuniserer med (Tjora, 2020). Scott (referert i Eriksson-Zetterquist et al., 2014, s. 22) bruker tre komplementære definisjoner for å forstå hvordan en organisasjon kan fungere i samfunnet. Den første er at organisasjonen er et rasjonelt system hvor strukturer og felles mål er sentrale. Den andre er at organisasjonen er et naturlig system som skal fungere og overleve i en verden i endring. Den tredje er at organisasjonen er et åpent system som påvirkes av omverdenen. Disse kan knyttes til NIF fordi NIF ønsker å være-, og er en organisasjon som er viktig for veldig mange innbyggere (Hanstad, 2011a, s. 7-9). NIF har en egen idrettspolitik og har nedfelt egne verdier, mål og virkemidler. I tillegg skal NIF være en organisasjon som er tilpasningsdyktig i et samfunn som stadig påvirkes og endres,

for eksempel av offentlig og privat sektor. NIF ønsker også å være åpent for påvirkning i med en demokratisk styringsform.

Eriksson-Zetterquist et al. (2014, s. 19) skriver at «organisasjon» er et vidt begrep som brukes for å beskrive de samlingene av mennesker som vi alle er en del av. Alle grupperinger av mennesker kan betraktes som organisasjoner og er måten vi mennesker har strukturert de sosiale livene våre på (s. 19). Derfor kan organisasjoner være noe vi tar for gitt og kan være vanskelige å forholde seg til (s. 19). Å organisere seg kan ses på som et middel for å samle mennesker med felles interesser for å oppnå et mål (s. 19). Når man ser historisk på organiseringen av norsk idrett, var det i starten mål om å styrke forsvaret av landet. På slutten av 1800-tallet kom målet med å styrke folkehelse og litt senere kom mål med idrettens egenverdi (Goksøyr, 2008). De to siste er mål som fortsatt er gjeldende i dag. Når prosessene med å oppnå et mål er mange og kompliserte, kan det være hensiktsmessig med en ledelse som strukturer organiseringen for å lykkes (Eriksson-Zetterquist et al., 2014, s. 20). Da blir det et skille mellom de som leder arbeidet og de som skal utføre det. Det vil også si at det kreves stor grad av samarbeid mellom alle i organisasjonen (s. 20).

4.1.1 Organisasjonskultur

For å besvare hvorfor ulike organisasjoner fungerer som de gjør har begrepet om organisasjonskultur oppstått. Siden begynnelsen av 80-tallet har studiefeltet organisasjonskultur vokst og flere artikler og bøker beskriver organisasjonskultur (Bang, 2020, s. 14-16). Det finnes tre retninger innen organisasjonskultur, som kronologisk har erstattet hverandre; bedriftskultur, organisasjoner som kultur og kulturelle studier av organisering. Bedriftskultur går ut på at kulturen defineres som en egenskap ved en organisasjon. Når det gjelder studier av organisasjoner som kultur, handler det om at forskerne studerer de aspektene i organiseringen som medlemmene tar for gitt. Aspektene går på at medlemmene har fått erfaringer som gjør at de ser på det som skjer som en naturlig orden. Kulturelle studier av organisering handler om at organisasjoner anses som kulturelle uttrykk for større prosesser i samfunnet (Eriksson-Zetterquist et al., 2014, s. 206). I denne oppgaven vil jeg undersøke kulturen i NIF, siden NIF har en egen idrettspolitik, men samtidig ønsker å speile befolkningen.

Bang (1995, s. 14) skriver at én grunn til at man ville beskrive organisasjonskultur var at man ville finne ut hvorfor enkelte bedrifter lyktes bedre enn andre. Industrien er en arena for konkurranse og markedsføring, og suksessfaktorer var derfor interessante å avdekke. En annen grunn var at bedrifter i Asia hadde et bestemt verdisystem og normsett, også kalt bedriftskultur, og man lurte på om dette lot seg implementere i Vesten. En tredje grunn var at arbeidstakere ble opptatt av mer enn å produsere og motta lønn. Ved å trives på arbeidsplassen ville arbeidstakerne tilfredsstille flere behov. Den fjerde grunnen var at bedriftsledere ble bevisst at det forekom sosiale prosesser blant arbeidstakerne. Disse prosessene er ikke så lett å forstå, så for å skape en viss forståelse begynte man å se på verktøy for å forstå- og muligens kontrollere prosessene (s. 14).

4.1.1.1 Hva er organisasjonskultur?

Schein (1984) definerer organisasjonskultur som

... the pattern of basic assumptions that a given group has invented, discovered, or developed in learning to cope with its problems of external adaptation and internal integration, and that have worked well enough to be considered valid, and, therefore, to be taught to new members as the correct way to perceive, think, and feel in relation to those problems (s. 1).

Videre argumenterer han med tre forutsetninger for hvordan kulturer oppstår i en organisasjon: 1) at en gruppe mennesker har vært sammen lenge nok til å ha delt de samme problemene, 2) at de samme menneskene har løst disse problemene og sett effektene av disse løsningene og 3) at organisasjonen har tatt inn nye medlemmer.

(Bang, 2020, s. 48) skriver at organisasjonskultur deles gjerne inn i to komponenter; kulturinnhold og kulturuttrykk. Kulturinnholdet er betydninger, meninger og modeller for handling i kulturen, mens kulturuttrykk er handlinger, objekter og praksis som kulturen bruker for å utrykke seg overfor medlemmene. Disse to komponentene påvirker hverandre og kan skape endringer over tid.

Ett av kjerneelementene som en kultur består av er verdiene til kulturen. Bang (2020, s. 50) siterer Rokeach som definerer verdier som «en vedvarende tro på at en

spesiell handlemåte eller slutt-tilstand personlig eller sosialt er å foretrekke fremfor en motsatt eller annerledes handlemåte eller slutt-tilstand». Andre definisjoner inneholder ord som «mål», «ideal» og «prioriteringer». Hofstede (1993, i Bang, 2020, s. 50) hevder at «verdier er en del av de mentale programmer som mennesket bruker for å orientere seg i omgivelsene». De mentale programmene deler Hofstede inn i ulike nivåer og jeg vil trekke fram det kollektive nivået som relevant for oppgaven. I et kollektiv finnes «kulturelle verdier, språk, spesifikke måter å oppføre seg på i en gruppe, ritualer og lignende».

En organisasjons verdier kommer til uttrykk på to måter; gjennom organisasjonens forfektete verdier (formulering utad) og bruksverdier (Bang, 2020, s. 50). Bruksteori er hvilke verdier som faktisk gjelder i organisasjonen (s. 51). Ved å måle holdninger blant medlemmer i en organisasjon, kan en finne ut av i hvilken grad medlemmene forholder seg til den forfektete teorien. Et vanlig problem er at ledelsen i organisasjonen prøver å etablere et sett med verdier uten å ha kunnskap om hvordan organisasjonen virkelig fungerer. Dette kan skape konflikt som vil være skadelig for organisasjonen. Bang (2020, s. 52-53) skriver at det derfor er viktig at de som skal utleve verdiene er med på prosessen med å nedfelle de verdiene som skal gjelde. Dette støttes av Janis & Kings studie (1954, referert i Vogel & Wänke, 2016, s. 138) som fant ut at personer som skulle generere og presentere argumenter for en sak, hadde en større holdningsendring enn de som bare hørte på argumentene. Å finne argumenter for en sak vil jeg si kan sammenlignes med å understreke hva som er viktig i- eller for saken; altså verdier. At ledelsen i NIF ikke hadde tilstrekkelig kunnskap om organisasjonen, kom til syne da retningslinjer for barneidrett ble implementert i 1987. Det viste seg at prosessen med å etablere retningslinjene i idrettslagene var vanskelig (Skirstad, 2011, s. 34). Vedtaket om de første retningslinjene ble gjort av idrettspolitikere fra idrettskretsene og særforbundene, mens det var idrettslagene som skulle gjennomføre det. Altså ble de som skulle gjennomføre vedtaket ikke hørt på forhånd (s. 34).

Når en verdi uttrykkes, uttrykkes det samtidig hva organisasjonen har fokus på og ønsker å belønne innad i organisasjonen (Bang, 2020, s. 53). I denne oppgaven gjelder det antidopingarbeidet. I punkt 3.3 kan det leses om hvordan NIF påvirkes av Kulturdepartementet til å jobbe med antidopingarbeid.

Rokeach (referert av Bang, 2020, s. 53) skiller mellom fire funksjoner verdiene tjener. Den første er hvordan verdier fungerer som standard, altså hvordan man skal forholde seg i ulike situasjoner. Det går på holdning, oppførsel, evaluering, bedømming og belønning og straff. For det andre er verdiene retningsgivende for hvordan man skal håndtere konflikter og beslutninger. Det kan gjøre avgjørelser lettere for organisasjonens medlemmer når det skulle være nødvendig. For det tredje styrer det oppførsel og motivasjonelle funksjoner. Dette belønnes gjerne når man oppnår en ønsket slutt-tilstand. Sist fungerer verdier til å opprettholde og øke vår selvaktelse. Disse funksjonene viser seg i NIFs verdier.

Et annet kjerneelement i organisasjonskultur er normer. Normer er ofte knyttet til verdier i den forstand at de konkret foreskriver hvordan man skal handle i bestemte situasjoner (Aadland, 1991, i Bang, 2020, s. 56). Normene er derfor forventninger til adferd. Normer kan deles i bevisste- og ubevisste normer (s. 54). Begge typer vil kunne påvirke adferd hos organisasjonens medlemmer og vokser fram gjennom aktivitet i en gruppe. Det blir etter hvert regler for adferd, men kan variere fra person til person (s. 56). Derfor er det viktig å understreke at variasjonen i en gruppes normer i en organisasjonskultur kan variere innad i samme organisasjon (s. 56).

Et tredje kjerneelement i organisasjonskultur er grunnleggende antagelser. Det er i følge Schein (refert i Bang, 2020, s. 59) lærte responser eller løsninger på en gruppes overlevelsesproblemer i sine eksterne omgivelser og på dens interne integrasjonsproblemer. Antagelsene blir etter hvert tatt for gitt fordi de ofte brukes og fungerer, altså holdninger. I denne oppgaven er overlevelsesproblemet hvordan prestasjonsevnen til en utøver kan økes. Slik Hoberman (2009, s. 11) skriver, var bruk av flere midler og metoder som i dag er forbudt, en del av treningsarbeidet på 1960-tallet. Bruken hadde ingen etisk motstand, men var heller sett på som farmasøytisk terapi for utmattelse og enkelte forskere så på utøvere som forsøkskaniner. Bang (2020, s. 59) kaller slik tankegang for sosial realitet uten kritisk vurdering. Allerede på 1920-tallet begynte det å oppstå meninger om at bruk av kunstige midler kunne være usportslig (Hoberman, 2009, s. 12). Selv om slike meninger forekom, var kunnskapen om eventuelle skadelige bivirkninger av metoder og midler ikke god nok til at metodene og midlene kunne vurderes som negativ for brukeren. Det vil altså si at den helhetlige forståelsen rundt enkelte

metoder og midler ikke var godt nok utviklet. Når forståelsen rundt metoder og midler økte, fant man ut hvilke eventuelle negative virkninger de hadde. I tillegg kom dopingreglementet på plass. Da ble de grunnleggende antagelsene utfordret. Reglement som regulerte de grunnleggende antagelsene om PFM, presset fram nye tanker og ideer om overlevelsesproblemet. Løsningen på overlevelsesproblemet og dermed etablering av nye grunnleggende antagelser tok utgangspunkt i samfunnskulturen, idrettsbevegelsen generelt og den respektive idrett spesielt.

4.1.1.2 Organisasjonskultur i NIF

Når man ser på organisasjonskulturens betydning, skriver Eriksson-Zetterquist et al. (2014, s. 209) at man skal se på organisasjonen som menneskelige institusjoner. Det vil si at det menneskelige skal finnes i kulturen og få frem menneskenes betydning for organisasjonen. Kulturen ses på som en egenskap ved organisasjonen på lik linje med for eksempel teknologi og antall ansatte (s. 209). For at en organisasjon skal få framgang, må kulturen (egenskapen) være sterk og godt forankret i organisasjonen (s. 209). Enkelte forskere mener at det er mulig å styre medarbeidere ved hjelp av en sterk organisasjonskultur (s. 206). I og med at det verdibaserte arbeidet i NIF over tid generelt - og holdningene til doping spesielt – fungerer, tyder det på at NIF både har en sterk organisasjonskultur og at medlemmer kan la seg styre.

Verdiene til NIF blir vedtatt på Idrettstinget hvert fjerde år av representanter fra særforbund og idrettskretser. Selv om de vedtatte verdiene skal gjelde hele organisasjonen, kan enkelte organisasjonsledd vedta egne verdier (Hanstad, 2019, s. 235). Skal verdiene ha noen mening, må de brukes og etableres som en del av kulturen (s. 236). Verdier blir derfor et verktøy for ledere i NIF, og dette kalles verdibasert ledelse. Det handler om å være bevisst på hvordan både ens egne og andres verdier blir styrende i de valgene som tas (s. 237). Verdibasert ledelse handler også om lederens personlige egenskaper og lederadferd (Barnard, 1938; Selznick, 1957, referert i Hanstad, 2019, s. 238). Hvilke verdier dette er, er knyttet til allmenne etiske og moralske standarder og dels til de spesifikke verdiene som organisasjonen har (s. 238).

Norsk idretts organisasjoner på nasjonalt nivå har gjennomgått Scheins (1984) kjennetegn på hvordan kultur etableres, både før og etter dannelsen av NIF i 1946. De har

bestått av mennesker som har vært sammen lenge nok til å dele de samme problemene, har løst problemene og sett effektene av løsningene og har tatt inn nye medlemmer. Schein (1984) fokuserer spesielt på forutsetningen om at verdier skal videreføres til nye medlemmer. At en verdi blir videreført til et nytt medlem, tyder på at verdien er etablert og ses på som valid i organisasjonen. Som ett konkret eksempel vil jeg nevne prinsippet om fair play som ble tydeligere på slutten av 1800-tallet (Olstad, 1987). Det fikk fort rotfeste i norsk idrett og har siden da vært gjeldende som verdi i mer eller mindre konkret nedfelt form i de ulike organisasjonene i norsk idrett. Det bør spesielt nevnes at ved NIFs dannelse i 1946 tok de Arbeidernes Idrettsforbunds motto «frihet, sunnhet, kultur», der idretten skulle stå for god moral og oppdra folk til ærlig konkurranse og god sportsånd (Goksøyr, 2007). Det vil si at organisasjonen (i dette tilfellet NIF) tok eller fikk en rolle i samfunnet for å ivareta samfunnets verdier, normer, regler og allmenne oppfatninger gjennom sin virksomhet (Hatch, 1997, s. 102).

Antidopingarbeidet er også relevant for kulturen i NIF. Et tidlig og tydelig standpunkt nasjonalt og internasjonalt med diverse tiltak for å etablere en kultur og holdning for ren idrett og antidoping, har vist seg suksessfylt i NIF. Man kan se på kultur- og holdningsetablerende tiltak som styrende og autoritære overfor medlemmene. Det kan være en negativ faktor for verdier i en organisasjon, siden autoritet begrenser individuell frihet. Men NIF er en demokratisk organisasjon der medlemmene har akseptert verdiene om antidoping som valide for organisasjonen. Verdiene har gått i arv til nye medlemmer og medlemsmassen har økt over tid. Her skal ledere ha skryt for sitt langvarige verdierarbeid. Kulturen for antidoping er forankret i NIF sentralt og i Kulturdepartementet. Resultatet foreløpig er at det er få (men fortsatt noen) positive dopingprøver i Norge og holdningene til doping er restriktive.

Skille & Chroni (2018) undersøkte organisasjonskultur i den norske toppidretten, der de intervjuet ni ulike ledere med arbeidsoppgaver rettet mot utøvere som konkurrerte internasjonalt. De fant ut at den norske toppidretten er prosessorientert der fokuset ligger på utøverens utvikling. Det kjennetegnes ved at alle prestasjoner evalueres med fokus på læring og justering med hensikt om forbedring. En av lederne som ble intervjuet konkretiserte at arbeidsoppgavene handler om å ivareta utviklingsorientert kultur. En sentral faktor for utviklingsorientert kultur er laget. Selv i individuelle idretter ser de på

toppidretten som lagprestasjoner. Med det menes at i tillegg til utøveren, er det også trenere, administratorer, medisinsk støtteapparat og utstyrsansvarlige (f eks smørere) en del av et lag som står sammen om utviklingen og dermed prestasjonen. En annen suksessfaktor er at det er et flatt og likestilt hierarki i laget. Det åpner opp for at alle kan si sin mening og for å skape tillit mellom alle i laget. En av intervjuobjektene konkretiserte at en slik struktur er avgjørende for å skape utvikling.

Schein (1984) skriver at forutsetningene for dannelse av organisasjonskultur også kan føre til at det danner seg grupperinger innad i organisasjonen som kan utvikle en egen kultur, såkalte subkulturer. Van Maanen & Barley (referert i Hatch, 1997) har definert subkultur som:

... en undergruppe av organisasjonens medlemmer som samhandler regelmessig med hverandre, som oppfatter seg selv som en egen gruppe innenfor organisasjonen, som deler et sett av problemer som defineres som felles for alle, og som rutinemessig handler på grunnlag av kollektive forståelser som gruppen er alene om (s. 251).

Disse subkulturene kan etableres fordi enkelte medlemmer har verdier som bryter med de verdiene som gjelder i organisasjonen for øvrig. Dersom det skulle være store forskjeller i disse verdiene, vil jeg se det som sannsynlig at medlemmene i subkulturen enten blir frastøtt fra organisasjonen eller forlater den av egen vilje. I denne oppgaven kan det hende at resultatene viser at kulturer i idretter som er definert med spesialiserte eller komplekse arbeidskrav oppgir holdninger som er annerledes enn NIFs verdier. Som hypotesene postulerer, vil holdningene bli påvirket av den enkelte idretts egenart. Skulle det vise seg at holdningene i en idrett er annen enn verdiene i NIF for øvrig, kan det tyde på at en subkultur i en idrett er sterkere i enn organisasjonsverdiene.

4.1.1.3 Subkulturer i NIF

En subkultur er en delkultur innad i en organisasjon og etablerer en annen forfektet teori enn organisasjonen for øvrig, i og med at de mener at det er en bedre måte å håndtere oppgavene på. I denne oppgavens tilfelle vil ikke den forfektete teorien uttrykkes tydelig utad, men holdes internt blant subkulturens medlemmer og eventuelt uttrykkes i handling.

Når en hel organisasjons medlemmer deler virkelighetsoppfatninger, skriver Martin (referert i Bang, 2020, s. 27-28) at organisasjonskulturen er integrert. Forskere definerer tre kriterier som kjennetegner en integrert kultur. Det første er at kulturen er konsistent, som betyr at kulturens uttrykksform er i overensstemmelse med medlemmenes verdier og antagelser. Det andre er at det er konsensus om virkelighetsoppfatningene, som betyr at medlemmene har den samme forståelsen og holdningene til virkeligheten som organisasjonen. Det tredje er at organisasjonen er lederfokusert og det er lederne som former kulturen. Når det forskes på subkulturer som kan oppstå i en organisasjon, legger man vekt på hvilken inkonsistens som eksisterer i kulturen i organisasjonen, mangel på konsensus blant medlemmene når det gjelder virkelighetsoppfatninger, og at det eksisterer andre kilder enn ledelsen til kulturens innhold (s. 28).

Siden NIF er en stor organisasjon med over to millioner individuelle medlemskap og favner om mange forskjellige idretter, ser jeg det som ikke utenkelig at det finnes- eller kan dannes subkulturer i idretter i NIF. Hver enkelt idrett i NIF er formet av blant annet verdiarbeidet i NIF sentralt, i egen idrett og idrettens egenart. Hver idrett er derfor sin egen organisasjon. Jeg vil ikke nødvendigvis si at hver idrett er en subkultur, men at subkulturer kan dannes innenfor hver særiddretsorganisasjon. I denne oppgaven vil det være interessant å teste om definerte grupper av idretter kan ha subkulturer som har samme sett av holdninger som skiller seg fra organisasjonen for øvrig. Holdningene kan være preget av idrettens egenart. Hver idrett og øvelse har sin egenart og håndterer den ut fra hvem som utfører og hvordan den utføres. Hypotesene i oppgaven postulerer at positive holdninger til doping oppstår i subkulturer i idretter som kan ha store fordeler av å bruke PFM. Som det kan leses om i punkt 3.4 om positive dopingtester i norsk idrett, kan det tyde på at det har oppstått en slik subkultur innen vektløfting/styrkeløft. Hvorvidt det er ledere i disse idrettene som har positive holdninger til PFM, vil resultatene eventuelt vise.

Slik van Maanen & Barley har definert subkulturer, trekker mennesker med de samme oppfatningene om samme problem sammen. I dette tilfellet vil det si hvordan idretten skal håndteres. Ved å studere interaksjon mellom medlemmer i en organisasjon, kan man finne forklaringer for eventuelle subkulturer. Når mennesker samhandler, skapes det en relasjon mellom dem som kan skape grupper med tett samhold (Hatch, 1997, s. 254). Når to kulturer innad i en organisasjon har ulike verdier, normer og

virkelighetsoppfatning, vil de kunne være til hinder for hverandre for å nå sine mål (Bang, 2020, s. 31-32). I dette tilfellet kan vi se på subkulturer med liberale holdninger til doping som i konflikt med kulturen for øvrig i NIF, som har restriktive holdninger. Disse to kulturene vil være uenig med hverandre i hvordan idretten skal håndteres, og potensielt oppleve at den andre hindrer sitt eget arbeid. Slik definisjonen til van Maanen & Barley av subkulturer er formulert, vil jeg ikke si er så treffende for dopingproblematikken i Norge, men kan være treffende for bruk av lovlige PFM og PFM i gråsonen. Dopingstatistikken viser for få positive dopingtester til å støtte definisjonen om at handlingsmønsteret er rutinemessig preget. I og med at norsk idrett har få positive dopingsaker, vil jeg si at det er få (om noen) subkulturer med positive holdninger til doping. Jeg vil heller si at de positive dopingsakene norsk idrett har, ikke er på grunn av subkulturer, men på grunn av enkeltindivider som ser på doping som en (og kanskje eneste) akseptabel måte å få framgang i idretten på. Det vil jeg si er en bedre forklaring på antall dopingsaker i norsk idrett, siden det ikke er noen idrett som stikker seg spesielt frem med flere dopingsaker enn andre.

4.2 Holdninger og organisasjonskultur

Her vil jeg først fokusere på hvordan holdninger skapes og deretter hvilken rolle holdninger spiller i en organisasjon.

4.2.1 Hvordan skapes holdninger?

Vogel & Wänke (2016, s. 12) skriver at holdninger er sannsynligvis en av de viktigste konseptene innen psykologien. Likevel er det få tekster som forklarer hvorfor holdninger er så viktig (s. 12). Holdninger påvirker både adferd man har til et fenomen og hvordan man vurderer informasjon om fenomenet (s. 12).

Allmenn sosialiseringsteori sier at de første etableringene av holdninger skjer i barneårene, og foreldre og trenere er viktige når det gjelder etablering av holdninger i idretten hos barn og unge (Albarracin & Shavitt, 2018, s. 310; Brown, 2007, s. 256). Påvirkningen er ikke nødvendigvis konkret i form av spesifikke handlinger, men en prosess over tid der foreldre og trenere påvirker utøveren. Både Albarracin & Shavitt (2018) og Brown (2007) understreker hvor viktig den sosiokulturelle bakgrunnen er for å etablere holdninger i oppveksten. Medlemmer i kulturer med etablerte verdier som i liten

grad endres over tid, etablerer de samme verdiene (Albarracin & Shavitt, 2018, s. 316). Så lenge verdiene aksepteres av medlemmene, vil verdiene i kulturen styrkes. NIF har en slik kultur. Individuell frihet innenfor kulturen er avgjørende for at verdiene aksepteres (s. 316). Denne friheten innebærer også at individet har mulighet til å påvirke de verdiene kulturen har uten å føle seg undertrykket. Slike kulturer er i stor grad utbredt i det vi viser til som vestlig kultur, mens en del andre kulturer som har en større kontrollerende autoritet, har deltagere som har holdninger som er i større grad styrt av autoriteten (s. 316).

Når Donovan (2009) forklarer faktorer rundt blant annet lederes holdninger til PFM, forklarer han at faktorene påvirkes av sosiale og økonomiske interesser innenfor idretten som igjen påvirkes av sosiale strukturer og kulturen i det samfunnet idretten er en del av. Kulturen er i dette tilfellet Norge som vestlig kultur og den internasjonale idrettsbevegelsen. Det norske samfunnet har en kultur for utvikling- og bruk av ulike produkter som skal gjøre livene våre lettere og bedre. Det er for eksempel kjøkkenmaskiner eller kostprodukter med konsentrert mengde vitaminer. Kulturen er også preget av at vi utvikler og bruker stadig større mengde av farmasøytiske produkter, som antidepressiva og søvntabletter. Totalt sett kan vi si at kulturen kjennetegnes ved at søken etter forbedring av våre liv er en del av livsstilen vi har. Idretten, som altså er påvirket av mentaliteten at man skal stadig ha det bedre, har også skaffet seg sine behov og måter å takle denne «utfordringen» på. Forskning på farmasøytiske produkter på 50- og 60-tallet som PFM, resulterte i at enkelte produkter viste seg å være bedre enn tidligere produkter. Idrettens etterspørsel etter effektive PFM fører til stor aktivitet hos legemiddelfirmaer som kan selge sine produkter til idretten. Dette gjensidige forholdet kaller Donovan (2009) for medikalisering av idretten. Kommersielle interesser og økt behov for idretten til å være populær, påvirker idretten til å endre belastningen på idretten. Faktorene for holdninger blir derfor påvirket av både samfunnet generelt og idretten spesielt. Når det gjelder bruk av PFM, skriver Donovan (2009) at det ikke nødvendigvis er et valg utøveren tar selv, men kan være påvirket av andre, som trenere, ledere, leger, fysioterapeuter eller kostholdsveiledere.

Holdninger har også sammenheng med følelser. Følelser er sammensatte sinnsreaksjoner, men også konkrete sanseopplevelser (Jansen, 2019). Her vil jeg fokusere på følelser som sinnsreaksjoner. Følelser endrer seg lett og påvirker oss ut fra hvilke(n)

følelse(r) vi har på det gjeldende tidspunkt. Likevel har holdninger og følelser til felles at de forholder seg til noe konkret (Clore & Schnall, 2005). Følelser er viktig når det gjelder politiske holdninger (Albarracin & Shavitt, 2018, s. 308), og i dette tilfellet idrettspolitikken om rettferdighet og ren idrett. Som tidligere nevnt har norsk idrett i lange tider hatt rettferdighet og ren idrett som verdier. Rettferdighet vekker følelser i oss mennesker, spesielt når vi føler vi blir behandlet urettferdig. Norsk idrett spilte derfor på blant annet følelser da de var tidlig ute nasjonalt og internasjonalt om rettferdig idrettskonkurranse. Sterkt lederskap og stor enighet blant medlemmene er en vesentlig faktor for å etablere ønskede holdninger (s. 308).

4.2.2 Hvilken rolle spiller lederes holdninger i en organisasjon?

Hva en organisasjonskultur består av er noe av det viktigste for at organisasjonen skal kunne fungere. Verdier og praksis er innhold som definerer kulturen. Verdier sier noe om hva man ønsker å oppnå, mens handlingene er hva som gjøres for å oppnå det (Bang, 2020, s. 48-49). Holdninger kan delvis forstås som koblingen mellom de to, fordi holdning til verdier påvirker handlinger (The Theory of Planned Behaviour, Ajzen, 1991). Mennesker i organisasjoner, i form av at de er selvstendige individer, preger kulturen med sin personlighet og bakgrunn, samt med hvilke oppfatninger som er rett og galt (Miller & Efron, 2010, referert i Albarracin & Shavitt, 2018, s. 305; Bang, 2020, s. 84). Ledere er viktige, siden de har makt til å påvirke holdninger, rutiner og strukturer (Bang, 2020, s. 85). Forutsetningen for at en holdning blir påvirket er hvorvidt personen har en egeninteresse til fenomenet som blir vurdert (Miller & Efron, 2010, referert i Albarracin & Shavitt, 2018, s. 305).

Et sentralt element i en organisasjonskultur er grunnleggende antagelser, som også kan være en betegnelse på holdninger. Det er lærte responser eller løsninger på en gruppes problemer. De blir tatt for gitt siden de ofte brukes og fungerer. Som nevnt tidligere, blir holdninger formet i en sosial kontekst. I dette tilfellet er rollen som idrettsleder i NIF den sosiale konteksten. Ved å gå inn i lederroller i NIF, vil vedkommende sannsynligvis allerede ha holdninger som er forenlig med NIFs verdier. I det minste bør vedkommende være villig til å akseptere de verdiene som gjelder, og arbeide i henhold til dem. Det kan altså være mulig for en leder å ha andre holdninger enn de verdiene som gjelder i organisasjonen man er en del av. Som leder har man stor betydning for organisasjonens

kultur (Bang, 2020, s. 86). En leder kommuniserer hva vedkommende har tro på og er opptatt av, og er en kombinasjon av personlige grunner eller grunner som vurderes best for organisasjonen. de Vries & Miller (referert i Bang, 2020, s. 89) har en hypotese som sier at lederes personlighet vil influere organisasjonens kultur, struktur og strategi. Idrettens egenart kan være styrende for holdninger hvis ledere har en mening om at en viss håndtering av et fenomen innen idrettsbevegelsen kan være det beste for idretten det gjelder, selv om det kan bryte de vedtatte verdiene til organisasjonen for øvrig. Det er viktig å påpeke at holdninger ikke nødvendigvis vil vise seg i adferd.

Som Schein (1984) skriver, er et av suksesskriteriene for en organisasjon at verdier kan gå i arv til nye medlemmer. Dersom kulturen er sterk, vil dette la seg gjøre og påvirke mål og strategier for organisasjonen i tillegg til måten medlemmene tenker på (Albarracin & Shavitt, 2018, s. 316). Siden NIF ønsker en kultur med holdninger mot doping, har antidopingarbeidet derfor vært styrende for hvilke holdninger NIFs medlemmer skal ha til doping. Denne form for holdningsregulering er avhengig av budskapet som blir gitt og hvordan budskapet blir kommunisert (Albarracin & Shavitt, 2018, s. 312). Verdiene om fair play og ren idrett har blitt overført til nye medlemmer gjennom store deler av den norske organiserte idrettshistorien.

NIF har historisk sett vært i førerretet i antidopingarbeid (Hanstad, 2011b). Likevel forekommer doping i norsk idrett. Hvorvidt det er mulig å fullstendig lykkes med denne type holdningsskapende arbeid i samfunnet, er kanskje i overkant optimistisk. Murray (2009, s. 147) skriver at det alltid vil være noen som vil bruke PFM, selv om det forbys. Høsten og vinteren 20/21 har det kommet frem at enkelte aktører i toppidretten ønsker en midlertidig dispensasjon fra forbudet mot høydehus på grunn av restriksjonene i forbindelse med covid 19-pandemien, men har fått nei fra NIF (Hagen, et al., 2021). Selv ser jeg på saklig diskusjon som et positivt bidrag til en organisasjons virksomhet og utvikling.

Selv om man skulle tro og ønske at en organisasjon har medlemmer med eksakt de samme verdiene og holdningene, vil samhandling mellom mennesker skape subkulturer innad i organisasjonen. Disse subkulturene kjennetegnes ved at de har de samme oppfatningene av løsningen av et problem, altså verdier. Det som er spesielt interessant

med subkulturer er om verdiene i subkulturen skiller seg fra verdiene i resten av organisasjonen, hvordan holdningene til virkeligheten er og hva som er kildene til subkulturens innhold. I dette tilfellet vil det være holdninger til PFM og om det finnes subkulturer med holdninger som skiller seg fra organisasjonen for øvrig.

Om sykkel har den danske syklisten Michael Rasmussen sagt at det er en kollektiv fortielse av doping og kultur for dopingbruk (Wallin Weihe, 2019, s. 66). Rasmussen er selv tatt for brudd på dopingreglementet og har sagt at han konkurrerte i en idrett med andre som dopet seg og at alle måtte bruke doping for å hevde seg (s. 65). Wallin Weihe (2019, s. 66) skriver at det ikke er lett å bryte ut av en slik kultur, og dersom det utvikler seg en kultur for dopingbruk og kollektiv fortielse, blir også de som ikke bruker doping fanget i nettet av løgner. Lentillon-Kaestner (2011) skriver at før Festinaskandalen i 1998, var det en utbredt kultur for doping i elitesykling. Han skriver at enkelte av hans kilder oppga at syklister følte seg presset til å dope seg i frykt fra å få sparken fra laget. Siden Festinaskandalen har holdningene blant lag og enkeltpersoner i elitesykling endret seg. Det har ifølge Lentillon-Kaestner (2011) ført til mindre dopingbruk og mindre subkulturer for doping. Sandvik et al. (2017) konkluderer i sin forskning at sykkel har fått et stempel for å være en «dopet idrett», og at unge norske syklister føler de må forsvare egen idrett som ren. Det fører også til at syklisterne føler det er vanskelig å snakke om doping som et komplekst fenomen.

Når holdninger blir utfordret, slik dopingregelverket gjorde, presser det fram endring i kulturen og også holdningene til medlemmene. Som nevnt etableres holdning av hvordan man vurderer et fenomen og er formet av verdiene til vedkommende og kunnskapen om fenomenet. Når fenomenet er bruk av PFM, kan idrettens egenart påvirke. Hver enkelt idrett har sine arbeidskrav og graden av forbedring av hvert enkelt arbeidskrav kan påvirke framgang og prestasjon. Derfor må holdningene om bruk av PFM justeres slik at eventuell bruk ikke er ulovlig, dersom man ønsker å drive idretten innenfor det som er tillatt.

4.3 Sårbarhetstesen

Å drive konkurransetidrett med mål om å vinne, handler også om å tilegne seg fordeler som gir bedre sjanse til å overvinne motstandere (Houlihan, 2002, s. 125).

Gjennom blant annet systematisk trening, kosthold og analyser, prøver utøveren å forbedre sin egen kapasitet for å vinne. I tillegg kommer metoder og midler i «gråsonen». Alt dette er framgangsmåter utøveren kan benytte med intensjon om å forbedre prestasjonen innenfor regelverket (Houlihan, 2002, s. 126). I enkelte tilfeller kan man tolke regulering av forbudte stoffer eller metoder til å passe innunder det som betegnes som lovlig, slik Martin Johnsrud Sundby gjorde. Til slutt vil jeg ta med metoder og midler som i dag defineres som doping.

Loland (2004) argumenterer for at spesialiserte krav til prestasjon er med på å utfordre det mest utfordrende moralske problemet i idrett; utvikling av radikale PFM. Bouchard et al., 1997, Schmidt, 1991; Martin, 1991 (refert i Loland, 2004) skriver at en idrettslig prestasjon er et resultat av et høyt antall av genetisk- og ikke-genetisk påvirkninger. Bompa, 1994 (referert i Loland, 2004) skriver at grunnleggende ferdigheter kan deles inn i bio-motoriske egenskaper og mentale ferdigheter. Eksempler på bio-motoriske egenskaper kan være styrke, hurtighet, utholdenhet og koordinasjon, mens eksempler på mentale ferdigheter kan være motivasjon, følelser og kognisjon. Å utvikle både bio-motoriske egenskaper og mentale ferdigheter er med på å forme oss som mennesker (Loland, 2004). Hva et menneske er født med, altså gener, er de egenskapene vi starter livet med og som er grunnlag for læring av bio-motoriske- og mentale ferdigheter. Det vil si at man ikke nødvendigvis vil kunne mestre enkelte oppgaver og utfordringer uten trening, men trening vil kunne oppfylle potensialet til det genetiske potensialet man er født med. For eksempel vil ikke en person med stor andel type IIX-fibrer bli mester i sprint uten trening, men ved god og riktig trening vil denne personen ha store muligheter til å bli det.

Alle idrettslige prestasjoner handler om spesialisering av de kravene som blir stilt for å mestre idretten (Loland, 2004). Enkelt idretter setter krav til både bio-motoriske egenskaper og tekniske- og taktiske ferdigheter. Loland (2004) fokuserer på at idretter med få bio-motoriske egenskaper er sårbare for utvikling av utvikling og bruk av PFM for å forbedre de egenskapene som er viktige for å prestere godt i idretten. Loland (2004) etablerer et begrep som han kaller «sårbarhetstesens» og er formulert slik: «For any athletic performance goes that the stronger degree of specialization (the higher significance of bio-motor qualities and the lesser significance of technical and tactical skills in performance), the more vulnerable a performance becomes to bio-medical and bio-technological

manipulation”. Med det mener han hvor kompleks hver idrett er for å prestere godt. En 100m sprint er en lite kompleks idrett med tanke på hvilke faktorer som spiller inn for prestasjonen. Der andre idretter kan sette større krav til lærte ferdigheter, setter 100m sprint høye krav til den bio-motoriske egenskapen kraftutvikling ved eksplosive bevegelser i løp, men få og mindre andre krav. Idretter som setter krav til teknikk og taktikk ses på som veldig komplekse og er ifølge tesen mindre sårbar for bruk av PFM. Det er fordi disse idrettene har så mange krav at forbedring av én eller få egenskaper og/eller ferdigheter ikke vil få noen merkbar forbedring av prestasjonen som helhet. Loland (2004) tar også for seg at innenfor enkelte idretter med høy kompleksitet, kan det være enkelte roller (i et lag) som er mindre komplekse. For eksempel er det mange forskjellige roller med forskjellige krav i amerikansk fotball. En quarterback har høye krav til persepsjon og kognisjon i tillegg til fysiske egenskaper (spesielt kastferdigheten) og kan ses på som kompleks, mens en running back ikke har like høye krav til persepsjon og kognisjon, men heller høye krav som ligner på krav i sprint og kan ses på som lite kompleks. Ut fra tesen faller derfor roller med liten kompleksitet også innunder sårbarheten for bruk av PFM.

Idretter med komplekse arbeidskrav er ikke like sårbare for bruk av PFM, siden det ikke er noe metode eller middel som hever prestasjonen som helhet (Loland, 2004). Det kan være en grunn til at denne type idretter har lavt andel positive dopingtester. Skulle sårbarhetstesen være korrekt og man ser rasjonelt og analytisk på prestasjon, vil alltid idrettsutøvere i lite komplekse idretter være mest aktuelle brukere av PFM, også doping (Loland, 2004). Det olympiske mottoet «citius, altius, fortius» (raskere, høyere, sterkere) motiverer utøvere til å prestere bedre, men ut fra sårbarhetstesen kan det også motivere for bruk av PFM (Loland, 2004). Loland (2004) avslutter med å åpne for at enkelte idretter som faller inn under sårbarhetskategori, har forskjellig dopinghistorikk, som kan forklares av sosial- og kulturell kontekst i den respektive idrett.

4.4 PFM og idrettens egenart

Albarracin & Shavitt (2018, s. 317) og Donovan (2009) skriver at kulturelle faktorer er med på å forme holdninger til fenomener. De kulturelle faktorene opererer som styrende og i enkelte tilfeller moderatorer for hvilke holdninger som er ønskelig, slik antidopingarbeidet i Norge er og har vært. Dette til tross for at Norge, som i likhet med vestlig kultur, har en kultur for at hver og en person skal kunne få utvikle og uttrykke sin

individualitet slik en selv vil (Albarracin & Shavitt, 2018, s. 317). NIF uttrykker de kulturelle faktorene gjennom sine organisasjonsverdier; frivillighet, demokrati, lojalitet og likeverd. Det er derfor en viss mulighet for at svarene i datamaterialet i noen grad er styrt av den organisasjonskulturen som gjaldt i NIF da undersøkelsen ble gjennomført.

Subkulturer med andre verdier, holdninger (og muligens adferd) enn organisasjonen for øvrig, har andre virkelighetsoppfatninger og løsninger på de utfordringene organisasjonen har. Søken etter fremgang i idretten og økte prestasjoner kan være en slik utfordring. Argumentasjonen for hvordan man løser utfordringen på best mulig måte kan i enkelte subkulturer være at de fleste PFM er lovlig, at bruken skjer under medisinsk tilsyn (også doping) og at bruk av PFM og doping er den eneste måten å få gode nok resultater på.

4.4.1 Er idretter sårbare for bruk av PFM?

Slik Loland (2004) begrunner sårbarhetstesens, er det enkelte idretter som er mer sårbare for bruk av PFM enn andre. Begrunnelsen er idrettens arbeidskrav. Det er logisk tese når man analyserer hva som skal til for å prestere i den respektive idrett. Det som er spesielt med sårbarhetstesens er at den er satt i en kontekst der idrettsutøvere alltid søker etter å bli bedre og/eller vinne over andre. Men utførelsen av den respektive idrett og arbeidskravene til denne utførelsen, setter føringer for hvordan man skal klare det. Sårbarhetstesens antyder at de spesialiserte idrettene utvikler og bruker PFM i større grad enn komplekse idretter, men betydningen av fremgang og seier er det ikke nødvendigvis forskjeller på i disse idrettene. Når man ser på idretter som får mye oppmerksomhet, som fotball, volleyball, golf og tennis, er det ikke de som har størst forekomst av doping. Dersom det er oppmerksomhet og ytre belønning som er mest styrende for bruk av PFM for å vinne, burde de nevnte idrettene være mest sårbare for PFM. Derfor ser jeg ikke bort i fra at idrettens egenart, i form av arbeidskrav, har sterk relevans for holdninger til PFM.

Enkelte idretter har en historie med mer omfattende bruk av PFM og doping enn andre. Disse idrettene gjenkjennes ved at de har store krav til utholdenhet, kraft og styrke. At bruken har vart over flere år tyder på en etablert kultur for bruk, og innunder dette også positive holdninger til PFM. Slik organisasjonsteoretikere argumenterer, er integrert kultur noe som sterke kulturer kjennetegnes ved. Derfor er det ikke så lett å endre holdninger i

slike kulturer når det blir satt krav om det, spesielt ikke på kort tid. Det er ting som tyder på at det er etterslep på positive holdninger til doping i enkelte idretter internasjonalt. WADAs statistikk for positive dopingprøver bekrefter at det har vært- og fremdeles er en viss kultur for doping i enkelte idretter internasjonalt. I Norge i dag er det ikke like tydelig, noe som tyder på at det har vært en kulturendring i disse idrettene, forutsatt at det har vært en lignende kultur som i utlandet.

4.4.2 Forebyggende dopingarbeid

Forholdet mellom forebyggende dopingarbeid og utbredelse av doping kan diskuteres i form av hva som kom først; har idretter med stor utbredelse av doping også et større antidopingarbeid, eller har idretter med omfattende antidopingarbeid mindre utbredelse av doping? Utøvere i sårbare idretter, slik Loland argumenterer, vil ha større effekt av PFM (også doping) enn utøvere i lite sårbare idretter. De sårbare idrettene i NIF vil slikt sett ha et mer omfattende antidopingarbeid enn lite sårbare idretter, siden man vet om hvor effektiv dopingbruken vil være.

Dopingstatistikken i Norge året før undersøkelsen ble gjennomført (2016) viser at det var 23 dopingsaker som førte til domfellelse, og av disse var det åtte i idretter som karakteriseres som ensidig av meg i denne oppgaven (ADNO, 2020). Av de resterende er det 11 som ikke faller inn under utvalget i oppgaven. Derfor er det 66% av de positive dopingsakene som er med i oppgaven som kan knyttes til spesialiserte idretter. At enkelte idretter eller samme gruppering av idretter har få eller ingen positive dopingsaker, ser jeg for meg kan være av tre grunner; (1) enten fordi antidopingarbeidet i den enkelte idrett er god, (2) at antidopingarbeidet ikke trengs i så stor grad, siden doping ikke har stor nok effekt på prestasjonen i den idretten det gjelder og (3) idretten det gjelder har en kultur for lite eller ingen dopingbruk. Det kan også være kombinasjoner av disse. Det samme kan sies om den idretten eller gruppen som har flere positive dopingsaker. Lederne kan oppleve at det forebyggende dopingarbeidet er høyt prioritert siden det forekommer flere positive dopingsaker i deres idrett, eller at de vet at effekten av doping i sin idrett kan ha stor påvirkning på prestasjonen og at det trengs et større fokus på antidopingarbeid.

4.5 Oppsummering

Samhandlingen mellom mennesker er komplisert. Studier av hvordan mennesker organiserer seg er med på å hjelpe til med å forstå prosessene mellom mennesker. Spesielt kultur i organisasjoner er viktig å studere for å finne ut av hva som kjennetegner organisasjoner som lykkes og lever lenge, men også de som mislykkes. Alle faktorer for hvordan kulturer og subkulturer oppstår er viktig for å forstå hvorfor aktørene handler som de gjør. Å se spesielt på hvordan holdninger etableres og hvordan de kan endres er fruktbart for å øke forståelsen for kultur. Verdier i en organisasjon er sentralt for å forstå holdninger. Hva en organisasjon ønsker å oppnå og hvordan de skal klare det, er styrende for organisasjonens medlemmer. Individets forståelse og aksept av verdiene vil kunne etablere holdninger. Å studere koblingen mellom holdninger og verdier i store organisasjoner som NIF, kan belyse om det er avstander mellom de to blant aktørene og eventuelt hvor store.

Idrettens egenart i form av arbeidskrav vil angi om de er sårbare for bruk av PFM. Slik Loland (2004) vurderer idretter, handler sårbarheten om i hvilken betydning biomotoriske egenskaper har for prestasjonen. Antall positive dopingsaker sett opp mot antall dopingtester i en idrett vil kunne angi om idretten har et dopingproblem. Hvorvidt det er et problem kan være på grunn av idrettens egenart og dermed kulturelle forhold.

Holdninger blant mennesker kan bli styrt av kulturen i den organisasjonen de tilhører. Derfor kan svarene om holdninger til PFM, prioritering av forebygging av doping og utbredelse av doping i ungdoms- og toppidretten være styrt av hva som er ønskelige holdninger om doping. Slik Hansen et al (2019, s. 6) skriver, kan det være en viss overrapportering, siden NIF er en verdibasert organisasjon.

5 Design og metode

I dette kapitlet vil jeg først presentere og begrunne metodevalg. Videre vil jeg presentere spørreundersøkelsen som er grunnlaget for denne masteroppgaven, hvordan data ble samlet inn, samt vurdere spørreundersøkelsens kvalitet. Deretter vil jeg vise til etiske vurderinger av masteroppgaven etterfulgt av en beskrivelse av utvalget jeg har brukt, hvordan jeg har valgt ut utvalget og hvilke variabler jeg har benyttet for å operasjonalisere problemstillingene. Til slutt vil jeg presentere de statistiske analysene jeg har benyttet og forutsetningene for disse.

5.1 Kvantitativ metode

En metode dreier seg om hvordan man arbeider for å forsøke å avdekke virkeligheten, altså hjelpemiddelet som tas i bruk for å samle inn kunnskap (Jacobsen, 2015, s. 16 og s. 21). For å kunne måle holdninger blant ledere i NIF-systemet benytter jeg meg av kvantitativ metode med korrelasjoner for å skape forklaringer som ikke har en tilfeldig sammenheng. Først ønsker jeg å undersøke forskjeller mellom to grupper og deretter hva som kan forklare de eventuelle forskjellene.

Enkelt sagt handler kvantitativ metode om å undersøke litt informasjon om mange enheter, i motsetning til kvalitativ metode som ønsker å undersøke mye informasjon om få enheter (Jacobsen, 2015, s. 64). En kvantitativ metode kalles gjerne et ekstensivt forskningsopplegg og brukes for å undersøke mange enheter, der man ønsker å generalisere omfang av- og samvariasjon mellom fenomener (Grimen & Ingstad, 2008, s. 322; Jacobsen, 2015, s. 141). Generalisering kan gjøres dersom det er gode grunner til å anta at utvalget er sammenlignbart med den populasjonen resultatene kan generaliseres til (Hofmann og Holm, 2008, s. 63-64). Det går på svarprosent og representativitet (Jacobsen, 2015, s. 280). Svarprosenten ved en web-basert spørreundersøkelse blir ofte lavere enn ved andre måter å samle inn data på (s. 280). I undersøkelsen var svarprosenten på 30,9%, som kanskje kan ses på som liten. Hellevik (2015) påpeker at det ikke nødvendigvis er slik, men at man også skal se på mønsteret i svarene over flere undersøkelser for å vurdere representativitet.

Forskningsprosessen i kvantitativ metode deler seg ofte ganske klart inn i design, hypotesedannelse, datainnsamling og analyse (Grimen & Ingstad, 2008, s. 323). Når denne metoden benyttes, ønsker forskeren å standardisere informasjonen fra personene som deltar (Jacobsen, 2015, s. 251). Det gjøres oftest ved at personene svarer i forhåndsbestemte og lukkede kategorier i spørreundersøkelser (s. 251-252). Derfor er det viktig at forarbeidet med en slik spørreundersøkelse er grundig slik at forskeren får ut den type data som er ønskelig (s. 251-252). Forarbeidet handler om at en konkret problemstilling, avklaring av begreper i spørreundersøkelsen, utforming av spørsmålene som skal besvares og svaralternativer inkludert målenivå må kvalitetssikres for å sikre både valide og reliable data (Jacobsen 2015 s. 252-276). Spørreundersøkelsen som oppgaven tar utgangspunkt i, gjennomgikk et omfattende forarbeid av forskerne. Dette vil bli presentert i punkt 5.3.1 Validitet.

Spørreundersøkelsen ble gjennomført i 2017. Konteksten beskrevet i denne oppgaven er derfor beskrevet fra NIFs verdier og kulturelle rammer i 2017, ikke 2021. Jeg tar derfor ikke høyde for at holdninger har endret seg i senere tid, men kan anta ved å vise til kontekst. I denne oppgaven er konteksten NIF som verdibasert organisasjon og de verdiene som gjaldt i NIF i perioden 2015-2019.

5.2 Verdiundersøkelsen

Jeg har benyttet meg av data fra en verdiundersøkelse i 2017. Det er en stor verdiundersøkelse i norsk idrett, hvor doping og antidoping var ett av flere verditema. Verdiundersøkelsen ble finansiert delvis av forskningssamarbeidet mellom NIH, ADNO, Norges Skiforbund og delvis av prosjektmidler fra Forskningscenter for barne- og ungdomsidrett ved NIH (Hansen et al., 2019, s. 2). Verdiundersøkelsen har utgangspunkt i et spørreskjema som ble brukt i 1993 og 2003, samt en del spørsmål om PFM fra Norsk Monitor.

Verdiundersøkelsen kartlegger holdninger og verdier til doping og antidoping blant et utvalg ansatte, tillitsvalgte og toppidrettsutøvere i norsk idrett (Hansen et al., 2019, s. 2). Verdiundersøkelsen tar utgangspunkt i at NIF er en verdibasert organisasjon der verdier skal styre aktørenes holdninger og adferd (s. 9).

Verdiundersøkelsen er nødvendig for å si noe om hvor godt forankret verdiene i NIF er hos aktørene i organisasjonen. For å kunne si noe om det, er det nødvendig med kunnskap om aktørenes holdninger og verdier. Undersøkelsen har tittelen «Er det greit så lenge det er lov?», som kan gi inntrykk av at verdier og adferd ikke nødvendigvis er det samme i norsk idrett. Selv om NIF er en verdibasert organisasjon, skriver Hansen et al. (2019, s. 9) at vi vet overraskende lite om hvilke holdninger og verdier sentrale aktører i norsk idrett har til doping og antidoping. Hensikten med verdiundersøkelsen var derfor å belyse hvilke holdninger og verdier ansatte, tillitsvalgte og toppidrettsutøvere har til nettopp dette (Hansen et al., 2019, s. 9)

En styrke ved kvantitativ metode er at man kan effektivt samle inn store mengder data (Jacobsen, 2015, s.134). Ved bruk av enkle kanaler, som for mail i denne undersøkelsens tilfelle, nådde forskerne ut til veldig mange mottakere. Det er i dag vanlig med web-baserte spørreskjema. Disse er billige og enkle i bruk, både for forskeren og respondenten (Jacobsen, 2015, s. 278).

Jeg valgte å benytte denne verdiundersøkelsen for å undersøke noe av det som kan ligge til grunn for å bruke PFM. Ved å bruke ferske data, kan jeg undersøke dagsaktuelle holdninger til PFM blant ledere i særiddrettene. Selv om det er fire år siden verdiundersøkelsen ble gjennomført, er det liten grunn til å tro at holdninger til PFM har endret seg nevneverdig disse fire årene.

5.2.1 Gjennomføring

Siden spørreskjemaet hadde blitt brukt tidligere, ble det gjennomgått og revidert av Hansen, Breivik, Loland og Seippel (forskergruppen) og drøftet med IPSOS til bruk i denne verdiundersøkelsen. Etter revidering ble skjemaet sendt til representanter i idretten for validering. Valideringen gikk spesielt på om spørreskjemaet har en åpenbar-, innholds- og teoretisk validitet og var ifølge forskergruppen en nyttig gjennomgang for spørreskjemaet (Hansen et al., 2019, s. 13-14). Spørreskjemaet inneholdt 14 spørsmål knyttet til doping og antidoping i tillegg til ett spørsmål om doping fra Norsk Monitor (s. 14).

Utsendelse av eposter med spørreskjema til utvalget og innsamling av data ble administrert av IPSOS MMI på en ryddig og god måte (Hansen et al., 2019, s. 3; s. 14). Spørreskjemaet ble sendt ut elektronisk til 2672 ansatte og tillitsvalgte og 412 toppidrettsutøvere i følgende kategorier:

- ansatte og tillitsvalgte samtlige særforbund og idrettskretser.
 - ansatte og tillitsvalgte i alle særkretser-/regioner i håndball, fotball, sykkel, gymnastikk og turn, bedriftsidrett, ski (tilknyttet Norges Skiforbund) og friidrett.
 - tillitsvalgte i 86 idrettsråd (idrettsråd i alle fylker).
 - ansatte i NIFs sentraladministrasjon og OLT.
 - toppidrettsutøvere (definert som landslagsutøvere) i 16 særforbund.
- (Hansen, et al., 2019, s. 11)

5.3 Kvalitetsvurderinger av undersøkelsen

Ifølge The Theory of Planned Behaviour (Ajzen, 1991), spiller holdninger en sentral rolle for menneskers adferd. Teorien forteller også at motivasjon for et ønsket utfall og subjektive og sosiale normer også har noe å si for adferd. Siden adferd i dette tilfellet vil være potensiell dopingbruk, er det viktig å kartlegge holdninger som kan gi utslag i brudd på idrettens reglement. Selv om holdninger ikke direkte vil gi utslag i adferd, kan kvantitativ forskning på holdninger til doping kunne gi et inntrykk av om det er subkulturer i NIF med uønskede holdninger.

Samtidig kan holdninger være vanskelig å måle (Vogel & Wänke, 2016, s. 21-22). Utfordringen i holdningsundersøkelser er om de faktiske holdningene blir målt og ikke svar som respondentene anser som korrekte. Siden holdninger kan være vanskelig å måle, er utarbeidelsen av målenivå og skalaer utfordrende (Vogel & Wänke, 2016, s. 21-22). I enkelte tilfeller kan «ja» eller «nei» være nok, men holdninger kan være mer nyansert enn det og derfor må forskeren klare å kategorisere svaralternativer som både gjør det enkelt å forstå for respondenten og at forskeren får fram de holdningene som skal måles (Jacobsen, 2015, s. 251-255). Et eksempel kan være spørsmål om alkoholbruk er akseptabelt når barn er til stede. Ytterpunktene av svarkategorier på en skala kan være «aldri» eller «alltid», men graderingen mellom der kan være «én enhet øl/vin til maten» eller «så lenge man ikke blir full».

Å måle noe abstrakt som holdninger, kan gi utfordringer i arbeidet med å sikre høy kvalitet (Vogel & Wänke, 2016, s. 2016). For å sikre data av høy kvalitet, lister Grønmo (2004, s. 217-218) opp flere kriterier som ligger til grunn for hvor god kvalitet dataene har. I denne sammenhengen må respondenten informeres om hvilket PFM det gjelder og effektene av det. Denne informasjonen må være forankret i forskning og formidles tydelig for å unngå misforståelser. Tre norske studier på holdninger til doping bruker blant annet dilemmaer for å få fram respondentens holdninger. Dette gjøres for å undersøke hvor sterke holdningene er og om de er handlingsledende (Sandvik, 2015, s. 26). Datainnsamlingen må også gjøres på en forsvarlig måte og respondenten må sikres at personvernet ivaretas, siden det er personlige holdninger som måles.

Når man skal måle noe så vanskelig som holdninger, skriver Sandvik (2015, s. 32) at standardisering viktig for å sikre høy grad av validitet og reliabilitet. Når samme standardiserte verktøy blir brukt flere ganger, øker mengden empiriske bevis for verktøyets validitet og reliabilitet (s. 32). For å sikre høy grad av validitet, må verktøyet i holdningsundersøkelser gjennom psykometrisk testing for så å valideres videre gjennom repetert bruk (Morente-Sanchez & Zabala, 2013, referert i Sandvik, 2015, s. 32). Få verktøy har vært igjennom slik testing og derfor har forskning på holdninger hatt en viss svakhet (s. 33). I undersøkelsen var arbeidet med spørreundersøkelsen omfattende over flere år. Det ble brukt ved to tidligere anledninger og revidert før det skulle brukes ved denne verdiundersøkelsen. Det er også viktig å få fram at det er skille mellom holdninger og verdier på den ene siden og adferd på den andre (Hansen, et al., 2019, s. 5). Undersøkelsen måler ikke adferd. Derfor kan ikke undersøkelsen og oppgaven entydig si noe om holdningene reflekteres i handling, men holdninger kan angi en viss styringseffekt (s. 6).

Noe som både kan ses på som en styrke og svakhet ved metoden er den avstanden man har til respondentene (Jacobsen, 2015, s. 135). Ved å ha kort avstand til respondentene kan forskeren skape en relasjon til respondenten som kan få vedkommende til å svare. Men det kan også føre til at respondenten svarer det vedkommende tror forskeren vil vite og kanskje svarer uærlig. En stor avstand kan føre til at respondentene misforstår spørsmål og avstanden ikke gir mulighet til å avklare det som eventuelt skulle være misforstått. Denne oppgaven ble satt i gang etter at datainnsamlingen ble gjort. Derfor har jeg stor avstand til

respondentene og har ikke noen relasjon til dem. Derfor kan jeg være kritisk til svarene uten å la meg påvirke av noen relasjon til respondentene. I dette tilfellet har forskerne lang fartstid i forskningsarbeidet fra en sentral aktør i idrettsforskningen i Norge (NIH) og har bredt kontaktnettverk i og rundt idretten. Deres og NIHs navn var synlige i utsendelsen av spørreskjemaet, så en viss nærhet er det rimelig å anta at det var mellom forskerne og respondentene da datainnsamlingen ble gjort.

5.3.1 Validitet

Validitet handler om datamaterialet måler det som er hensikten at det måler (Grønmo, 2004, s. 231). Dette kalles intern validitet (s. 231). Intern validitet handler om i hvilken grad måleapparatene som er blitt brukt i forskningen måler det som er ønskelig at det måler (Benestad & Laake, 2008, s. 136). I dette tilfellet vurderer jeg om spørsmålene om PFM faktisk måler holdninger til PFM. For å vurdere intern validitet, ser jeg på åpenbar validitet, innholdsvaliditet, kriterievaliditet og teoretisk validitet, som alle er former for intern validitet. Validitet i studier kan vurderes ut fra en rekke kriterier for validitet.

Åpenbar validitet er en subjektiv vurdering om spørsmålene ser ut som om de måler riktig fenomen (Grønmo, 2004, s. 231). Når det gjelder den ene kategorien av PFM som jeg har brukt i analysene, kan jeg være kritisk til om spørsmålet måler det jeg ønsker når jeg ser på kategorien av PFM isolert. Slik spørsmålet er utformet, informerer ikke spørsmålet om det aktuelle PFM inneholder forbudte stoffer eller ikke. Derfor kan jeg være kritisk til om spørsmålet faktisk måler holdninger til et lovlig eller forbudt PFM. Men i og med at spørsmålet omhandler flere kategorier av PFM, kommer det fram av helheten i spørsmålet at den valgte kategorien av PFM ikke omhandler forbudte stoffer. Derfor får jeg fram holdningene til det jeg ønsker.

Innholdsvaliditet ligner på åpenbar validitet og handler om i hvilken grad vi måler alle dimensjonene ved det vi ønsker å måle (Grønmo, 2004, s. 232). I og med at jeg testet alle spørsmål som omhandlet PFM, skapte jeg meg en viss bredde om holdninger til PFM. Bredden av kategorier av PFM i undersøkelsen spenner seg fra vitamintilskudd til høydehus og til amfetamin, så jeg vil si undersøkelsen klarer å dekke bredden av PFM.

Resultatene i vedlegg 7 viser hvordan holdningene til ulike PFM i spesialiserte og komplekse idretter og kan ses i sammenheng med hovedfunnene i verdiundersøkelsen.

Kriterievaliditet dreier seg om å sammenlikne målene i undersøkelsen med validerte mål fra tidligere forskning (Grønmo, 2004, s. 232). I dette tilfellet kan jeg se om spørsmålene til PFM korrelerer med andre mål jeg forventer at de skal korrelere med. Vi vet ganske sikkert fra tidligere forskning at dopingbruk korrelerer med risikovilje (Christiansen, 2017, referert i Bergengen, 2017). For å vurdere mål på holdninger til doping kunne jeg inkludert et validert mål for risikovilje og testet om holdninger til doping korrelerer med risikovilje. Siden det er få validerte mål som vi vet korrelerer med holdninger til PFM, er kriterievaliditet vanskelig å vurdere.

Teoretisk validitet kan sees på som å handle om deler av alle de foregående validitetsvurderingene. Det går på om spørsmålene i undersøkelsen dekker alle områderne av teoriene som brukes, og om spørsmålene representerer holdninger slik holdninger er beskrevet i teorien (Grønmo, 2004, s. 233). Verdiundersøkelsen har en sterk teoretisk validitet siden den omhandler flere typer PFM som tidligere forskning og teori beskriver. Det er bare én type PFM som ikke har forskningsmessig forankring, slik det er beskrevet. Når det gjelder spørsmål som omhandler holdninger til PFM, er det utfordrende. Holdninger som er ansett som etisk uforsvarlige eller uønskede er spesielt utfordrende å fange opp, slik som positive holdninger til doping. En måte å løse dette på i undersøkelsen er spørsmål som er formulert som caser, men samtidig må spørsmålene/casene være formulert på en slik måte at det er tydelig at det er doping det gjelder.

Den interne validiteten trues av utvalgsskjevhet, informasjonsskjevhet og statistisk validitet (Benestad & Laake, 2008, s. 136). I denne oppgaven er informasjonsskjevhet og statistisk validitet primærutfordringene for validiteten. Informasjonsskjevhet oppstår når respondenter oppgir feil informasjon eller at feil informasjon blir registrert (Benestad & Laake, 2008, s. 136). For å sikre dette er det viktig at respondentene er godt informert om spørreskjemaet og at de forstår det de skal svare på. Statistisk validitet handler om at riktig effektmål og riktig statistisk test blir brukt, slik at man unngår å gjøre type-I- og type II-feil (Benestad & Laake, 2008, s. 137). Type I-feil vil i dette tilfellet være å forkaste null-hypotesen selv om den er sann og konkludere med at det er forskjell i holdninger i

gruppene mens det i realiteten ikke er en forskjell. En type II-feil vil være å beholde nullhypotesen selv om den er usann og konkludere med at det ikke er forskjeller i holdninger mellom gruppene når det i realiteten er en forskjell. Effektmålet er den statistiske beskrivelsen av sammenhengen eller forskjellen vi undersøker (s. 137). I denne oppgaven er effektmålet beta-koeffisienten til prediktoren, samt hvor gode modellene er for å predikere utfallsvariablene. P-verdien angir om prediktoren utgjør en statistisk signifikant forskjell på utfallsvariabelen (Solbakken, 2019, s. 272).

Proessen med å sikre den interne validiteten avklarer sentrale begreper i spørreskjemaet for å sikre at respondenten forstår spørsmålene og at forskeren får ut den informasjonen som er ønskelig (Jacobsen, 2015, s. 352). I undersøkelsen ble respondentene presentert caser som hjalp respondenten med å forstå hva vedkommende skulle ta stilling til. Det neste blir å sikre at disse konkretiseringene fanger opp det som er ønskelig at måles (s. 352).

Videre kan validitet sikres ved at forskeren kan la andre med kunnskap på området ser kritisk over spørreskjemaet for tilbakemelding (Benestad & Laake, 2008, s. 354). Det kan være nyttig å få andre til å se på verktøyet for å sikre validitet. Det kan også ses på som en kvalitetssikring. Man kan også sammenligne ens egne resultater med andre undersøkelser. Dersom resultatene samsvarer med teori, kan en anta at validiteten er god, men man må ta høyde for at teorien ikke nødvendigvis er korrekt (s. 357). Innunder dette kan en også sammenligne resultater ved bruk av andre måleapparater. Det som er viktig er at man har målt det samme fenomenet i den samme konteksten (s. 358).

Det som er viktig å få fram i denne sammenhengen er at spørreskjemaet måler holdninger til respondentene og ikke måler hva respondentene tror andre vil vite. Spørsmålene er formulert på en slik måte at jeg vurderer det som lett å forstå og svare ærlig på. De omhandler også tema som er relevante for virksomheten til respondentene, som både gir respondentene nærhet til spørsmålene og at det er av interesse for respondenten å svare ærlig. Svarene er anonymisert, men kategorisert etter for eksempel idrett og rolle i idretten respondenten kommer fra. Siden spørreskjemaet har gjennomgått et såpass omfattende forarbeid for denne undersøkelsen, vurderer jeg validiteten som høy,

men med enkelte spørsmål som ikke er like gode og som sannsynligvis ville blitt revidert dersom det skulle brukes en gang til. Detaljer om dette kommer senere.

En utfordring for holdningsstudier er at man kan bli utsatt for rapporteringsskjevhet fra respondentene. Denne type skjevhet er en konsekvens for samfunnsstudier med selvrapporing på tre måter; studier som omhandler etiske spørsmål, svar fra respondenter som ønsker å svare ut fra det de mener er rett (og ikke nødvendigvis svarer ærlig) og svar fra personer som handler uetisk ut fra sin egen moralske forståelse (Tyson, 1990, referert i Chung & Monroe, 2003). En relevant styrke ved en web-basert spørreundersøkelse er opplevd anonymitet og at respondentene har blitt forsikret at svarene forblir anonyme. Undersøkelsen måler holdninger til ulike fenomen, og dersom en persons holdning bryter med de verdiene organisasjonen har, kan det være lettere for vedkommende å oppgi ærlig svar dersom svaret er anonymisert. Det er viktig for en respondent å føle at data blir konfidensielt behandlet (Jacobsen, 2015, s. 279). Forskerne i undersøkelsen sier at det kan være en form for overrapportering siden norsk idrett er en verdibasert organisasjon og respondentene ønsker å svare i henhold til dette (Hansen et al., 2019, s. 6).

Samtidig er holdninger i undersøkelsen ofte satt opp i et etisk- eller moralsk dilemma. Flere spørsmål om holdninger til PFM i undersøkelsen er bygd opp slik. Et slikt dilemma blir i denne sammenhengen en avveining hos individet hvorvidt man er villig til å bryte med lover og regler som har forankring i organisasjonsverdier for å oppnå personlig mål. Slike dilemmaer tror jeg vil få fram holdninger som ikke er forenlig med organisasjonen for øvrig.

5.3.2 Reliabilitet

Reliabilitet handler om i hvilken grad man kan reproducere målinger som blir gjort (Benestad & Laake, 2008, s. 132). Høy reliabilitet innebærer at variasjonene mellom respondenter skyldes reelle forskjeller i de enhetene som undersøkes, og ikke tilfeldigheter (Grønmo, 2004, s. 220).

Det som er viktig i denne oppgavens sammenheng er at verdiundersøkelsen handler om forskning i en samfunnsmessig kontekst. Samfunnet kan endre seg over tid, og

utfordrer derfor stabilitet i forskningen. Stabilitet er den ene hovedtypen av reliabilitet, og er viktig for å sikre høy grad av reliabilitet (Grønmo, 2004, s. 222). Den andre typen er ekvivalens.

Stabiliteten handler om i hvor stor grad det er samsvar mellom data fra ulike tidspunkter når det er små forandringer i samfunnet i fenomenet som måles (Grønmo, 2004, s. 222). Det vil si at undersøkelsesopplegget er stabilt over tid, i den forstand at det fungerer på samme måte på ulike tidspunkter (s. 222). Som nevnt tidligere er det derfor viktig med et godt forarbeid for at man sikrer seg den type informasjon som er ønskelig. I dette tilfellet er verktøyet et spørreskjema. For å sikre at spørreskjemaet sikrer ønsket type informasjon, er det noen krav til spørsmålsstillingen (s. 378). Først er det viktig at spørsmålene ikke er ledende som leder respondenten til å svare noe spesielt. Videre skal spørsmålskonteksten ikke være ledende, slik at respondenten ikke svarer noe spesifikk på grunn av den psykologiske situasjonen. Deretter må man unngå uklare spørsmål som respondenten ikke forstår. Siden denne undersøkelsen har utgangspunkt i tidligere undersøkelser, har forskerne jobbet med å sikre høy grad av stabilitet i spørreskjemaet ved at det gikk gjennom flere prosesser for å validere spørsmålene.

Ekvivalens (også kalt inter-rater reliabilitet) handler om hvilken grad det er samsvar mellom innbyrdes uavhengige datainnsamlinger på samme tidspunkt (Grønmo, 2004, s. 221). Uavhengigheten går ut på at det er forskjellige personer som gjennomfører datainnsamlingen ved bruk av samme undersøkelsesopplegg uten at de har noe med hverandre å gjøre (s. 221). Reliabiliteten er høy dersom det er høy grad av samsvar i de ulike datamaterialene. I denne oppgaven er det ikke noe annet datamateriale som kan si noe om ekvivalensen.

Et problem ved alle undersøkelser er at de er lite forpliktende (Jacobsen, 2015, s. 379). Det kan føre til at respondenten svarer på noe vedkommende ikke mener. Det kan være på grunn av at respondenten har egeninteresse i å avgi usanne svar og dermed svarer strategisk (s. 379). Et annet problem kan være at man tvinger respondenten til å oppgi en mening uten at vedkommende har tilstrekkelig kunnskap til å ta en veloverveid mening (s. 380). En løsning kan være svaralternativ som «vet ikke». Et tredje problem er at en

respondent kan svare helt ureflektert. Derfor er det viktig å la respondenten få tilstrekkelig kunnskap om det som skal tas stilling til (s. 380).

Slik spørreskjemaet er utarbeidet, forventer jeg en høy grad av stabilitet i svarene, dersom samme personer skulle svare en gang til, den såkalte test-retest-metoden (Grønmo, 2004, s. 224). I og med at spørreskjemaet har gått igjennom et såpass grundig forarbeid og utarbeidet slik det har blitt, vurderer jeg reliabiliteten som god.

5.3.3 Målingsnivå for holdninger

Å måle holdninger handler om å få ut den ønskede informasjonen (Vogel & Wänke, 2016, s. 21). Altså er målingsnivået sentralt. Målingsnivåene er nominal-, ordinal-, intervall- og ratioskala. Det laveste nivået er nominalskalaen. Eksempler på nominalskala i min oppgave er hvilken organisasjonstilhørighet respondentene har. Et bedre målenivå for holdninger er ordinal- eller intervallskala. Ordinalskala brukes når man skal finne ut om hva respondenten er mest enig i på en skala som angir en mening (Vogel & Wänke, 2016, s. 21). Skalaen angir ikke forskjellen mellom alternativene, noe som en intervallskala gjør (s. 21). På en intervallskala er det en relativ forskjell mellom hvert svaralternativ, der stor forskjell mellom det høyeste og laveste svaralternativet også angir stor forskjell i holdning (s. 21-22). Det høyeste nivået er ratioskala, som sjeldent brukes til holdningsundersøkelser (s. 21). Dette nivået brukes til å kartlegge for eksempel høyde og vekt.

Dataene jeg bruker i oppgaven er på ordinalnivå som nærmer seg intervallnivå. Det vil si at svarene angir i hvilken grad respondenten er enig i påstanden. Det kan være at en respondent er ekstremt enig eller uenig til påstanden, men svarer på samme skala som en som er helt enig eller helt uenig. Skalaen og holdningen hvert nivå av skalaen representerer, kan i mer eller mindre grad ta hensyn til ekstreme ytterpunkter ut fra utformingen. I denne oppgaven kan det argumenteres for at skalaene som er brukt er for små til å måle holdning til for eksempel dopingbruk, siden dopingbruk er sett på som juks og ulovlig.

5.4 Ethiske vurderinger

Forskningsetikken utgjør et allment akseptert- og viktig grunnlag for samfunnsvitenskapens legitimitet og troverdighet i samfunnet (Grønmo, 2004, s. 20). De

normene og reglene som gjelder for god og riktig forskning kan være utfordrende å overholde i en forskningsprosess. For å sikre at forskning foregår på riktig måte, er det opprettet særskilte komiteer som skal ivareta den vitenskapelige virksomheten (s. 20).

Samfunnsvitenskapelige undersøkelser har konsekvenser, både for de som blir undersøkt og for samfunnet (Jacobsen, 2015, s. 45). Derfor har forskeren en plikt til å tenke nøye gjennom hvordan forskningen kan påvirke dem det forskes på, og hvordan forskningen vil oppfattes og bli brukt (s. 45). Det er utformet et eget sett for forskningsetiske normer for hvordan vitenskapen skal forholde seg til sine forskningsobjekter og datakilder (Grønmo, 2004, s. 19-20). Disse normene må forskeren forholde seg til i forkant av gjennomføringen, men er viktig å ta med seg gjennom forskningsprosessen.

Forskerne som gjennomførte undersøkelsen var tilknyttet NIH da den ble gjennomført, og de måtte derfor forholde seg til de reglene som gjelder for forskning på NIH. NIH har en egen etisk komité som vurderer forskningsprosjekter på mennesker som faller utenfor helseforskningsloven. Kun ett av kriteriene for godkjenning av komiteen var gjeldende for verdiundersøkelsen; prosjektet er ikke fremleggelsespliktig for REK. Foruten det trengte prosjektet godkjenning fra NSD, som gikk på hvordan personopplysninger og data skulle håndteres og oppbevares.

Normene ble ivaretatt i undersøkelsen ved bruk av et informert samtykke. Forskningspersonene fikk innsyn i prosjektet og ble informert om hvilket formål og opplegg forskningen har. Der ble de informert om hva hensikten med prosjektet var og på hvilken måte det skulle gjøres. I samtykket ble det informert om at hensikten spesielt var å avdekke holdninger til blant annet doping. Videre står det at deltagelsen er frivillig, men at dersom man svarte på spørsmålene var det samtidig en aksept fra respondenten om å delta i undersøkelsen. Samtykket informerte også om hvordan forskerne behandlet dataene konfidensielt i henhold til det reglementet for oppbevaring av sensitive opplysninger. Det samme gjaldt angående publisering av resultater. Det ble også informert om hvor lenge dataene ble tatt vare på og at det var planlagt oppfølgingsstudier, noe jeg har fått muligheten til å gjøre med min masteroppgave. For å sikre god databehandling i undersøkelsen, i tråd med de retningslinjene som gjaldt, ble en databehandleravtale mellom

NIH og IPSOS underskrevet av begge parter (Hansen, et al., 2019, s. 14). Datamaterialet har blitt gjort tilgjengelig for meg som kryptert. Dette har blitt overlevert til meg av veiledere, der hovedveileder deltok som forsker i den opprinnelige undersøkelsen. Kun meg og veiledere har hatt tilgang til dataene i gjennomføringen av masteroppgaven.

Jeg må forholde meg til de retningslinjene som datainnsamlingen ble godkjent til å følge. Jeg kan ikke bryte med disse retningslinjene, selv om jeg skulle vurdere det som nødvendig for oppgaven.

5.5 Utvalg

953 respondenter fullførte spørreskjemaet, som gir en responsrate på 30,9% (Hansen et al., 2019, s. 11). Kjønnfordelingen er på 615 menn (66%) og 338 kvinner (34%). Snittalder på respondentene er 47,5 år. Organisasjonstilhørighet fordeler seg på følgende måte: Særkrets/- region 25,2%, idrettskrets 16,5%, NIF 5,1%, særforbund 37,3% og idrettsråd 7,2%. Gruppering av idrett fordeler seg med lagidrett 36%, individuell idrett 55%, mosjon/egentrening 2,1% og ikke oppgitt/flere idretter 6,9% (Hansen et al., 2019, s. 11-13).

Jeg har gjort et strategisk utvalg for mine analyser. Utvalget er først basert på hva jeg ønsker å undersøke og deretter svarene i datamaterialet. Jeg har primært valgt idretter som har prosentvis mange dopingsaker i verden og Norge det året undersøkelsen ble gjennomført. Deretter valgte jeg andre idretter jeg vurderte som viktige å undersøke, med bakgrunn i sårbarhetstesen. Enkelte av disse har jeg på forhånd antatt å være idretter med spesialiserte eller komplekse arbeidskrav. Ved å undersøke arbeidskravene til disse idrettene, har jeg beholdt eller forkastet antagelsen om den respektive idrett er spesialisert eller kompleks.

Siden oppgaven handler om sammenhengen mellom idrettens egenart og NIF-lederes holdninger til PFM, har jeg kun tatt med de lederne som har stillinger eller verv knyttet til særidretten. Derfor har jeg utelukket de som har oppgitt at de tilhører idrettskrets og NIF (Sentraladministrasjon og Olympiatoppen). De som oppgir idrettsråd, representerer sitt idrettslag i idrettsrådet.

Jeg har tatt hensyn til antall i hver gruppe, og sørget for at totalen ble høyt i undersøkelsen som helhet og gruppene relativt likt fordelt i prosent. Basert på disse utvelgelsene har jeg inkludert 384 respondenter som vil si 40,2% av hele undersøkelsen (se tabell 1). Detaljer om utvalget følger under.

Tabell 1: *Deskriptive data i antall respondenter og prosent i utvalget som helhet.*

	N (%)
Spesialisert idrett	148 (38,5)
Kompleks idrett	236 (61,5)
Totalt	384 (100)

Tabell 2 er en oversikt over hvilket engasjement lederne i utvalget har innenfor sin idrett, samt prosent av utvalget som helhet. Lederne fikk i tillegg til valgene i tabellen også valget «tillitsvalgt og ansatt». Dersom de valgte dette alternativet, ble de bedt om å svare som «ansatt» i resten av spørreundersøkelsen. Derfor gjør jeg det samme og håndterer de aktuelle som ansatte i mine analyser. To respondenter krysset av for «toppidrettsutøver» (i gruppen «komplekse idretter»). Siden denne oppgaven handler om ledere i NIF, utelukket jeg de to.

Tabell 2: *Deskriptive data på engasjement for utvalget med prosent i spesialiserte og komplekse idretter.*

	Spesialiserte idretter	Komplekse idretter
Engasjement	N (%)	N (%)
Tillitsvalgt	114 (29,7)	115 (29,9)
Ansatt	34 (8,9)	121 (31,5)
Totalt	148 (38,6)	236 (61,4)

Tabell 3 er en oversikt over hvilket organisasjonsledd de er valgt- eller ansatt i, samt prosent av utvalget som helhet. Dersom lederne var engasjert i flere organisasjonsledd, fikk de beskjed om å ta utgangspunktet i det organisasjonsleddet de brukte mest tid på i sine svar i spørreundersøkelsen.

Tabell 3: Deskriptive data på *organisasjonstilhørighet for utvalget med prosent i hver type idrett.*

	Spesialiserte idretter	Komplekse idretter
	N (%)	N (%)
Særkrets/region	68 (17,7)	124 (32,2)
Særforbund	62 (16,1)	87 (22,7)
Idrettsråd	18 (4,8)	25 (6,5)
Totalt	148 (38,6)	236 (61,4)

5.5.1 Idrettens egenart

Kategoriseringen av idrettene er basert på idrettens arbeidskrav og deretter gruppert som henholdsvis spesialisert eller kompleks. Arbeidet med å hente inn arbeidskravsanalyser har utgangspunkt i fagbøker om treningslære, OLTs nettsider og særforbunds nettsider. OLT oppfordrer særidretter til å lage arbeidskravsanalyser og utviklingstrapper for å kvalitetssikre en utøvers utvikling innenfor den respektive idrett (Olympiatoppen, 2019). Flere særidretter har utviklet slike dokumenter de siste årene. De har ulik utforming, der noen er mer grundig utfyllt enn andre. Der for eksempel håndball har en fyldig nettside, har styrkeløft kun treningskrav i Excel-tabeller. Jeg fant ingen arbeidskravsanalyse på fotball. Jeg tok derfor kontakt med leder for trener- og spillerutvikling i Norges Fotballforbund, Håkon Grøttland. Han kunne fortelle at de ikke har utviklet en arbeidskravsanalyse slik en del individuelle idretter har gjort. Jeg fikk likevel tilsendt *Landslagsskolen*, som er et rammeverk for spillerutvikling på regionalt og nasjonalt nivå.

Tabell 4: Deskriptive data i antall respondenter i utvalget i hver idrett og prosentandel av utvalget.

Spesialiserte idretter		Komplekse idretter	
Type idrett	N (%)	Type idrett	N (%)
Skiidretter	73 (19,0)	Fotball	127 (33,0)
Friidrett	48 (12,5)	Håndball	75 (19,5)
Styrkeløft/vektløfting	9 (2,4)	Volleyball	11 (2,9)
Sykling	18 (4,7)	Kampsport	23 (6,0)
Totalt	148 (38,6)		236 (61,4)

5.5.1.1 Spesialiserte arbeidskrav

I gruppen «spesialiserte arbeidskrav» har respondenter fra fem idretter (n=148) blitt valgt ut. Det er skiidretter (n=73), friidrett (n=48), styrkeløft/vektløfting (n=9) og sykling (n=18).

Skiidretter består av alpint, hopp, langrenn, skiskyting og snowboard. Den idretten som forekommer hyppigst i denne grupperingen er langrenn (n=23). I tillegg kommer skiskyting (n=13) og noen som bare har svart «ski» (n=13). Til sammen vurderte jeg det slik at antallet var nok (n=49) til å konkludere at «langrenn» er representativt som idretten «skiidretter» i oppgaven. Dokumentanalyse av arbeidskrav i langrenn (vedlegg 5) ble vurdert av meg til å være såpass spesialisert til å kunne kvalifisere inn i gruppen for spesialiserte arbeidskrav.

Innenfor friidrett finnes det mange forskjellige øvelser med forskjellige arbeidskrav. En dokumentanalyse (vedlegg 5) av arbeidskrav av sprint, spydkast, sleggekast, lengdehopp, høydehopp og 10 000m, ble vurdert av meg slik at det stilles store krav til henholdsvis kraft (sprint og kast), styrke (sprint, kast og hopp) og utholdenhet (10 000m). Derfor har jeg valgt å ta med idretten «friidrett» som en fellesbetegnelse for øvelsene.

Styrkeløft, vektløfting og sykling (alle vedlegg 5) har utviklet treningskrav som ble vurdert av meg til å være såpass spesialisert at de kvalifiserer inn i gruppen «spesialiserte arbeidskrav».

5.5.1.2 Komplekse arbeidskrav

I gruppen «komplekse arbeidskrav» har jeg valgt ut respondenter fra fire idretter (n=236). Det er lagidrettene fotball (n=127), håndball (n=75) volleyball (n=11) og fellesbetegnelsen «kampsport» (n=23) som individuell idrett.

Når det gjelder fotball, fikk jeg tilsendt «*Landslagsskolen*» (vedlegg 6) som er et teoretisk og praktisk rammeverk for utvikling av fotballspillere på regionalt og nasjonalt nivå. Dette dokumentet ble vurdert av meg som såpass kompleks som kartlegging av

ferdigheter i fotball at fotball kvalifiserer inn under gruppen «*komplekse arbeidskrav*» i oppgaven.

Håndball, volleyball og kampsport (alle vedlegg 6) har alle utarbeidet arbeidskrav som, i likhet med fotball, setter store krav til fysiske, psykiske, tekniske og taktiske krav og ble derfor kvalitetssikret inn i gruppen «komplekse arbeidskrav».

5.5.2 Utfallsvariabler i problemstilling 1

Jeg har benyttet fem spørsmål som inkluderer totalt 16 påstander i undersøkelsen for å måle holdninger til PFM. For å redusere kompleksiteten i resultatdelen har jeg valgt ut tre variabler, det ett er spørsmål og to er påstand.

Jeg valgte spørsmålet og påstandene først og fremst på grunn av Loland (2004), som skriver at spesialiserte krav til prestasjon er med på å utfordre det mest utfordrende moralske problemet i idrett; utvikling av radikale PFM. Dette er en del av sårbarhetstesen. Spørsmålet valgte jeg på grunn av det avdekker flere typer PFM.

Påstandene handler om bruk av legemidler som PFM. Legemidler er i utgangspunktet lovlig, men kan diskuteres som uetisk dersom det brukes i idrett som PFM. Når hensikten med legemidler endres fra medisinerer til PFM, angir det et skille i helsepersonellpraksis.

Tabell 5 viser først hvilke typer PFM respondentene skulle ta stilling til i spørsmål Q64: «Hvilke mener du kan godtas og hvilke mener du ikke bør godtas?». Respondentene svarte på en skala fra 1-3, i tillegg til «kan ikke svare». Deretter viser tabell 5 hvilke påstander respondentene skulle ta stilling til på påstand Q14: «Det er greit at friske norske toppidrettsutøvere bruker reseptbelagte midler som ikke står på dopinglisten for (henholdsvis) å kunne prestere optimalt i viktige konkurranser og for å trene best mulig». Respondentene svarte på en skala fra 1-5 i tillegg til «kan ikke svare».

Tabell 5: Ulike typer PFM.

Spørsmål	Kosttilskudd som tran, vitaminer og mineraler.
	Kosttilskudd med stoffer som øker kroppens evne til å komme seg raskt etter hard trening.
	Høydehus som øker produksjonen av røde blodlegemer og dermed øker utholdenheten.
	EPO og andre stoffer som øker utholdenheten.
	Anabole steroider, veksthormoner og lignende som gjør det mulig å øke treningsmengde og muskelstyrke.
Påstand	Amfetamin og lignende stoffer som øker evnen til å tåle hard trening og smerte i konkurranser.
	Bruk av reseptbelagte midler for å prestere optimalt i viktige konkurranser
	Bruk av reseptbelagte midler for å kunne trene best mulig

I tabellen vil jeg bemerke kategori to, kosttilskudd med stoffer som øker kroppens evne til å komme seg raskt etter hard trening. Slik det er framstilt i tabellen og i undersøkelsen, altså sammen med de andre kategoriene, minker mulighetene for tolkning av at kosttilskuddet inneholder forbudte stoffer. Men ser man på kosttilskuddet isolert uten de andre kategoriene, kan det åpnes for tolkning at det kan inneholde forbudte stoffer. Som de to andre utfallsvariablene valgte jeg påstandene om at det er greit at friske norske toppidrettsutøvere bruker reseptbelagte midler for henholdsvis prestere i viktige konkurranser og kunne trene best mulig. Alle disse tre utfallsvariablene vurderer jeg som PFM som befinner seg i gråsonen og som kan diskuteres som skal være lovlig eller ikke.

5.5.3 Utfallsvariabler i problemstilling 2

Problemstilling to undersøker i hvor stor grad det forebyggende dopingarbeidet prioriteres i egen idrett. For å undersøke det valgte jeg tre spørsmål. Den primære er hentet fra spørsmål Q12, som handler om hvor enig man er i at forebygging av doping er høyt prioritert i henholdsvis idrettslag, særkrets, idrettskrets, særforbund og «min idrett». Respondentene svarte på en skala fra 1-5 i tillegg til «kan ikke svare». Jeg valgte ut påstanden som omhandlet «min idrett». Den valgte jeg for å se om holdninger til doping gjenspeiler seg i holdninger til forebygging av doping. Holdninger har en viss styringseffekt for adferd (Hansen et al., 2019, s. 5) og jeg ønsker å undersøke om det kan være forskjell i hvordan antidopingarbeidet er prioritert blant idretter med ulike arbeidskrav.

De sekundære utfallsvariablene handler om respondentenes mening om utbredelse av doping. De er hentet fra spørsmål Q13, der respondentene skulle ta stilling til i hvilken grad doping er utbredt i henholdsvis ungdomsidretten, mosjonsidretten og toppidretten. Respondentene svarte på en skala fra 1-5 i tillegg til «kan ikke svare». Jeg valgte ut utbredelse av doping i ungdoms- og toppidretten, altså to spørsmål.

Slik nevnte sårbarhetstese antyder, kan ledere i idretter med spesialiserte arbeidskrav oppleve høy prioritering av antidopingarbeid siden lederne vet hvilken effekt det vil ha for utøvere i sin idrett å bruke PFM. Dermed kan det også være forskjellige meninger om utbredelse av doping. Ledere i idretter med komplekse arbeidskrav kan oppleve lavere prioritering av doping siden de vet at bruk av PFM for å forbedre ett arbeidskrav ikke vil heve prestasjonsevnen som helhet, og dermed ikke prioritere forebygging av doping like høyt som ledere i idretter med spesialiserte arbeidskrav.

5.5.4 Organisasjonskulturvariabler

Siden NIF er en verdibasert organisasjon og verdier som for eksempel helse og ærlighet, er et viktig spørsmål om det overordnet eksisterer en differensiert eller integrert organisasjonskultur med tanke på PFM. Altså om organisasjonskulturen til NIF står sterkere enn idrettens egenart i organisasjonen. For å sjekke denne kulturen, legger jeg til noen organisasjonsvariabler som prediktorer for å undersøke om det finnes andre subkulturer i NIF med tanke på PFM. Jeg velger ut kjønn, om respondenten er tillitsvalgt eller ansatt, om respondenten representerer særkrets, særforbund eller idrettsråd og om respondenten har lederansvar eller ikke.

5.6 Analyser

IBM SPSS Statistics v24 ble benyttet for å kjøre analyser. Jeg presenterer først lineær enkel- og multippel regresjonsanalyse for å undersøke hvordan variasjon i holdninger til PFM kan forklares. Deretter følger forutsetninger for bruk av lineær regresjon.

5.6.1 Lineær regresjon

Som problemstillingene antyder, ønsker jeg å teste sammenhengen mellom idrettens egenart og henholdsvis holdninger til PFM og forebyggende antidopingarbeid.

En lineær regresjonsanalyse med én prediktor uttrykkes ved formelen $y = a + b(x)$. I formelen er y den avhengige variabelen, a er konstantleddet, b er stigningskoeffisienten og x er den uavhengige variabelen (Grønmo, 2004, s. 315). Konstantleddet a uttrykker verdien av y når verdien av $x = 0$. Stigningskoeffisienten b uttrykker hvor mye y stiger eller synker med når man øker verdien til x med 1, altså hvor sterk sammenhengen er og om sammenhengen er positiv eller negativ (s. 315). Hvis linjen stiger, er sammenhengen positiv og hvis den synker er den negativ. Hvordan man skal tolke sammenhengen, kommer an på variablene. For eksempel kan en negativ sammenheng være at tid brukt på 100m sprint (y) synker ut fra alderen 0-25 år (x). I mine regresjonsanalyser har jeg brukt enkel regresjonsanalyse der jeg bare har hatt én prediktor, og multippel regresjonsanalyse der jeg har brukt flere prediktorer.

Analysen angir sammenhengen i dataene i form av en regresjonslinje der sammenhengen mellom to variabler blir framstilt. Regresjonslinjen uttrykker den minste vertikale avstanden mellom hvert datapunkt som blir brukt i analysen (Grønmo, 2004, s. 315).

Prediktorene og utfallsvariablene er målt på ordinalnivå. Derfor bruker jeg regresjonsanalyse for å svare på problemstillingene. For å vise organisasjonskulturen i NIF har jeg inkludert flere andre prediktorer, og benytter multippel lineær regresjonsanalyse. Ved å legge til flere prediktorer, vil jeg finne ut av graden av forklaring av én utfallsvariabel (Thrane, 2017, s. 50). Formelen blir dermed $y = b_0 + b_1(x_1) + b_2(x_2) + b_3(x_3)...$ osv. Konstantleddet b_0 er ikke interessant i mitt tilfelle, siden jeg ikke har noen verdier av $x = 0$. Ved å benytte denne analysen, vil jeg få en mer presis regresjonskoeffisient for idrettens egenart (b_1) i tillegg til de andre prediktorene ($b_2, b_3...$). I denne analysen kan jeg få ut effekten av- og hvor mye b_1 eventuelt endrer seg når jeg legger til en ekstra uavhengig variabel i analysen (s. 51). Resultatene vil vise hvor mye hver prediktor forklarer den avhengige variabelen og hvor mye prediktorene forklarer til sammen. Jeg vil også få fram om prediktorene har en statistisk signifikant sammenheng med utfallsvariabelen. Resultatene i analysene vil vise hvor stor andel av den avhengige variabelen som forklares av den eller de uavhengige variablene, også kalt forklart varians, uttrykt ved R^2 (R Squared) (Grønmo, 2004, s. 318).

I tolkningen av resultatene benytter jeg meg av den standardiserte regresjonskoeffisienten (β), part, signifikansnivået (Sig) og forklart varians (R^2_{Adjusted}). β viser den standardiserte gjennomsnittlige endringen av den avhengige variabelen når den uavhengige variabelen øker med én enhet (Grønmo, 2004, s. 315). Part er hvor mye av den avhengige variabelen som forklares av den uavhengige variabelen. Sig er testen for å vise om det er forskjell eller sammenheng mellom den avhengige og den uavhengige variabelen. Her testes p-verdien mot et bestemt signifikansnivå for å sjekke om det er forskjell eller sammenheng mellom variablene. I min oppgave er signifikansnivået satt til 0,05. Det vil si at alle verdier $\leq 0,05$ vil vise at det er en forskjell eller sammenheng. Det motsatte vil gjelde dersom verdiene er $> 0,05$. Adjusted R Square er et mål på hvor godt modellen passer til de faktiske dataene. Den forklarer hvor mange prosent av variansen i utfallsvariabelen som forklares av prediktorene (Grønmo, 2004, s. 319), altså modellens forklaringskraft.

5.6.1.1 Forutsetninger for regresjonsanalyser

For å kunne bruke lineær regresjon, som er en variansanalyse, er det viktig at det er en viss variasjon i svarene som blir oppgitt. Dersom det ikke er det, som i mitt tilfelle vil være at alle respondentene oppgir samme holdning, er det ikke mulig å bruke regresjonsanalyse. I tillegg er det visse forutsetninger som må være oppfylte. Hvis de ikke er det, er det ikke sikkert at resultatene er riktige (Eikemo & Clausen, 2007, s. 144).

Den første forutsetningen er om residualene er normalfordelte. Residual er avstanden hvert enkelt datapunkt har til grafen i ligningen. Dersom dataene avviker mye fra normalfordelingen, vil det påvirke t-testen, altså sammenligningstesten. Det som er viktig er at dette gjelder kun dersom man har data fra små utvalgsstørrelser (Eikemo & Clausen, 2007, s. 144). I denne oppgaven er utvalgsstørrelsen stor og forutsetningen ikke er så avgjørende for regresjonen.

Den neste er fravær av heteroskedastisitet. Det betyr at det ikke er noen konstant varians på feilleddene og at modellen bommer mer på enkelte predikerte verdier av Y enn andre. Det ønskelige er at variansen til residualene er den samme for alle X-variablene, altså at en har homoskedastisitet. Heteroskedastisitet forårsaker skjeve estimater på standardfeilene, som vil påvirke t-testene (Eikemo & Clausen, 2007, s. 150). Mine

regresjonsanalyser viser at når jeg bruker idrettens egenart som prediktor, viser testen at det oppstår heteroskedastisitet på holdning til forebygging av doping i egen idrett (Sinauer, 2013). På de andre utfallsvariablene har jeg homoskedastisitet (vedlegg 8).

Den tredje forutsetningen er fravær av autokorrelasjon. Det betyr at det er korrelasjon mellom verdier på samme variabel mellom ulike enheter. Det kan oppstå når enheten har flere observasjoner, som oftest i en tidsserieanalyse (Eikemo & Clausen, 2007, s. 156). Dataene i denne oppgaven har én observasjon per enhet og autokorrelasjon vil derfor ikke oppstå i mine undersøkelser.

Det siste er fravær av multikollinearitet. Det betyr at det er stor kollerasjon mellom de uavhengige variablene og vil derfor skape problemer. Multikollinearitet vil gjøre det vanskelig å skille variablenes effekt fra hverandre. Slike problemer kan oppstå i holdningsundersøkelser, som denne oppgaven er. Likevel er de problemene som oppstår som følge av multikollinearitet små (Eikemo & Clausen, 2007, s. 157). For å sjekke multikollinearitet med ordinale data, bruker man Spearmans´ korrelasjonskoeffisient. Viser den et nivå over 0,8 er det et tegn på multikollinearitet. Mine resultater viste multikollinearitet ved ett tilfelle (vedlegg 9).

6 Resultater og analyse

I denne delen av oppgaven vil jeg presentere resultatene av de undersøkelsene jeg har gjort. Deretter vil jeg vise deskriptive data av utfallsvariablene i regresjonsanalysene som jeg har brukt for å svare på problemstillingene. Så kommer svar og kommentarer på problemstillingene ved hjelp av regresjonsanalyser. Til slutt vil jeg presentere resultater av hvilken rolle organisasjonsvariabler spiller for utfallsvariablene. Her tar jeg i bruk multippel regresjonsanalyse. Det gjør jeg for å synliggjøre i hvilken grad holdninger til PFM er en del av en integrert organisasjonskultur i NIF.

6.1 Holdninger til PFM og forebygging av doping

Tabell 6 viser at så godt som alle lederne i både spesialiserte og komplekse idretter godtar kosttilskudd som tran, vitaminer og mineraler. Tabellen viser at begge to har en høy grad av aksept for kosttilskudd med stoffer som forbedrer restitusjonen, men med store standardavvik. Standardavviket angir en stor spredning på hva lederne mener om dette kosttilskuddet ($SA_n=0,78$). Merk også at svarene er på en skala fra 1-3 som viser at spredningen berører en stor del av skalaen. Når det gjelder bruk av høydehus, viser tabellen at hovedvekten av lederne i begge gruppene av idretter mener det kan godtas under tvil. I de tre siste påstandene som omhandler forbudte stoffer, mener alle lederne at det ikke kan godtas. Når det ikke er noe variasjon i svarene, som på den første og de tre siste kategoriene av PFM, kan jeg ikke bruke regresjonsanalyser.

I tillegg viser tabell 6 viser at det ikke er noen forskjell i holdninger til bruk av reseptbelagte midler blant ledere i henholdsvis spesialiserte og komplekse idretter. Lederne har en holdning mellom «hverken enig eller uenig» og «delvis uenig» i slik bruk, på begge variablene. Standardavviket er omtrent likt i både spesialiserte og komplekse idretter på begge variabler, og er ganske stort ($SA_n=1,44$) med tanke på størrelsen til skalaen (1-5).

Tabell 6 viser at ledere i både spesialiserte og komplekse idretter oppgir at forebygging av doping i egen idrett er høyt prioritert.

Tabell 6. Deskriptive data på antall respondenter, gjennomsnitt og standardavvik for respondentenes svar på variabler til problemstillingene. For holdninger til PFM: 1 = Kan godtas og 3 = Kan ikke godtas. Holdninger til legemidler: 1 = Helt enig og 5 = Helt uenig. Holdninger til forebygging: 1 = Helt enig og 5 = Helt uenig. For meninger: 1 = I meget stor grad og 5 = Ikke i det hele tatt.

		Spesialiserte idretter			Komplekse idretter		
		N	Gj.snitt	S.A.	N	Gj.snitt	S.A.
Problemstilling 1	Kosttilskudd som tran, vitaminer og mineraler.	148	1,02	0,18	232	1,04	0,22
	Kosttilskudd med stoffer som øker kroppens evne til å komme seg raskt etter hard trening.	138	1,75	0,79	224	1,74	0,78
	Høydehus som øker produksjonen av røde blodlegemer og dermed øker utholdenheten.	143	2,09	0,79	220	2,03	0,76
	EPO og andre stoffer som øker utholdenheten.	144	3,00	0,00	229	2,99	0,06
	Anabole steroider, veksthormoner og lignende som gjør det mulig å øke treningsmengde og muskelstyrke.	145	3,00	0,00	232	3,00	0,00
	Amfetamin og lignende stoffer som øker evnen til å tåle hard trening og smerte i konkurranser.	145	3,00	0,00	232	2,99	0,06
	Bruk av reseptbelagte midler for å prestere i konkurranse	144	3,82	1,42	230	3,72	1,44
	Bruk av reseptbelagte midler for å trene best mulig	145	3,71	1,45	233	3,60	1,45
	Holdninger til forebyggende dopingarbeid	145	1,48	0,81	230	2,01	1,12
	Utbredelse av doping i ungdomsidretten	126	4,10	0,80	201	3,80	0,70
Utbredelse av doping i toppidretten	134	3,47	0,95	217	3,44	0,84	

For å kunne sjekke idrettens egenarts betydning for holdninger til PFM i, tar jeg med meg holdninger til kosttilskudd som forbedrer restitusjonen og holdninger til reseptbelagte midler. Begge disse kan ses på som PFM i den såkalte «gråsonen». Lederne har høy grad av aksept for kosttilskuddet, men med store standardavvik. Det er ingen forskjell mellom spesialiserte og komplekse idretter. Til bruk av reseptbelagte legemidler, mener lederne at det er litt mindre akseptabelt, men her også er standardavvikene relativt store. Det er ingen forskjell mellom spesialiserte og komplekse idretter.

I tillegg til holdninger til forebygging av doping, tar jeg med meg meninger om utbredelse av doping. Tabell 6 viser at ledere i idretter med spesialiserte arbeidskrav mener det er mindre forekomst av doping i ungdomsidretten enn ledere i idretter med komplekse arbeidskrav. Både ledere i spesialiserte og komplekse idretter mener doping er lite utbredt. I toppidretten er det ingen forskjell mellom spesialiserte og komplekse idretter. Resultatene viser at lederne mener det er mer doping i toppidretten enn i ungdomsidretten. Resultatene om utbredelse av doping kan ses i sammenheng med resultatene om prioritering av forebygging av doping, der det kan diskuteres om utbredelse av doping er et produkt av forebygging av doping eller motsatt, hos begge kategoriene av idretter.

6.2 Idrettens egenarts betydning for holdninger til PFM

I regresjonsanalyser for idrettens egenarts betydning for holdninger til PFM bruker jeg kosttilskudd med stoffer som bedrer restitusjonen og reseptbelagt legemidler som utfallsvariabler. Hypotese H₁ postulerer at det er forskjell i holdninger blant ledere i henholdsvis spesialiserte og komplekse idretter. Tabell 7 viser at idrettens egenart har svært liten påvirkning for holdninger til kosttilskudd ($\beta = -0,095$, *ns*) og om det er greit at friske norske toppidrettsutøvere kan bruke reseptbelagte midler for å henholdsvis prestere i viktige konkurranser ($\beta = -0,005$, *ns*) og trene best mulig ($\beta = 0,001$, *ns*). Tabell 7 viser at det ikke er noen forskjell i holdningene blant ledere i henholdsvis spesialiserte og komplekse idretter, og den viser hvor liten påvirkning idrettens egenart har, slik jeg har definert idrettens egenart i denne oppgaven.

Tabell 7: Enkel regresjonsanalyse som undersøker om idrettens egenart kan forklare holdninger til kosttilskudd og bruk av reseptbelagte midler.

Tre regresjonsanalyser av holdninger til kosttilskudd og bruk av reseptbelagte midler						
	Holdninger til kosttilskudd		For å kunne prestere i viktige konkurranser		For å kunne trene best mulig	
	β	Part	β	Part	β	Part
Spesialiserte (=1) vs komplekse (=2) idretter	-0,008	-0,005	-,100	-,034	-,105	-,035
Adjusted R Square	-0,005		-0,002		-0,001	

* $p < ,05$

6.3 Idrettens egenarts betydning for forebygging av doping

Tabell 8 viser at idrettens egenart har en statistisk signifikant påvirkning for holdninger til forebygging av doping i egen idrett ($\beta = 0,481$, $p < 0,05$). Ledere fra spesialiserte idretter mener at forebygging av doping prioriteres høyere enn ledere fra spesialiserte idretter. Idrettens egenart forklarer 5,8% av disse holdningene.

Idrettens egenart slår statistisk signifikant ut for meninger om utbredelse av doping i ungdomsidretten ($\beta = -0,247$, $p < 0,05$). Ledere fra spesialiserte idretter mener det er mindre utbredelse av doping i ungdomsidretten. Idrettens egenart forklarer 3,5% av disse meningene.

Idrettens egenart har svært liten påvirkning for meninger om utbredelse av doping i toppidretten ($\beta = -0,010$, ns).

At idrettens egenart forklarer 5,8% og 3,5% av henholdsvis holdninger til forebygging av doping og utbredelse av doping i ungdomsidretten kan ses på som liten. Men merk at holdninger skapes i mange sosiale kontekster gjennom et helt liv. Når man tenker på hvor mange faktorer som påvirker oss, og dermed også hvilke holdninger vi har, vil jeg si at spesielt 5,8% av en holdning er et merkbart funn.

Tabell 8: Enkel regresjonsanalyse som undersøker om idrettens egenart kan forklare forebygging av doping og meninger om utbredelse av doping.

	Tre regresjonsanalyser av forebygging av doping og meninger om utbredelse av doping					
	Forebygging av doping i egen idrett		Utbredelse av doping i ungdomsidretten		Utbredelse av doping i toppidretten	
	β	Part	β	Part	β	Part
Spesialiserte (=1) vs komplekse (=2) idretter	,528*	,246	-,302*	-,194	-,023	-,013
Adjusted R Square	0,058		0,035		-0,003	

* $p < ,05$

6.4 En integrert organisasjonskultur til PFM?

Som resultatene viser, har idrettens egenart svært liten påvirkning for holdninger til kosttilskudd og bruk av reseptbelagte midler. Men den har en viss påvirkning for hvordan det forebyggende dopingarbeidet er i egen idrett og meninger om utbredelse av doping i ungdomsidretten. Det er altså ting som tyder på at organisasjonskulturen i NIF er til dels sterkere enn idrettens arbeidskrav når det gjelder lederes respons på disse utfallsvariablene. I tillegg ønsker jeg å undersøke om organisasjonskulturen i NIF er sterkere enn andre subkulturelle inndelinger på utfallsvariablene. Derfor har jeg i tabell 9 lagt til noen organisasjonsvariabler som kontrollvariabler for å vise hvordan de kan forklare de eventuelle forskjellene.

Modell 1 viser at organisasjonsvariablene har svært liten påvirkning for holdninger til kosttilskudd som forbedrer restitusjonen eller bruk av reseptbelagte midler for å trene best mulig.

Kjønn slår statistisk signifikant ut for holdninger til bruk av reseptbelagte midler for å prestere i viktige konkurranser ($\beta = 0,332, p \leq 0,05$) og meninger om utbredelse av doping i toppidretten ($\beta = 0,208, p \leq 0,05$). Kvinner mener det er mer mindre akseptabelt enn menn i at reseptbelagte midler brukes. Kvinner mener også at det er mindre utbredelse av doping i toppidretten.

Hvorvidt man er ansatt eller tillitsvalgt slår statistisk signifikant ut for holdninger til forebygging av doping ($\beta = 0,288, p \leq 0,05$), der de ansatte mener det er lavere forebygging av doping enn tillitsvalgte. Det samme gjelder for meninger om utbredelse av doping i ungdomsidretten, men der mener ansatte at det er høyere utbredelse enn tillitsvalgte ($\beta = -0,197, p \leq 0,05$).

Om man har ledelsesansvar slår statistisk signifikant ut for meninger om utbredelse av doping i toppidretten ($\beta = 0,288, p \leq 0,05$). Resultatene viser at de som ikke har ledelsesansvar mener utbredelsen av doping i toppidretten er høyere enn de som har ledelsesansvar.

I modell 2 har jeg lagt inn idrettens egenart for å se om resultatene i modell 1 endres. Betydningen av om man er ansatt eller tillitsvalgt har merkbart negativ endring når det gjelder holdninger til forebygging av doping ($0,385 \square 0,245$) og meninger om utbredelse av doping i ungdomsidretten ($-0,205 \square -0,118$). Det vil altså si at idrettens egenart svekker betydningen av det å være tillitsvalgt eller ansatt i henholdsvis spesialiserte eller komplekse idretter. Ellers kan ingen av prediktorene knyttes til idrettens egenart.

Tabell 9: *Multipel regresjonsanalyse som undersøker om kjønn, lederstilling, organisasjonstilhørighet, ledelsesansvar og idrettens egenart kan forklare utfallsvariablene i oppgaven.*

	Holdninger til kosttilskudd		For å kunne prestere i viktige konkurranser		For å kunne trene best mulig		Forebygging av doping i egen idrett		Utbredelse av doping i ungdomsidretten		Utbredelse av doping i toppidretten	
	β	Part	β	Part	β	Part	β	Part	β	Part	β	Part
Modell 1												
Mann (=1) vs kvinne (=2)	,139	,081	,313	,099	,208	,065	,072	,031	-,065	-,038	,199	,100
Tillitsvalgt (=1) eller ansatt (=2)	,045	,027	-,017	-,006	-,082	-,027	,385*	,172	-,205*	-,126	-,169	-,090
Organisasjonstilhørighet (ref = Idrettsråd)												
Særkrets	-,026	-,010	,468	,093	,240	,048	-,300	-,080	,181	,066	,184	,056
Særforbund	,097	,034	,344	,066	,106	,020	-,568*	,147	,085	,030	,164	,048
Ledelsesansvar ja (=1) eller nei (=2)	-,112	-,066	-,291	-,095	-,236	-,076	,046	,021	-,036	-,022	-,259*	-,127
Adjusted R Square for modell 1	,004		,013		-,001		,034		,007			,021
Modell 2												
Mann (=1) vs kvinne (=2)	,139	,080	,314	,099	,208	,065	,071	,031	-,070	-,041	,198	,100
Tillitsvalgt (=1) eller ansatt (=2)	,046	,026	,012	,004	-,059	-,018	,245*	,104	-,118	-,069	-,181	-,092
Organisasjonstilhørighet (ref = Idrettsråd)												
Særkrets	-,026	-,010	,462	,092	,236	,047	-,270	-,072	,160	,058	,186	,057
Særforbund	,096	,034	,331	,064	,096	,018	-,501*	-,129	,039	,014	,171	,050
Ledelsesansvar ja (=1) eller nei (=2)	-,112	-,066	-,282	-,031	,228	-,073	,009	,004	-,014	-,008	-,262*	-,138
Spesialiserte (=1) vs komplekse (=2) idretter	-,005	-,003	-,096	-,031	-,080	-,026	,449*	,198	-,279*	-,169	,041	,021
Adjusted R Square for modell 2	,001		,011		-,003		,071		,033			,018

* p < ,05

7 Diskusjon

I dette kapittelet skal jeg diskutere mine funn i kapittel 6. Jeg vil gå fram slik at jeg diskuterer resultatene i henhold til hvordan problemstillingene er satt opp, der jeg også kommenterer hypotesene som postulerer forskjellene i respondentenes svar. Til slutt vil jeg kommentere implikasjoner og videre forskning på oppgavens tema.

Hovedfunnene i denne oppgaven er at forskjeller i idrettens egenart ikke slår ut for holdninger til PFM i gråsonen og doping blant ledere som er i henholdsvis spesialiserte og komplekse idretter. Videre mener ledere i spesialiserte idretter at det forebyggende dopingarbeidet prioriteres noe høyere enn ledere i komplekse idretter.

7.1 Holdninger til PFM

I problemstilling 1 ønsket jeg å undersøke i hvilken grad idrettens egenart påvirker holdninger til PFM blant ansatte og tillitsvalgte i norsk idrett.

Jeg utfordret resultatene i verdiundersøkelsen ved å teste ulike typer PFM ut fra idrettens egenart, og fant de samme restriktive holdningene til doping. For lovlige PFM som vitamintilskudd, viser resultatene meget høy grad av aksept. Når det gjelder holdninger til lovlige PFM i gråsonen, viser resultatene høy grad av aksept, men holdningene er noe spredt. Det er ingen forskjell i holdninger til ulike kategorier av PFM blant ansatte og tillitsvalgte i henholdsvis spesialiserte eller komplekse idretter.

For å måle holdninger til PFM i gråsonen, undersøkte jeg først holdninger til kosttilskudd som forbedret restitusjonen. Resultatene viser høy grad av aksept, men med stor spredning på skalaen. Videre undersøkte jeg reseptbelagte midler som kunne hjelpe til med å prestere bedre i konkurranse og trening. Her viser resultatene litt mindre grad av aksept, men også her relativt stor spredning. Ifølge Hansen et al. (2019, s. 89) er resultatene på disse tre ulike PFM ikke overraskende, siden norsk idrett over flere år har vært preget av skepsis til PFM som kan oppfattes moralsk eller etisk problematisk. Forskjeller i idrettens egenart ser ikke ut til å gi utslag i holdningene lederne oppgir til kosttilskudd som forbedrer restitusjonen eller reseptbelagte midler. At svarene har stor spredning, fører ifølge Hansen et al. (2019, s. 89) til spørsmål om hvordan NIF sentralt gir

særforbund, særkretser og idrettslag verdier om ren idrett for å ta stilling til bruk av reseptbelagte midler. Det vil si at når det kommer nye PFM fra legemiddelindustrien, må særidretten ha et verdigrunnlag å gå ut ifra når de skal ta stilling til om nye PFM skal aksepteres eller ikke.

Ifølge Wallin Weihe (2019) og Houlihan (2002), tilsier bruken av PFM historisk sett at personer tilknyttet særidretter har god kunnskap om prestasjonsmessig fremgang innen idretten det gjelder. Kunnskapen går på blant annet om hvordan man kan forbedre strategisk valgte faktorer ved bruk av PFM. Slik Schein (1984, referert i Bang, 2020) skriver om grunnleggende antakelser som et kjerneelement for verdier i en organisasjon, er det derfor sannsynlig å anta at respondenter med tilknytning til idretter har felles forståelse for hvilke PFM som er gunstige å bruke.

Idretter som i denne oppgaven regnes som spesialiserte har ofte hatt flere positive dopingprøver, spesielt internasjonalt, enn komplekse idretter. Holdningene er sannsynligvis kulturelt betinget, der særidretter kan ha (eller hatt) subkulturer som har mer positive holdninger til PFM og doping enn andre særidretter. Loland (2004) hevder at spesialiserte idretter er mer sårbare for bruk av PFM. Mine resultater viser at dette ikke gjenspeiler seg i holdninger til PFM blant ledere i NIF. Ifølge Hansen et al. (2019) oppgir toppidrettsutøvere mer positive holdninger til både lovlige PFM og doping enn ledere. Sårbarhetstesen kan være mer relevant for toppidrettsutøvere i denne sammenhengen.

I en mangeårig verdibasert organisasjon som NIF, kan det være en kultur for å si nei til alle substanser som er prestasjonsfremmende. Denne holdningen kan forekomme for å sikre en ren idrett uten gråsonetilfeller. Likevel viser resultatene i denne oppgaven en spredning i holdninger til gråsonetilfeller av PFM, der noen ledere mener de bør godtas, mens andre ledere mener det ikke kan godtas. Spredningen angir at det er en del uenighet blant ledere i NIF når det gjelder gråsonetilfeller av PFM. Ulike holdninger til gråsonen kan skape diskusjon og dynamikk i NIF når det gjelder PFM. Holdninger er kulturelt betinget og alle holdninger reflekterer den kulturen hver enkelt kommer fra og ønsker i fremtiden. Positive holdninger kan være preget av en liberal kultur i samfunnet generelt og særidretten spesielt. En liberal kultur for bruk av farmasøytiske substanser er noe Donovan (2009) hevder preger den vestlige kultur. Denne holdningen kan vise seg i idretten, ved at

man ser på bruk av farmasøytiske substanser som noe normalt i hverdagslivet, som antidepressiva, smertestillende eller medikamenter for økt seksuallfunksjon. En forklaring på resultatene i oppgaven ser ut til å være en integrert organisasjonskultur i NIF når det gjelder holdninger til PFM. For det første viser resultatene at holdningene til PFM er i henhold til de vedtatte organisasjons- og aktivitetsverdiene. For det andre viser resultatene ingen forskjell i holdninger til PFM mellom ledere i spesialiserte eller komplekse idretter. Derfor tyder det på at lederne har de samme verdiene-, og har den samme virkelighetsforståelsen som NIF sentralt, som er to kjennetegn på en integrert organisasjonskultur (Martin, referert i Bang, 2020). Hvorvidt det er lederne som former kulturen i NIF-organisasjonen, som et tredje kjennetegn, er derfor ikke usannsynlig å anta.

Olympiatoppen (2017) har videreført NIFs verdier og omformulert dem til sitt virke. Noen av dem er førende for det forebyggende dopingarbeidet i særforbundene. De relevante er som nevnt «ærlighet som prestasjonsverdi» og «helse som forutsetning for livskvalitet og prestasjon».

Når ærlighet er såpass poengtert for å skape toppresultater nasjonalt og internasjonalt, setter det også føringer for hvordan prestasjonsutvikling skal gjennomføres. Med det menes at dersom det er uærlig, og dermed regelbrudd, er det heller ikke en akseptabel toppprestasjon. At norsk toppidrett generelt og OLT spesielt har en utviklingsorientert kultur, i motsetning til resultatorientert kultur (Skille & Chroni, 2018), kan støtte opp om en integrert organisasjonskultur i NIF-systemet preget av restriktive holdninger til PFM. Når det er så tydelig poengtert at resultat er et produkt av utviklingsorientert arbeid, viser det at resultater ikke er så viktig at det er rom for å bruke doping. Samtidig viser resultatene at PFM i gråsonen er noe som er mer akseptabelt blant utvalget. Det støtter oppom Hanstad (2011b, s. 145) som skriver at det er viktig at toppidretten holder seg innenfor det lovlige og vedtatte regelverket, men samtidig ikke kan utelukke at enkelte aktører vil operere i gråsonen. Dette til tross for at gråsonetilfeller bør unngås for å redusere risiko for regelbrudd. Hanstad (2011b, s. 145) skriver videre at den verdibaserte idretten aldri vil vinne kampen mot doping, spesielt internasjonalt. Det er fordi det er knyttet så mye prestisje og økonomi til det å vinne at det alltid vil være noen som ikke skyr noen midler. Samtidig poengterer han at en dopingfri idrett er like sannsynlig som at hele dopingvirksomheten faller sammen (s. 145).

Verdien om helse har OLT definert slik at det handler om mer enn bare idrettsprestasjonen, nemlig livskvalitet. Livskvalitet kan variere fra individ til individ, men Olympiatoppen (2017) poengterer at for en utøver knyttet til OLT, er idretten førsteprioritet. Prioriteringen setter føringer for hvordan en utøver skal leve for å prestere optimalt, herunder også å ivareta egen helse. Dopingmidler anses som skadelig for utøverens fysiske og/eller psykiske helse. Det undergraver også legitimiteten til NIF og det aktuelle særforbundet. Derfor kan ikke en utøver tilknyttet OLT bruke doping hverken for å unngå sykdom/skader eller å øke prestasjonen. Ledere har derfor et ansvar for å etablere holdninger som ivaretar helse innenfor egen idrettsorganisasjon. Men toppprestasjoner handler også om å maksimere sine muligheter innenfor det som er lovlig. Og da vil man kunne risikere at noen har holdninger og adferd i gråsonen. Det er ikke urimelig å anta at holdningen er at så lenge det ivaretar helse, er det greit.

Resultatene mine viser at en integrert organisasjonskultur når det gjelder holdninger til PFM overskrider spesifikke idrettskulturer. Kulturen har i enkelte idretter og land strukket seg helt opp til ledere på nasjonalt politisk nivå, med mål om internasjonal prestisje. Idretter som sykkel og vektløfting har lang historie for omfattende dopingbruk internasjonalt. Noen idrettskulturer innebærer at doping er en del av det å hevde seg i konkurranse, slik Michael Rasmussen hevder om sykkel. Når slike holdninger blir en del av de grunnleggende antagelsene, preger det idrettskulturen og dermed også aktørene i den. Hendelser som Festinaskandalen i 1998 har imidlertid ført til holdningsendringer og færre subkulturer med positive holdninger til doping innen sykkel (Lentillon-Kaestner, 2011).

Den integrerte organisasjonskulturen i NIF overskrider også kjønnskulturer. Det er ikke kjønnsforskjeller på holdninger til PFM i gråsonen i mitt utvalg. Undersøkelser gjort av Barland og Tangen (2009) viser at gutter og menn bruker dopingmidler mer enn jenter og kvinner. De sier imidlertid at bruken kan være større i mindre grupper og miljøer. Motivene for å bruke doping utenfor idretten er knyttet til kropp og utseende, som igjen kan knyttes til samfunnskulturelle forhold.

Selv om norsk idrett er en frivillig organisasjon, har alle organisasjonsledd på sentralt og regionalt nivå både tillitsvalgte og ansatte. Noen tillitsverv kan være lønnede. I forbund og krets kan det være ansatte med profesjonsutdanning, for eksempel innen

økonomi. I idrettslag har det i flere år ikke vært noe klart skille mellom styre og daglig drift. Utviklingen er imidlertid at flere idrettslag ansetter mennesker i administrasjonen, og dermed får en organisasjonsform der arbeidsoppgavene mellom styre og administrasjon er klart definert (Enjolras et al., 2012, s. 57). Tendensen om styrene er at mennesker som antas å kan bidra med økt effektivitet for styrets oppgaver, for eksempel ved bruk av egne nettverk, trekkes inn i styreverv. Sammensetningen av styret er ifølge Creek et al. (2017) avgjørende for de ansattes holdninger. Det viser seg at et styre med stort mangfold har positiv effekt for de ansattes holdninger til organisasjonens oppgaver. Foruten at NIF prøver å speile samfunnet for øvrig, som har et stort mangfold, kan mangfold i styret altså bidra til at den aktuelle organisasjonens oppgaver løses på en god måte. Resultatene mine viser at selv om det er en del spredning i holdninger til PFM i gråsonen, viser snittresultatet i både spesialiserte og komplekse idretter at de har den samme aksepten for PFM i gråsonen. Det tyder på at det er stort sett enighet mellom holdninger de tillitsvalgte og ansatte har på dette fenomenet. Resultatene er til tross for at styresammensetningene ikke gjenspeiler medlemsmassen i norsk idrett, der menn er høyere representert enn kvinner (Enjolras et al., 2012, s. 59; Sisjord et al., 2017), men likevel normalfordelt alderssammensetning der de fleste styremedlemmer er 44 år (Enjolras et al., 2012, s. 60).

7.1.1 Hvorfor er resultater om en integrert organisasjonskultur viktig?

Det er flere forhold som utfordrer en integrert kultur for restriktive holdninger til PFM.

For det første er resultatene viktige med tanke på dopingstatistikken historisk sett. Dopingstatistikken viser at det helt klart er enkelte idretter som har mer dopingbruk enn andre. Flere av disse er idretter med spesialiserte arbeidskrav, slik jeg har definert det. Men skjevfordelingen gjelder internasjonal idrett. WADAs statistikk i 2017 viser at av 1459 positive dopingprøver, var friidrett (20%), sykling (18%), vektløfting (10%) og styrkeløft (8%) de idrettene som har de største andelene positive dopingprøver, kun overgått av bodybuilding (WADA, 2019). I Norge samme år er det av 21 positive dopingsaker, der kun vektløfting/styrkeløft (23%) skiller seg ut av idretter (ADNO, 2020).

For det andre er resultatene viktige ut fra sårbarhetstesen. Arbeidskrav og andel biomotoriske faktorer som skal til for å prestere, setter føringer for hvor effektive PFM kan være, og dermed hvor sårbar en idrett er for bruk av PFM. Sårbarheten viser seg også i internasjonal dopingstatistikk, men ikke i den norske. Men selv om den norske statistikken viser andre resultater enn den internasjonale, antyder sårbarhetstesen at det er spesielt i sårbare idretter man skal fortsette med forebyggende tiltak mot doping i Norge. Resultatene mine viser også at ledere i spesialiserte idretter prioriterer det forebyggende dopingarbeidet høyere enn ledere i komplekse idretter når det kommer til prioritering av forebyggende dopingarbeid. Slikt sett støtter sårbarhetstesen mine resultater om graden av forebyggende dopingarbeid, siden stor grad av sårbarhet for PFM og potensiell doping også viser seg i høy grad av forebyggende dopingarbeid.

For det tredje er resultatene viktige på grunn av de sosiokulturelle forholdene som preger samfunnet i Norge generelt og idretten spesielt. Livsstilen vi i følge Donovan (2009) har i den vestlige kulturen er preget av at livet skal være enkelt og effektivt. Kulturen er at vi utvikler og konsumerer medikamenter som skal gjøre livene våre bedre, og mange produkter tilfredsstillende også dette behovet. Behovet er i flere tilfeller medisinsk unødvendig, men kulturelt akseptert. Det gjelder medikamenter for å få en «idealkropp» og for å bedre konsentrasjonen, såkalte «studiedop». Innenfor idretten har vi sett tilfeller der idrettskonkurransen har forflyttet seg fra idrettsbanen til forskningslabene og regnskapsavdelingene. Forskingen på legemidler i symbiose med idretten har utviklet ulike produkter som skal gjøre idrettsprestasjonene bedre, blant annet ved utvikling av utstyr og farmasøytiske PFM. I noen tilfeller har idretten motsatt seg utviklingen av nye produkter, som forbudet av Nike Vaporfly-skoene og det særnorske forbudet av høydehus.

Når det blir satt grenser for hva som er akseptabelt, får vi også gråsonetilfeller. Det er vanskelig å diskutere hva som er akseptabelt innenfor et regelverk dersom regelverket i idretten ikke er det samme som kulturen vi lever i for øvrig. Samfunnets og idrettens kultur er dermed ikke nødvendigvis den samme, selv om NIF ønsker å speile samfunnet generelt. Medlemmer i idrettsorganisasjoner er i følge Donovan (2009) preget av de verdiene i samfunnet generelt og idretten spesielt. Verdiene påvirker holdningene som igjen kan gi utslag for adferd. Hvilke elementer i ulike kulturer som styrer mest hos et individ kan variere, men holdning og adferd som skiller seg ut fra mengden, kan ses på som illojalt og

uakseptabelt hos majoriteten i organisasjonen. Med tanke på den kulturen idretten befinner seg i, er det derfor ikke overraskende at resultatene viser at lederne aksepterer kosttilskudd med stoffer som bedrer restitusjonen. Siden det ikke kommer frem av spørsmålet om kosttilskuddet inneholder forbudte stoffer eller ikke, men bare effekten, kan det tolkes både som lovlig og ulovlig. Men siden det er sammenstilt sammen med de andre kategoriene av PFM i spørsmålet, der noen av dem inneholder navngitte forbudte stoffer, fremstår kosttilskuddet som lovlig. Altså vil jeg si at kosttilskuddet sidestilles med hvilket som helst annet lovlig produkt som skal gjøre livene våre bedre. Her vil jeg dra inn tittelen til undersøkelsen som postulerer at «det er greit så lenge det er lov». Når nye PFM dukker opp, vil regelverket utfordres og i enkelte tilfeller kan regelverket være ufullstendig. Hansen et al. (2019, s. 90) skriver at ledere er viktige for å konkretisere verdier og holdninger slik at andre medlemmer kan handle i tråd med verdiene.

7.2 Holdninger til forebygging av doping

Som Vogel & Wänke (2016, s. 12) skriver, påvirker holdninger adferd. En integrert kultur med restriktive holdninger mot doping, vil derfor bety høy prioritering av det forebyggende dopingarbeidet i særvidretten. Problemstilling 2 er: *«I hvilken grad påvirker idrettens egenart holdningen til forebygging av doping blant ansatte og tillitsvalgte i norsk idrett?»*.

Man kan se på forebygging av doping og utbredelse av doping som to gjensidige faktorer, der den første påvirker den andre. Som nevnt i resultatkapittelet, kan det diskuteres om graden av utbredelse av doping er et resultat av graden av forebygging av doping. Altså; mener lederne at lav utbredelse av doping er på grunn av høy grad av forebyggende dopingarbeid? Eller mener lederne at effekten av doping viser seg i utbredelse av doping, der stor effekt gir stor utbredelse? Disse spørsmålene kan være grunnlag for videre forskning.

7.2.1 Utbredelse av doping og prioritering av forebygging av doping

Resultatene mine viser at lederne oppfatter at utbredelsen av doping som lav, men de sier at doping finnes både i ungdoms- og toppidretten. Likevel kan det være større utbredelse av doping enn det respondentene rapporterer (Hansen et al., 2019, s. 88).

Respondentene i mitt utvalg er også enige med hverandre i at dopingarbeidet prioriteres høyt.

Vi vet at bruk av PFM har lang historie innen idretten. Holdningsarbeidet og spesielt reglementet for doping har kommet i nyere tid som konsekvens av bruken som var. Med det som utgangspunkt, kan vi se på det forebyggende dopingarbeidet som både konsekvens av utbredelsen av doping og som ønskede holdninger til doping i fremtiden. Overordnet ligger altså hvilket samfunn vi ønsker å leve i og dermed også hvilken idrettsbevegelse vi ønsker. Holdningene er tydelige; NIF ønsker ikke doping i norsk idrett. Derfor ble det iverksatt flere tiltak for antidoping, som med tiden har blitt bedre strukturert og koordinert, spesielt ved opprettelsen av ADNO i 2003. At Norge har få positive dopingsaker kan være på grunn av det langvarige holdningsarbeidet for antidoping som staten og NIF har jobbet med i omtrent 70 år. Som Schein (1984) skriver, er verdier (og dermed holdninger) som blir overført til nye medlemmer over tid en suksessfaktor for en organisasjon.

Utbredelse av doping truer verdiene til NIF, og verdier er ett av kjerneelementene i en organisasjon (Bang, 2020, s. 50). Verdier tjener blant annet at man ønsker å oppnå en ønsket slutt-tilstand. Tilstanden vil i denne sammenhengen være visjonen om fravær av doping i norsk idrett. Som nevnt tidligere kan det være i overkant optimistisk, men fortsatt jobber idretten for å oppnå visjonen. Sterk lojalitet til NIFs verdier angående antidoping kan derfor være førende for hvordan det forebyggende dopingarbeidet prioriteres og gjennomføres. ADNO, som en uavhengig stiftelse, samarbeider med NIF om det forebyggende dopingarbeidet i norsk idrett. OLT har sine virkemidler for toppidrettsutøvere, og hver særiddrett har sine virkemidler for sin idrett. Det vil si at ledere i særiddretten iverksetter tiltak mot de mest aktuelle dopingmidlene i sin idrett. Derfor kan det forebyggende dopingarbeidet være forskjellig i innhold og omfang fra idrett til idrett.

Samarbeidet mellom Kulturdepartementet, NIF og ADNO har vist seg å fungere godt for å ivareta en sunn og ren idrett (Hanstad, 2011b). Et mangeårig holdningsarbeid mot dette målet har vist seg å være så godt som vellykket, men det er fortsatt noen få positive dopingsaker i Norge. Siden det alltid vil være aktører i idretten som beveger seg i gråsonen av det som er tillatt, er det kanskje ikke mulig å få en dopingfri idrett. Norsk

idrett åpner for at man skal være grensesprengende innenfor ren idrett, men gråsonen er ikke alltid like enkel å definere når det gjelder PFM. Tidligere holdningsundersøkelser, blant annet verdiundersøkelsen denne oppgaven har utgangspunkt i, bekrefter dette.

Tillit til Olympiatoppens (2017) verdier kan også støtte opp om resultatene om at forebygging av doping prioriteres høyt. Både «ærlighet som prestasjonsverdi» og «helse som forutsetning for livskvalitet og prestasjon» setter krav til at forebygging av doping skal prioriteres høyt i hele NIF-systemet. At holdningene til det forebyggende dopingarbeidet gjenspeiler holdningene til doping, tyder på en integrert kultur for antidoping.

7.2.2 Utbredelse av doping og grad av prioritering av doping

Ledere i spesialiserte idretter mener at utbredelsen av doping i ungdomsidretten er lav. Resultatene viser samtidig at det er statistisk signifikant forskjell mellom idrettene, der ledere i spesialiserte idretter mener det er mindre utbredelse enn ledere i komplekse idretter. Men merk at spørsmålet ikke avdekker om respondentene svarer ut fra egen idrett. Ledere i spesialiserte idretter mener også at det forebyggende dopingarbeidet er høyere prioritert enn ledere i komplekse idretter. Resultatene bekrefter derfor hypotese H2₁ om prioritering av forebygging av doping. Resultatene støtter opp om hovedfunnene til Hansen et al. (2019), selv om mitt utvalg er litt annerledes. Idrettens egenart kan forklare 5,8% av holdningene til forebyggende dopingarbeid.

Det kan ha bakgrunn i sårbarhetstesens, og dermed også kulturelle forhold både i sårbare- og ikke sårbare idretter. Ut fra gateway-hypotesen kan ledere i utvalget prioritere dopingarbeidet høyt, siden bruk av PFM hypotetisk sett også kan føre til bruk av doping. Sårbarhetstesens kan bidra med å forklare hvorfor holdningen til det forebyggende dopingarbeidet er forskjellig. Ledere vet sannsynligvis hvorvidt ens egen idrett kan være sårbar for bruk av PFM og doping på grunn av de effektene de kan ha. Derfor kan ledere i spesialiserte idretter ha en holdning om at det forebyggende dopingarbeidet prioriteres høyere enn ledere i komplekse idretter fordi det faktisk er slik.

Ut fra sårbarhetstesens, er ledere i sårbare idretter sannsynligvis klar over at ens egen idrett kan ha større utfordringer med å nå visjonen om fravær av doping enn ledere i

ikke-sårbare idretter. Derfor kan det være at ledere i sårbare idretter prioriterer det forebyggende dopingarbeidet høyere, slik at de kan ha bedre muligheter til å nå visjonen. Slik resultatene viser, kan det tyde på at lederne mener at graden av prioritert forebyggende dopingarbeid i egen idrett har sammenheng med grad av utbredelse av doping i ungdomsidretten. Hansen et al. (2019, s. 88) skriver at dersom man kommuniserer antall positive dopingtester og hva respondentene svarer i undersøkelsen, kan det skape en forståelse av utbredelsen av doping og dermed være gunstig for det forebyggende dopingarbeidet.

Ledere i sårbare idretter kan også være klar over at sårbarheten for bruk av PFM også relaterer til positive holdninger til doping. For å sikre restriktive holdninger til doping, kan det hende at ledere i sårbare idretter prioriterer det forebyggende dopingarbeidet spesielt høyt. Altså kan det være et bevisst grep fra lederes side for å sikre de holdningene man ønsker i NIF generelt og sin idrett spesielt. Når dette blir gjort, uttrykker særvidretten samtidig hva som er viktig og ønsker å oppnå. Dersom dette blir akseptert hos medlemmene og arbeidet utføres over tid, blir måten å forebygge doping på grunnleggende antagelser hos medlemmene. Grunnleggende antagelser blir derfor en del av holdningen medlemmene har til doping. Et avgjørende element for å lykkes med slikt arbeid er at ledere har kunnskap om hvordan egen idrettsorganisasjon virkelig fungerer. Slike prosesser er vanskeligere jo større organisasjonen er. I følge Schein (1995, referert i Bang, 2020, s. 96) er blant annet felles emosjonelle responser (for doping i dette tilfellet) en hendelse som fører til felles forståelse for et fenomen i en organisasjon. Når alle medlemmene reagerer på samme måte til doping, styrkes relasjonene mellom individene siden de har samme forståelse til dopingproblematikken. Utfordringen for fellesskap i idretten oppstår dersom individene ikke har felles forståelse til doping. Diskusjonene om høydehus er et eksempel på hvordan særvidretter er uenig i verdspørsmål om hva som bør tillates i Norge eller ikke.

Slik dopingstatistikken er presentert, skiller Norge seg fra internasjonal dopingstatistikk. Det kan være på grunn av ekstra høy prioritering av forebyggende dopingarbeid i idretter som vanligvis er mer utsatt for doping. Den norske dopingstatistikken viser i lys av dette at det forebyggende dopingarbeidet i stor grad har lyktes i alle idretter, men at det er etterslep i vektløfting/styrkeløft. Hvorfor det er slik, kan

være grunnlag for videre forskning på enkeltidretter. Men selv om Norge tilsynelatende har gjort en god jobb med det forebyggende dopingarbeidet i idretten generelt, er det ut fra sårbarhetstesens god grunn til å fortsette- og forbedre det forebyggende dopingarbeidet i fremtiden.

Det er lettere å påvirke de synlige kulturuttrykkene i en organisasjon enn normer, verdier og virkelighetsoppfatninger (Bang, 2020). Det langvarige antidopingarbeidet har latt seg etablere i NIF og det er mye som tyder på en integrert kultur for antidoping. Ledere kan derfor ha fokus på å *opprettholde* og *styrke* restriktive holdninger til doping. Dette gjøres for å sikre NIFs legitimitet som idrettsorganisasjon i fremtiden og for å ha et verdigrunnlag å gå ut ifra når idretten stadig utfordres med nye PFM og doping. Så lenge det forekommer doping i idretten i dag, er det rimelig å anta at det vil forekomme i fremtiden også.

7.2.3 Forebygging av doping på ulike hierarkiske nivå

Tabell 9 viser at lederne oppgir at de har en holdning som sier at prioriteringen av forebygging av doping i egen idrett er høyest i særforbund og lavest i idrettsråd. Respondentene som oppgir at de representerer idrettsråd i undersøkelsen er valgt fra sine respektive idrettslag. Resultatene viser at prioriteringen av forebygging av doping er lavest der idretten faktisk utføres. Resultatene tyder altså på at det forebyggende dopingarbeidet enten ses på som mindre viktig å prioritere, at idrettslagene har andre oppgaver som må prioriteres, eller at idrettslagene ser på doping som noe som primært angår toppidretten.

At en verdi er vanskelig å implementere desto lenger ut i hierarkiet i en organisasjon en kommer, er ikke uvanlig. Sisjord et al. (2017) så på kjønnsfordelingen i styret i NIF-systemet og fant samme tendens; kjønnskvolteringen er dårligere ivaretatt jo lenger ut i organisasjonen en kommer. Det er riktig nok flere forhold som påvirker dette, blant annet allerede kjønnsdominerte idretter, men tendensen er likevel tydelig. Krav om kjønnskvoltering er satt fordi NIF ønsker å speile medlemsmassen. Verdier om antidoping er satt på grunn av hvordan idretten skal utføres og hva den skal bety for medlemmene. Slikt sett er ikke antidoping sammenlignbar med kjønnskvoltering. Men både kjønnskvoltering og forebygging av doping har samme utfordringer jo lenger ut i hierarkiet de kommer.

At en organisasjon fungerer forskjellig på ulike nivåer er viktig for å se på hvordan NIF fungerer. Som nevnt om det forebyggende dopingarbeidet i Norge på 90-tallet, jobbet både myndighetene, skolene, politiet og idretten med dette på hver sin måte. At det var mange forskjellige organer som jobbet med samme sak med sine tiltak, kan ha hatt varierende effekt for idrettslagene og dermed varierende grad av implementering av ønskede holdninger. I senere tid har det forebyggende dopingarbeidet blitt sentrert gjennom NIF-systemet i samarbeid med ADNO (stiftet i 2003). Derfor er det forebyggende dopingarbeidet bedre koordinert i dag og påvirkningen på idrettslagene er sannsynligvis bedre. Men det er ikke usannsynlig at det er etterslep på holdninger til forebygging av doping ute i idrettslagene dersom idrettslagene i liten grad har vært påvirket før konkretiseringen kom. Vi vet at det vanskelig å endre kultur, og undersøkelser som dette er viktige for å kartlegge hvordan det står til med det forebyggende dopingarbeidet i hele NIF-systemet.

Grunnen til at det forebyggende dopingarbeidet prioriteres lavere i idrettslagene kan også være på grunn av lavere kunnskap om doping i idretten på lokalt nivå. Ledere som jobber med idretten på dette nivået kan vite hvorvidt idretten(e) i sitt idrettslag er sårbare for doping og/eller om forekomsten av doping i sin(e) idrett(er) er høy. Dopingstatistikken i 2017 viser at det ser ut som at det er lite doping i norsk idrett, selv om dette ikke er noen prevalensstudie. Derfor kan grunnen til lavere prioritert dopingarbeid i utvalget være synet på at doping faktisk ikke er noe stort problem som trenger høyere prioritet. Det støttes av Enjolras et al. (2012) som skriver at de høyest prioriterte arbeidsoppgavene i idrettslag handler om økonomiske og menneskelige ressurser. Faktisk er ikke forebyggende doping eller tilsvarende verdiarbeid nevnt av Enjolras et al. (2012) som en oppgave som idrettslagene utfører. Det er bemerkelsesverdig, siden mine respondenter svarer at det forebyggende dopingarbeidet i egen idrett prioriteres høyt.

Likevel bør ikke NIF slå seg til ro med at dopingproblematikken i Norge er liten. Dopingstatistikken viser at visjonen om fravær av doping ikke er nådd. Derfor er verdiene som er styrende for å nå visjonen fortsatt viktige. Det kan være at det organisasjonsleddet som jobber med administrativ koordinering av sin idrett har lettere for å løse sine oppgaver om forebygging av doping, enn idrettslagene som faktisk jobber med utøvelse av idretten. Som Bang (2020, s. 52-53) skriver, er det viktig at ledere høyt oppe i organisasjonen har

god forståelse om hvordan sin organisasjon fungerer slik at arbeidet lenger nede i hierarkiet kan fungere så godt som mulig. Er forståelsen mangelfull, vil de som skal utleve bruksteorien muligens jobbe annerledes enn det som er hensikten fra lederens side. Dermed kan organisasjonen risikere å ha reduserte muligheter for å nå visjonen. Denne jobben er mer utfordrende jo større organisasjonen er, og NIF er en veldig stor organisasjon.

7.3 Begrensninger, implikasjoner og videre forskning

I denne oppgaven er informasjonsskjevhet og statistisk validitet primærutfordringene for validiteten.

En metodisk svakhet som er vanlig i spørreundersøkelser, og som truer validitet i form av informasjonsskjevhet, er sosialt ønskelige svar (social-desirability bias). Det vil si at respondentene svarer ut fra hva de enten har fått beskjed om å svare, eller at de svarer ut fra hva de tror er riktig (King & Bruner, 2000). Ledere er viktige faktorer for ønskede holdninger i en organisasjon. Lederens personlige egenskaper og måten en leder framlegger ønskede verdier på, er avgjørende for hvor godt andre medlemmer etablerer holdninger i henhold til verdiene. En sterk leder kan skape tilhørighet blant medlemmene der alle jobber mot samme mål. Dersom en leder klarer å skape personlig engasjement i henhold til verdiene, har lederen lykket. Men en leder kan også slikt sett skape frykt hos medlemmer, der medlemmene er redde for å uttrykke noe annet enn det lederen ønsker. Som Hansen et al. (2019, s. 6) skriver, kan det være en viss overrapportering i datamaterialet. Forutsatt at det er overrapportering, finnes det ledere i NIF som ikke ønsker å rapportere andre holdninger til de etablerte verdiene i NIF, siden de kan frykte at det kan få negative konsekvenser i organisasjonen. Dette til tross for at svarene er anonymisert. At en leder eventuelt prøver å påvirke svarene fra sine underordnede, vil jeg si er uetisk lederadferd og som eventuelt fører til informasjonsskjevhet på et felt som trenger forskning.

Det er noe usikkert om svarene respondentene har oppgitt angående utbredelse av doping er ut fra opplevelser i egen idrett eller i idretten generelt, siden spørsmålet i spørreundersøkelsen ikke avdekker dette. Likevel har respondentene oppgitt sin primæriddrett i undersøkelsen. Spørsmålsstillingen kunne vært enda mer presis for å

avdekke om det er enkeltidretter som har ledere som mener det er avvikende utbredelse av doping enn ledere i andre idretter. En slik avdekking vil kunne bidra til å intensivere det forebyggende dopingarbeidet i enkeltidretter. Likevel kan belysning av sin egen idrett være vanskelig å svare ærlig på for respondentene, siden svarene kan avdekke uønskede forhold. Slike uærlige svar vil kunne forekomme av frykt for konsekvenser, siden doping er uønsket i NIF. Men slike spørsmål og svar sett i sammenheng med prevalens for positive dopingtester vil være til hjelp i det videre forebyggende dopingarbeidet.

Mitt utvalgte PFM i analysene, kosttilskudd med stoffer som forbedrer restitusjonen, er som nevnt åpent for tolkning om inneholder forbudte stoffer eller ikke. Det er det eneste farmasøytiske PFM som ikke er konkretisert som lovlig ved bruk av navn på stoffer det inneholder. Her burde spørreskjemaet vært enda mer konkret for å sikre fravær av eventuell informasjonsskjevhet. En tydeligere konkretisering ville sikret at respondentene selv ikke måtte tolke kosttilskuddet som lovlig eller ikke. Dette ville muligens fått resultater som viser enda mer positive holdninger enn de jeg fikk på mine analyser. Likevel er mangelen på konkretisering gjort med hensikt av forskerne for å gi respondentene sjansen til å svare at bruk av dette er akseptabelt, til tross for manglende informasjon om eventuelt forbudte stoffer.

En fjerde metodisk svakhet som kan føre til informasjonsskjevhet er tidsbruken på å fullføre skjemaet. Som nevnt er skjemaet på over 60 spørsmål og svarprosenten er 30,9%. Lang tidsbruk kan føre til at enkelte respondenter svarte fort for å bli ferdig, og dermed ikke vurderte sine svar grundig nok. Det er ikke mulig for meg å svare på om det har skjedd i dette tilfellet, men jeg ser ikke bort i fra at egeninteresse i at riktig svar blir målt i en slik undersøkelse vil være viktigere enn at tidsbruken ble for lang.

Jeg målte flere ulike spørsmål og påstander som omhandlet PFM og fikk ut både effektmål, konfidensintervall og p-verdi på alle sammen, men alle ble ikke brukt i oppgaven. Størrelsen på skalaene på spørsmålene kan være med på å utfordre statistisk validitet i undersøkelsen. I spørsmålet om hvilke typer PFM som kunne godtas eller ikke, som hadde en skala fra 1-3, viste mine resultater at store standardavvik angir en usikkerhet på holdninger. Større skalaer kunne registrert en mer nyansert holdning som er lettere å se i sammenheng med gjennomsnittresultatet i spørsmålet. Andre spørsmål om doping er på

skalaer fra 1-5, der det var lettere å se sammenheng mellom effektmål og konfidensintervall. Samtidig må hvert svaralternativ på en holdningsundersøkelse kunne angis med en god nok beskrivelse, der avstanden mellom hvert punkt på skalaen er tilnærmet lik. Det setter begrensninger på hvor stor skalaen kan være.

7.3.1 Videre forskning

Undersøkelsen hadde ikke til hensikt å undersøke idrettslagene. Ved å undersøke datamaterialet, har jeg merket at det hadde vært interessant med svar fra respondenter i idrettslag. Det gjelder både styreverv, administrativt ansatte og trenere. Dette for å avdekke holdninger blant de som faktisk utfører idretten. Alle sentrale og regionale organisasjonsledd i idretten jobber administrativt, og holdninger kan derfor avvike en del fra de som jobber med idretten på lokalt nivå. I senere undersøkelser om idrettslag kunne nyanser mellom organisasjonsledd blitt bedre avdekket. I mitt tilfelle kunne jeg fått avdekket mine utfallsvariabler på ulike hierarkiske nivå som kunne blitt brukt til mer målrettet antidopingarbeid i enkeltidretter. Det kunne også avdekket hva ledere i idrettslagene mener om dopingproblematikken fra sitt ståsted.

Forskningen på holdninger har jeg opplevd som interessant med tanke på organisasjonskultur. Ved å lese om temaet gjennom denne oppgaven, har jeg blitt bevisst på flere faktorer som kan spille inn for holdninger i idretten. Grensene for gråsonen har jeg fått en forståelse av at alltid er under diskusjon, der det er krefter i norsk idrett som prøver å påvirke holdninger. Forskning på astmamedisinering som ble fullført etter undersøkelsen (Hageberg & Flekkøy, 2020), har vist resultater jeg antar kunne hatt betydning for holdninger om bruk av astmamedisin. Det samme gjelder holdninger om høydehus. Mine resultater på høydehus viser at respondentene ikke er helt enige i at det skal forbys i Norge. Veileder har gjort meg oppmerksom på at debatten rundt høydehus er ganske stor i og rundt NIF, og det har vært avholdt et nettseminar om temaet våren 2021. I debatten er det enkelte idretter som er mer høylytt enn andre. De idrettene som ble nevnt kan knyttes til utvalget i min oppgave. Ikke lenge etter at veileder gjorde meg oppmerksom på debatten, kom innstillingen fra Idrettsstyret om at de innstiller Idrettstinget 2021 til å oppheve det særnorske forbudet mot bruk av høydehus. Idrettstinget tar stilling til høydehus i det denne oppgaven leveres, så resultatet av vedtaket er uvisst.

Jeg ser på det som viktig og gunstig for en organisasjon at det er meninger om idrettens beste i fremtiden. Sunn og saklig diskusjon i en demokratisk organisasjon skaper dynamikk og en tilpasningsdyktig organisasjon. Jeg vil støtte Sandvik (2015) i at videre forskning på holdninger omfatter enkeltidretter.

Hvordan jobber toppledelsen i idretten i dag for å ivareta verdiene om ren idrett? Sunde Hoel & Løvmoe Lie (2021) i NRK skrev i april 2021 en artikkel om dopingtesting av ungdom. Anders Solheim, daglig leder i ADNO, siteres på at ADNO vet at dopingmidler distribueres og omsettes blant ungdom. Barne- og familiedepartementet sier at Barnelovens §23 ikke kan tolkes som at det er greit å dopingteste ungdom under 18 år uten foreldrenes samtykke. Siden denne konkretiseringen kom i 2019, har det knapt blitt gjennomført dopingtester på ungdom under 18 år, til tross for hva Solheim i ADNO vet. I et brev til Barne- og familiedepartementet sendt i mars 2021, ber idrettspresident Berit Kjøll og styreleder i ADNO Thorild Widwey, om en lovendring. I artikkelen siteres deler av brevet der de mener at manglende testing av denne aldersgruppen vil få en negativ effekt på omdømmet til norsk idrett og antidopingarbeidet i Norge. Jeg reagerer på ordlyden til Kjøll og Widwey. Det virker som omdømmet til norsk idrett er viktigere enn dopingproblematikken. Det virker som at å kunne dopingteste norsk ungdom uten foreldres samtykke er primært for å vise for oss selv og andre nasjoner at vi fortsatt er moralens vokter når det gjelder doping. Jeg skal ikke ta stilling til hvordan loven skal tolkes, men jeg synes at måten Kjøll og Widwey ordlegger seg på er for å klappe seg selv på skuldra for å forbedre norsk idretts rykte i verdispørsmål om doping. En slik selvhevdelse blant to sentrale ledere i idrettsbevegelsen i Norge, syns jeg er uheldig lederskap. Jeg mener at forebygging av doping er viktigst, og at omdømmet skal komme som resultat av de ulike tiltakene man gjør for å nå visjonen om en dopingfri idrett. Jeg tror riktig nok, i likhet med holdningskampanjer om doping på 90-tallet, at dopingtesting av ungdom vil kunne være preventivt for senere dopingbruk og at det kan skape holdninger blant ungdommen om at doping er uakseptabelt. Samtidig tenker jeg også at i tillegg til testing, bør ungdommen få kunnskap om trening, kosthold og doping, slik at de selv forstår hvorfor doping ikke er akseptabelt.

8 Oppsummering og konklusjon

Hovedfunnene i oppgaven er at det ikke er forskjellige holdninger til PFM og doping blant ledere i henholdsvis spesialiserte og komplekse idretter. Idrettens egenart, i form av arbeidskrav, har svært liten påvirkning for holdninger til PFM og doping. Disse holdningene kan forstås som et uttrykk for et langvarig holdningsarbeid for antidoping i NIF. Ledernes holdninger til PFM og doping uttrykker det organisasjonsteorien kaller en integrert organisasjonskultur.

Samtidig viser resultatene at det er noe forskjell i holdninger til PFM i den såkalte gråsonen. Sett i lys av medkaliseringprosesser i den vestlige kulturen, er ikke det overraskende. For ledere er medkalisering av idretten, spesielt i form av PFM i gråsonen, vanskelig å forholde seg til. Her står NIF-lederne overfor verdiutfordringer i dag i og i fremtiden.

Ledere i både spesialiserte og komplekse idretter prioriterer forebyggende dopingarbeid høyt. Det er likevel forskjell i hvor høyt ledere i henholdsvis spesialiserte og komplekse idretter prioriterer det forebyggende dopingarbeidet. Ledere i spesialiserte idretter prioriterer det forebyggende dopingarbeidet høyere enn ledere i komplekse idretter. Det kan være fordi ledere vet hvorvidt ens egen idrett er sårbar for bruk av PFM og potensielt dopingbruk, og prioriterer deretter. Ledere i spesialiserte idretter mener også utbredelsen av doping i ungdomsidretten er noe lavere enn ledere i komplekse idretter mener. Forutsatt at meningen om utbredelse av doping er i egen idrett, kan graden av utbredelsen være på grunn av graden av forebygging av doping i egen idrett.

Norge har en dopingstatistikk som skiller seg fra den internasjonale dopingstatistikken, der det kun er vektløfting/styrkeløft som har den høyeste andelen positive dopingprøver (23%) i Norge. I den internasjonale idretten er det flere spesialiserte idretter som har de største andelene positive dopingprøver. At Norge har ledere i spesialiserte idretter som prioriterer det forebyggende dopingarbeidet spesielt høyt, kan ha ført til at Norge ikke gjenspeiler den internasjonale dopingstatistikken.

Lederskap i store organisasjoner som NIF, er utfordrende. NIF, som en sentral organisasjon i det norske samfunnet, ønsker å speile verdier og holdninger i befolkningen. Utfordringer oppstår når verdier i storsamfunnet utfordrer idrettens verdier, eller motsatt. Verdier og holdninger knyttet til PFM i samfunnet er i endring i liberal retning (Donovan, 2009). Det kan innebære betydelige utfordringer for antidopingarbeidet i fremtiden. Idrettsledere med tydelig verdiforankring og kompetanse på holdningsarbeid vil bli viktigere enn noensinne.

Referanser

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behaviour. *Organizational behaviour and human decision process*, 50(2), 179-211.
- Alaranta, A., Alaranta, H. & Helenius, I. (2008). Use of Prescription Drugs in Athletes. *Sports Medicine*, 38(6), 449-463.
- Albarracin, D. & Shavitt, S. (2018). Attitudes and attitudes change. *Annual Review of Psychology*, 69, 299-327.
- Antidoping Norge (2020). Dopingsaker 2003-2018. Nøkkeltall og statistikk knyttet til dopingsaker i perioden 2003-2018.
<https://www.antidoping.no/kontroll/dopingsak/dopingsaker>
- Antidoping Norge (2021). *Dopinglisten 2021*.
<https://www.antidoping.no/medisinsk/dopinglisten>
- Augestad, P. (2011). Vitenskapen som grensesprenger og grensedrager i toppidretten. I Hanstad, D. V. (red), Breivik, G., Sisjord, M. K. & Skaset, H. B., *Norsk idrett. Indre spenning og ytre press*. (1. utgave, 123-137). Akilles.
- Bang, H. (1995). *Organisasjonskultur* (3. utgave). Tano A.S.
- Bang, H. (2020). *Organisasjonskultur* (5. utgave). Universitetsforlaget.
- Barland, B & Tangen, J. O. (2009). Kroppspresentasjon og andre prestasjoner – en omfangsundersøkelse om bruk av doping. *PHS Forskning* 2009:3.
- Benestad, H. B. & Laake, P. (2008). Forskning: metode og planlegging. I P. Laake, B.R. Olsen, & H. B. Benestad (red.), *Forskning i medisin og biofag* (115-146). Gyldendal akademisk.
- Bergengen, B. (2017, september). *Russisk rulett. Nyhetsbrev*. Årgang 7, nr. 12, 6.

- Bretteville-Jensen, A-L. (2009). *Gateway-hypotesen: Leder hasj til tyngre stoffer?* Forskning.no. <http://www.forebygging.no/Artikler/2011-2008/Gateway-hypotesen-Leder-hasj-til-tyngre-stoffer/>.
- Brown, W. M. (2007). Paternalism, Drugs, and the Nature of Sports. I W. J. Morgan (Red), *Ethics in Sport* (2. utgave, 253-261). Human Kinetics.
- Chung, J. & Monroe, G. S. (2003). *Exploring Social Desirability Bias*. Journal of Business Ethics, 44, 291-302.
- Clore, G.L. & Schnall, S. (2005). The Influence of Affect on Attitude. I Albarracin, D. (red), Johnson, B.T. & Zanna, M.P., *The Handbook of Attitudes* (437–90). Psychol. Press.
- Creek, S. A., Kuhn, K., M. & Sahaym, A. (2017). Board Diversity and Employee Satisfaction: The Mediating Role of Progressive Programs. *Group & Organization Management*, 44(1) DOI:10.1177/1059601117740498.
- Donovan, R. J. (2009). Toward an Understanding of Factors Influencing Athletes' Attitudes about Performance-Enhancing Technologies. I T. H. Murray, K. J. Maschke & A. A. Wasunna (Red), *Performance-Enhancing Technologies in Sport. Ethnical, Conceptual and Scientific Issues* (111-137). The John Hopkins University Press.
- Eikemo, T. A. & Clausen, T. H. (red) (2007). *Kvantitativ analyse med SPSS. En praktisk innføring i kvantitative analyseteknikker* (2.utgave). Tapir Akademisk Forlag.
- Enjolras, B., Seippel, Ø. & Waldahl, R. H. (2012). *Norsk idrett: Organisering, fellesskap og politikk* (2. utgave) Akilles Forlag.
- Eriksson-Zetterquist, U., Kalling, T., Styhre, A. & Woll, K. (2014). *Organisasjonsteori*. (K. Woll, Overs.). Cappelen Damm Akademisk.
- Forskrivning av legemidler* (2017). Olympiatoppen.

- Gilberg, R., Breivik, G. & Loland, S. (2006). *Anti-doping in Sport: The Norwegian Perspective*. Sport in Society. Vol. 9, No. 2, april 2006, 334-353.
- Gjerset, A., Holmstad, P., Raastad, T., Haugen, K. & Giske, R. (2017). *Treningslære*. Gyldendal.
- Goksøy, M. (2007). Vi skal ikke være rævasittere: Rolf Hofmos visjoner og virke for folkeidretten. *Arbeiderhistorie* 2007, 33-61.
- Goksøy, M. (2008). *Historien om norsk idrett*. Abstrakt forlag AS
- Grimen, H. & Ingstad, B. (2008). Kvalitative forskningsopplegg. I P. Laake, B. R. Olsen & H. B. Benestad (red.), *Forskning i medisin og biofag* (321-350). Gyldendal akademisk.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Fagbokforlaget.
- Hageberg, E., H. & Flekkøy, K., G. (2020, 4. august). *Astmamedisin kan få friske idrettsutøvere til å prestere bedre*. forskning.no. <https://forskning.no/doping-hogskulen-pa-vestlandet-medisin/astmamedisin-kan-fa-friske-idrettsutoverer-til-a-prestere-bedre/1724612>.
- Hagen, M., Garden, V. A., Verstad, A. B., Hofsrud, Ø., Eriksen, S. B. & Christiansen, S. S. (2021, 22. januar). *Reagerer på høydehusvedtak: Juss trumfer helsa til utøverne*. NRK. <https://www.nrk.no/sport/forbud-mot-hoydehus-blir-ikke-opphevet-1.15335850>.
- Hansen, P. Ø., Breivik, G. & Loland, S. (2019). *Er det greit så lenge det er lov? En kartlegging av verdier og holdninger til doping og antidoping i norsk idrett*. Forskningscenter for barne- og ungdomsidrett. Norges Idrettshøgskole.
- Hanstad, D. V. (2011a). Idrettens rolle i samfunnet. I Hanstad, D. V. (red), Breivik, G., Sisjord, M. K. & Skaset, H. B., *Norsk idrett. Indre spenning og ytre press*. (1.utg., 7-10). Akilles.

- Hanstad, D. V. (2011b). Best både i idrett og antidoping – et dilemma? I Hanstad, D. V. (red), Breivik, G., Sisjord, M. K. & Skaset, H. B., *Norsk idrett. Indre spenning og ytre press.* (1.utg., 139-155). Akilles.
- Hanstad, D. V. (2019). *Organisasjon og lederskap i idretten.* Fagbokforlaget.
- Hatch, M. J. (1997). *Organisasjonsteori.* (Thorbjørnsen, K., M., Overs.). Abstrakt forlag AS.
- Hellevik, O. (2015). Extreme nonresponse and response bias. A “worst case” analysis. *Quality & Quantity*, 50, 1969-1991.
- Hoberman, J. (2009). Historical and cultural context. I T. H. Murray, K. J. Maschke & A. A. Wasunna (Red), *Performance-Enhancing Technologies in Sport. Ethical, Conceptual and Scientific Issues* (3-28). The John Hopkins University Press.
- Hofmann, B. & Holm, S. (2008). Vitenskapsteori. I P. Laake, B. R. Olsen, & H. B. Benestad (red.), *Forskning i medisin og biofag* (29-65). Gyldendal akademisk.
- Houlihan, B. (2002). *Dying to win* (2. utgave). Council of Europe Publishing.
- Idrettsforbundet. (2015). *Idrettspolitisk dokument 2015-2019.*
<https://www.idrettsforbundet.no/idrettskrets/viken/arkiv/buskerud-idrettskrets/om-idrettskretsen/idrettspolitisk-dokument-2011-2015/>.
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3.utgave). Cappelen Damm AS.
- Jacobsen, D. I. & Thorsvik, J. (2005). *Hvordan organisasjoner fungerer* (4. utgave). Fagbokforlaget.
- Jansen, J. (2019). følelse. Store Norske Leksikon. <https://snl.no/f%C3%B8lelse>.

- Juengst, E. T. (2009). Toward an Understanding of Factors Influencing Athletes' Attitudes about Performance-Enhancing Technologies. I T. H. Murray, K. J. Maschke & A. A. Wasunna (Red), *Performance-Enhancing Technologies in Sport. Ethnical, Conceptual and Scientific Issues* (175-204). The John Hopkins University Press.
- King, M., F. & Bruner, G., C. (2000). Social Desirability Bias: A Neglected Aspect of Validity Testing. *Psychology and Marketing*, 17 (2), 79-103.
- Kulturdepartementet. (1999). *Anti-dopingarbeid i Norge*. Handlingsplan. Kontaktutvalget for anti-dopingarbeid, oktober 1999.
- Kulturdepartementet. (2012). *Den norske idrettsmodellen* (St.meld. nr. 26 (2011-2012)). https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-26-20112012/id684356/?q=stortingsmelding&ch=1#match_0.
- Lentillon-Kaestner, V. (2011). The development of doping use in high-level cycling: From team-organized doping to advances in the fight against doping. *Scandinavian Journal of Medicine in Sports*. 2013(13), 189-197. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0838.2011.01370>.
- Loland, L. (1998). *The Record Dilemma*. Twentieth World Congress of Philosophy.
- Loland, S. (2004). *The Vulnerability Thesis and its Consequences: A Critique of Specialization in Olympic Sports*. In Post-Olympism: Questioning Sport in the Twenty-First Century, J. Bale and M. Krogh-Christensen (Eds.). London, UK: Berg, 2004, 189-199.
- Loland, S. & Caplan, A. (2008). Ethics of technologically constructed hypoxic environments in sport. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*. 2008(18), 70-75. DOI: 10.1111/j.1600-0838.2008.00834.
- Lyngøy, R. & Ekeland, H. (2017, 21. november). *Johaug innrømmer personlig ansvar. - Dette burde vært sagt mye tidligere.*

<https://www.aftenposten.no/sport/langrenn/i/g7LvKk/johaug-innroemmer-personlig-ansvar-dette-burde-vaert-sagt-mye-tidlige>.

Maughan, R., J.(red) & Burke, L., M. (2002). *Sports Nutrition*. Handbook of Sports Medicine and Science. Blackwell Publishing.

Murray, T., H. (2009). Ethics and Endurance-Enhancing Technologies in Sport. I T. H. Murray, K. J. Maschke & A. A. Wasunna (Red), *Performance-Enhancing Technologies in Sport. Ethnical, Conceptual and Scientific Issues* (s. 141-159). The John Hopkins University Press.

Murtnes, S. & Bryne, L (2017, 16. februar). *Gir skiforbundet kritikk: -Vi har avdekket uheldig praksis*. NRK. <https://www.nrk.no/sport/granskingsutvalg--ikke-uforsvarlig-behandling-av-friske-lopere-1.13381949>.

National Coffee Association Blog (2018, 12. februar). *Can Olympic Athletes Have Caffeine?* <https://nationalcoffee.blog/2018/02/12/can-olympic-athletes-have-caffeine/>.

NRK (2000, 30.okt). Hans B. Skaset går. <https://www.nrk.no/sport/hans-b.-skaset-gar-1.1158730>.

Olstad, F. (1987). Norsk Idrettshistorie. Forsvar, sport, klassekamp 1861-1939. Aschehoug.

Olympiatoppen (2017). *Olympiatoppens strategiske utviklingsplan 2017-2022*.

Olympiatoppen. (2019). *Grunnlag utviklingstrapper*.

<https://www.olympiatoppen.no/fagstoff/talentutvikling/utviklingstrapper/grunlaget/page3607.html>

Olympiatoppen (u.å). *Antidoping – Olympiatoppens handlingsplan*.

https://www.olympiatoppen.no/om_olympiatoppen/strategi/antidoping__olympiatoppens_handlingsplan/page8887.html.

- Sandvik, M. R. (2015). *Samfunnsvitenskapelig og humanistisk forskning på doping – status og utfordringer*. Norges Idrettshøgskole.
- Sandvik, M. R., Strandbu, Å. & Loland, S. (2017). Talking Doping: A Frame Analysis of Communication About Doping Among Talented, Young, Norwegian Cyclists. *Sociology of Sport Journal*, 2017 (34), 195-204.
- Schein, E. H. (1984). Coming to a New Awareness of Organizational Culture. *Sloan Management Review*, 25 (2), 3-16.
- Sinauer Associates Inc. (2013). *Critical values of the Chi-square distribution with d degrees of freedom*. https://www.mun.ca/biology/scarr/4250_Chi-square_critical_values.html
- Sisjord, M. K., Fasting, K. & Sand, T. S. (2017). The impact of gender quotas in leadership in Norwegian organized sport. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 9(3), 1-15.
- Skirstad, B. (2011). Barneidrett som politikk og praksis. I Hanstad, D.V. (red), Breivik, G., Sisjord, M. K. & Skaset, H. B., *Norsk idrett. Indre spenning og ytre press*. (1.utg., 33-49). Akilles.
- Solbakken, S. S. (2019). *Statistikk for nybegynnere*. Fagbokforlaget.
- Sunde Hoel, Y. & Løvmoe Lie, S. (2021, 23. april). *Tror norsk ungdom doper seg - får ikke teste dem som før*. NRK. https://www.nrk.no/sport/tror-norsk-idrettsungdom-doper-seg-_far-ikke-teste-dem-1.15468741.
- Thrane, C. (2017). *Regresjonsanalyse. En praktisk tilnærming*. Cappelen Damm Akademisk.
- Tjora, A. (2020, 3.desember). *Sosialkonstruktivisme*. I Store norske leksikon. <https://snl.no/sosialkonstruktivisme>.

Vogel, T. & Wänke, M. (2016). *Attitudes and attitude change* (2. utgave). Routledge.

WADA (2019). *2017 Anti-doping Rule Violations (ADRVs) Report*. <https://www.wada-ama.org/en/resources/general-anti-doping-information/anti-doping-rule-violations-adrvs-report>.

WADA (2020). *The World Anti-Doping Code International Standard Prohibited List January 2020*. <https://www.wada-ama.org/>.

Wallin Weihe, H.-J. (Red). (2019). *Doping. Avhengighet, forfengelighet og ytelse*. Cappelen Damm AS.

Wojcik, J. (2012). *Spør en forsker: Brukte de doping i antikken?*
<https://forskning.no/historie-spor-en-forsker/spor-en-forsker-brukte-de-doping-i-antikken/689092>.

Tabelloversikt

Tabell 1: Deskriptive data i antall respondenter og prosent i utvalget som helhet.

Tabell 2: Deskriptive data på engasjement for utvalget med prosent i spesialiserte og komplekse idretter.

Tabell 3: Deskriptive data på organisasjonstilhørighet for utvalget med prosent i spesialiserte og komplekse idretter.

Tabell 4: Deskriptive data i antall respondenter i utvalget i hver idrett og prosentandel av utvalget.

Tabell 5: Ulike typer PFM.

Tabell 6: Deskriptive data på antall respondenter, gjennomsnitt og standardavvik for respondentenes svar på variabler til problemstillingene.

Tabell 7: Enkel regresjonsanalyse som undersøker om idrettens egenart kan forklare holdninger til kosttilskudd og bruk av reseptbelagte midler.

Tabell 8: Enkel regresjonsanalyse som undersøker om idrettens egenart kan forklare forebygging av doping og meninger om utbredelse av doping.

Tabell 9: Multippel regresjonsanalyse som undersøker om kjønn, lederstilling, organisasjonstilhørighet, ledelsesansvar og idrettens egenart kan forklare utfallsvariablene i oppgaven.

Forkortelser

ADNO	Antidoping Norge
DDR	Deutsche Demokratische Republik
IPSOS	Institutt innen markedsanalyse og meningsmålinger.
NIF	Norges Idrettsforbund
NIH	Norges Idrettshøgskole
NSD	Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste
OLT	Olympiatoppen
PFM	Prestasjonsfremmende middel med intensjon om å forbedre prestasjonsevnen i idrett.
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
WADA	World Anti Doping Agency

Vedlegg

Vedlegg 1: Spørreundersøkelsen

Vedlegg 2: Databehandleravtalen mellom IPSOS og forskergruppen ved NIH

Vedlegg 3: Godkjenning fra NSD

Vedlegg 4: Samtykkeskjema for deltakelse i undersøkelsen

Vedlegg 5: Arbeidskrav spesialiserte idretter

Vedlegg 6: Arbeidskrav komplekse idretter

Vedlegg 7: T-tester av dopingspørsmål

Vedlegg 8: Homogenitet av varians

Vedlegg 9: Multikollinearitet

Vedlegg 1

Spørreundersøkelsen

1601674501

Preview of version 5.0

Table of contents

TOC

q1	Hva er din alder?
☐ range:*	
<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> 1	

q2	Er du...?
☐ range:*	
Mann	☐ 1
Kvinne	☐ 2

q3	Hvilken landsdel bor du i?
☐ range:*	
Nord-Norge	☐ 1
Midt-Norge	☐ 2
Vestlandet	☐ 3
Sørlandet	☐ 4
Østlandet	☐ 5

q8	Hva er din høyeste avsluttede utdanning?
☐ range:*	
Grunnskole	☐ 1
Videregående skole	☐ 2
Universitet/høyskole lavere grad (inntil 4 år)	☐ 3
Universitet/høyskole høyere grad (mer enn 4 år)	☐ 4

q4.A	Flere svar mulig
	Hvilken idrettserfaring har du selv?
	Som aktiv utøver
☐ range:*	
Barneidrett	☐ 1
Ungdomsidrett	☐ 2
Toppidrett	☐ 3
☐ exclusive:yes	☐ 4
Ingen av disse	

q4.B	Flere svar mulig
	Hvilken idrettserfaring har du selv?
	Som trener
☐ range:*	
Barneidrett	☐ 1
Ungdomsidrett	☐ 2
Toppidrett	☐ 3
☐ exclusive:yes	☐ 4
Ingen av disse	

q7	Er du ?
☐ range:*	
Tillitsvalgt	☐ 1
Ansatt	☐ 2
Tillitsvalgt og ansatt	☐ 3

q7	Er du ?
Toppidrettsutøver	☐ 4

q7b	☐ filter: \q7.a=3 Dersom du oppga «tillitsvalgt og ansatt» vil vi at du skal ta utgangspunkt som ansatt i resten av skjemaet ☐ filter: \q7.a=1;2;3 Dersom du har tilhørighet til flere organisasjonsledd ønsker vi at du velger det organisasjonsleddet du bruker mest tid på og at du tar utgangspunkt i dette organisasjonsleddet i resten av skjemaet. I rollen som ansatt arbeider jeg:
☐ filter: \q7.a=2;3 ☐ range:*	
Hovedsaklig med administrasjon	☐ 1
Hovedsaklig med idrettsfaglige oppgaver	☐ 2
Jevnt fordelt mellom administrasjon og idrettsfaglige oppgaver	☐ 3
Som trener på toppidrettsnivå	☐ 4
Som trener på barne eller ungdomsnivå	☐ 5

q6	Hva er din organisasjonstilhørighet?
☐ filter: \q7.a=1;2;3 ☐ range:*	
Særkrets/-region	☐ 1
Idrettskrets	☐ 2
NIF (Sentraladministrasjonen eller Olympiatoppen)	☐ 3
Særforbund	☐ 4

q6	Hva er din organisasjonstilhørighet?
Idrettsråd	☐ 5

q6b	har du ledelsesansvar i din rolle?
☐ filter:\q7.a=1;2;3	
☐ range:*	
Ja	☐ 1
Nei	☐ 2

q5	Idrett (primæridrett)
☐ range:*	
hvilken idrett har du brukt mest tid på det siste året?	Open
Hvilken idrett er du mest interessert i?	Open

Information
I resten av skjemaet vil vi at du skal tenke på den idretten du har brukt mest tid på siste året når du får spørsmål om «min idrett».

q9	Har du tatt følgende utdanning i regi av idretten [Mulig med flere kryss]
☐ range:*	
Trenerkurs nivå 1 (a-kurs eller Trener-1)	☐ 1
Trenerkurs nivå 2 (b-kurs eller Trener-2)	☐ 2
Trenerkurs nivå 3 (c-kurs eller Trener-3)	☐ 3
Trenerkurs nivå 4 (d-kurs eller Trener-4)	☐ 4

q9	Har du tatt følgende utdanning i regi av idretten [Mulig med flere kryss]
Topptrenerutdanning	☐ 5
Lederutdanning	☐ 6
☐ exclusive:yes	☐ 7
Ingen	

q10	<p>Tenk deg dette scenariet:</p> <p>Du er toppidrettsutøver og skal delta i NM. De tre beste i NM kvalifiserer seg til OL. OL-deltakelse gir deg toppidrettsstipend og sponsorkontrakter. Du får vite at det finnes et dopingpreparat som vil øke dine prestasjoner betydelig dersom du bruker det daglig i seks måneder. Du vet også at bruken kan gi negative bivirkninger på helsen. Flere av dine utenlandske konkurrenter bruker preparatet. Preparatet er vanskelig å oppdage i en dopingkontroll. Uten bruk av dopingpreparater er dine sjanser for å kvalifisere deg til OL minimale.</p> <p>Hva ville du gjort i denne situasjonen? (Kun ett svar)</p>
☐ range:*	
Jeg ville brukt dopingpreparatet	☐ 1
Jeg ville avstått fra å bruke det hovedsakelig på grunn av risikoen for bivirkninger	☐ 2
Jeg ville avstått fra å bruke fordi det er juks	☐ 3
Vet ikke	☐ 4

q11	Hva tror du flesteparten av norske utøvere innenfor din idrett ville ha gjort?
☐ range:*	
Ville brukt dopingpreparatet	☐ 1
Ville avstått fra å bruke det hovedsakelig på grunn av risikoen for bivirkninger	☐ 2

q13	I hvilken grad er doping utbredt i:					
Toppidretten	☐	☐	☐	☐	☐	☐ 3

q14	Det er greit at friske norske toppidrettsutøvere bruker reseptbelagte midler som ikke står på dopinglisten for å:					
------------	--	--	--	--	--	--

☐ range:*							
	Helt enig	Delvis enig	Verken enig eller uenig	Delvis uenig	Helt uenig	Kan ikke svare	
	1	2	3	4	5	6	
Kunne prestere optimalt i viktige konkurranser	☐	☐	☐	☐	☐	☐	1
Kunne trene best mulig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	2

q15	I dopingsaker bør støtteapparatet stilles til ansvar i like stor grad som utøveren.					
------------	--	--	--	--	--	--

☐ range:*						
Helt enig						☐ 1
Delvis enig						☐ 2
Verken enig eller uenig						☐ 3
Delvis uenig						☐ 4
Helt uenig						☐ 5
Kan ikke svare						☐ 6

q16	Antidopingarbeidet ivaretar utøverens rettssikkerhet på en god måte	
☐ range:*		
Helt enig	☐	1
Delvis enig	☐	2
Verken enig eller uenig	☐	3
Delvis uenig	☐	4
Helt uenig	☐	5
Kan ikke svare	☐	6

q17	<p>Tenk deg dette scenariet:</p> <p>Du er angrepsspiller på fotballaget (ungdomsidrett). Dere spiller mot lederlaget og stillingen er 0-0. Dersom dere vinner kampen vil laget ditt overta tabelledelsen. Midtveis i 2. omgang får du en stor mulighet og skyter fra skrått hold. Ballen går på yttersiden av stolpen, men på grunn av et hull i nettet blir den liggende inni målet. Dommeren er dårlig plassert og dømmer mål. Du vet den gikk på utsiden. Motstanderlaget protesterer.</p> <p>Ville du tiet og akseptert dommeravgjørelsen, eller ville du opplyst dommeren at det ikke var mål?</p>	
☐ range:*		
Ville akseptert dommeravgjørelsen	☐	1
Ville opplyst dommeren om at det ikke var mål	☐	2
Vet ikke	☐	3

q18	Hva tror du flesteparten av utøverne innenfor lagidretter på dette nivået ville ha gjort i samme situasjon?	
☐ range:*		
Ville akseptert dommeravgjørelsen	☐	1

q18	Hva tror du flesteparten av utøverne innenfor lagidretter på dette nivået ville ha gjort i samme situasjon?	
Ville opplyst dommeren om at det ikke var mål	☐	2
Vet ikke	☐	3

q19	Hvor enig eller uenig er du i følgende utsagn:					
☐ range:*						
	Helt enig	Delvis enig	Verken enig eller uenig	Delvis uenig	Helt uenig	Kan ikke svare
	1	2	3	4	5	6
Det er greit å bryte reglene med hensikt dersom laget "tjener" på det. (for eksempel takle en motspiller og risikere utvisning for å forhindre mål)	☐	☐	☐	☐	☐	1
Forsøk på å påvirke dommeravgjørelser er helt greit.	☐	☐	☐	☐	☐	2

q21	<p>Tenk deg dette scenariet:</p> <p>Spesialisering og ensidig trening i ung alder kan føre til topprestasjoner, men kan også føre til skader og at mange går lei og slutter med idrett i ung alder.</p> <p>Du er medlem i styret i en tradisjonsrik klubb. Klubben har ikke hatt topputøvere de siste årene og medlemstallet går ned.</p> <p>Ville du gått inn for å opprette en spesialiseringsgruppe for dem mellom 8-12 år for dermed å bedre sjansene for å frembringe topputøvere i klubben, eller ville du gått imot å opprette en slik gruppe på grunn av ulempene ved tidlig spesialisering?</p>
☐ range:*	
Ville gått inn for en spesialiseringsgruppe ☐ 1	
Ville gått imot opprettelse av spesialiseringsgruppe ☐ 2	
Vet ikke ☐ 3	

q22	<p>Tenk deg dette scenariet:</p> <p>Guttelaget (14år) spiller en viktig seriekamp. Du er lagleder.</p> <p>Ville du bare brukt de beste spillerne for å øke sjansene til seier, eller ville du latt alle som er tatt ut på laget få spille selv om dette kan øke sannsynligheten for at laget ditt taper?</p>
☐ range:*	
Ville latt de beste få spille ☐ 1	
Ville latt alle få spille ☐ 2	
Vet ikke ☐ 3	

q27	Hvor enig eller uenig er du i følgende utsagn:						
<p>"naboklubber" for å styrke talentutviklingen.</p>							
<p>Det er viktig for talentutviklingen i norsk idrett at ungdom deltar i internasjonale ungdomskonkurranser (15-18år) som for eksempel Ungdoms-OL.</p>							
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	2

q29	Hvilke av følgende påstander er du mest enig i: (Kun ett svar)						
<p>☐ range:*</p>							
Barneidrettsbestemmelsene er en suksessfaktor for langsiktig utvikling av barns ferdigheter.							☐ 1
Barneidrettsbestemmelsene er til hindring for utvikling av fremtidige toppidrettsutøvere.							☐ 2
Barneidrettsbestemmelsene er overflødig og har ingen betydning.							☐ 3

q30	Hvor enig eller uenig er du i at barneidrettsbestemmelse blir fulgt i:					
<p>☐ range:*</p>						
Helt enig	Delvis enig	Verken enig eller uenig	Delvis uenig	Helt uenig	Kan ikke svare	

q34	Hvor enig eller uenig er du i følgende utsagn:							
	Det er en uheldig alkoholkultur i:							
Min idrett	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	2

q35	På ulike typer arrangement eller konkurranser i regi av idretten drikkes det alkohol i for stor grad blant:						
☐ range:*							
	Helt enig	Delvis enig	Verken enig eller uenig	Delvis uenig	Helt uenig	Kan ikke svare	
	1	2	3	4	5	6	
Utøvere	☐	☐	☐	☐	☐	☐	1
Trenere	☐	☐	☐	☐	☐	☐	2
Foreldre	☐	☐	☐	☐	☐	☐	3
Tilskuere	☐	☐	☐	☐	☐	☐	4

q36	<p>Tenk deg dette scenariet:</p> <p>En av de bedre spillerne på A-laget har fått en kneskade. Laget skal spille den siste avgjørende kampen til helgen. Spilleren kan spille kampen, men det er en risiko for at skaden kan forverre seg. Du er trener for laget.</p> <p>Ville du latt spilleren få spille kampen fordi dette øker sjansene for seier, eller ville du latt han/hun stå over kampen på grunn av risikoen for at skaden forverret seg?</p>	
☐ range:*		
Ville latt han/hun spille kampen	☐	1
Ville latt han/hun stå over kampen på grunn av risikoen for at skaden forverrer seg	☐	2
Vet ikke	☐	3

q46	Hvor enig eller uenig er du i følgende utsagn:					
medbestemmel se?						
Ditt organisasjonsle dd er preget av ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ 4						
medbestemmel se?						

q50	Den viktigste oppgaven i norsk toppidrett er:					
Kun ett svar						
☐ range:*						
Å få frem toppidrettsutøvere som tar medaljer internasjonalt.						☐ 1
Å få frem toppidrettsutøvere som er gode rollemodeller når det gjelder holdninger og atferd.						☐ 2
Å få frem toppidrettsutøvere som representerer en sunn og helsemessig forsvarlig toppidrett.						☐ 3

q51	Den viktigste oppgaven i norsk ungdomsidrett er:					
Kun ett svar						
☐ range:*						
Å gi unge utøvere med talent og treningsvilje mulighet for å lykkes.						☐ 1
Å gi unge utøvere gode verdier både i eget liv og overfor andre utøvere.						☐ 2
Å gi unge utøvere gode aktivitetsvaner og en sunn livsstil.						☐ 3

q52	Den viktigste oppgaven i norsk barneidrett er: Kun ett svar
☐ range:*	
Å gi barn som har talent og vilje muligheter til tidlig spesialisering og satsing.	☐ 1
Å gi barn gode holdninger og verdier preget av fair play og omsorg for andre.	☐ 2
Å gi barn allsidige ferdigheter og sunne treningsvaner.	☐ 3

q53	Idrett for alle (det at idretten har tilbud til alle og alle skal kunne finne sin plass i idretten) er en verdi som står sterkt i min idrett.
☐ range:*	
Helt enig	☐ 1
Delvis enig	☐ 2
Verken enig eller uenig	☐ 3
Delvis uenig	☐ 4
Helt uenig	☐ 5
Kan ikke svare	☐ 6

q54	Min idrett gjør en god jobb med å inkludere og integrere mennesker med minoritetsbakgrunn.
☐ range:*	
Helt enig	☐ 1
Delvis enig	☐ 2
Verken enig eller uenig	☐ 3
Delvis uenig	☐ 4
Helt uenig	☐ 5

q56

Tenk deg dette scenariet:

For å få en god trener til juniorgruppen må et idrettslag tilby vedkommende 20.000 kroner skattefritt. Du er medlem av klubbens styre. I styremøte blir det foreslått å utbetale noe "svart" og noe som fiktive kjørerregninger. Skulle idrettslaget betale ut vanlig lønn ville dette betydd et langt høyere utlegg.

Ville du som styremedlem gått inn for å betale treneren på denne måten, eller ville du gått i mot?

 range:*

Ville gått inn for å betale treneren på denne måten

 1

Ville gått i mot det

 2

Vet ikke

 3**q58****Hvor enig eller uenig er du i følgende utsagn:** **range:***

	Helt enig	Delvis enig	Verken enig eller uenig	Delvis uenig	Helt uenig	Kan ikke svare
	1	2	3	4	5	6

Det er et problem for idrettslagene at ungdom (13-19år) velger å trene på kommersielle treningssentre fremfor å delta på organisert trening i idrettslaget.

1

q58**Hvor enig eller uenig er du i følgende utsagn:**

Norske

toppidrettsutøv

ere som får

tilbud om

landslagsplass,

men heller

velger et privat

2

lag skal ikke

kunne få

representere

Norge i

internasjonale

konkurranser.

Norske

toppidrettsutøv

ere som inngår

avtaler med

utenlandske

spillselskaper

3

bør ikke kunne

representere en

norsk klubb

eller forbund

nasjonalt eller

internasjonalt.

q61**Hvilken av de to følgende påstandene er du mest enig i:**

(kun ett svar)

 range:*

Norsk Tipping bør ikke miste sitt monopol på pengespill.

1

Det bør åpnes for utenlandske spillselskaper i tillegg til Norsk Tipping.

2

q62 **Hvor enig eller uenig er du i følgende utsagn:**
Å modifisere utstyret slik at man ligger på grensen av det regelverket tillater er helt nødvendig i:

range:*

	Helt enig	Delvis enig	Verken enig eller uenig	Delvis uenig	Helt uenig	Kan ikke svare	
	1	2	3	4	5	6	
Ungdomsidretten	☐	☐	☐	☐	☐	☐	1
Toppidretten	☐	☐	☐	☐	☐	☐	2

q63 **I utstyrsidretter, som for eksempel ski, forventer de fleste trenere og ledere at utøverne har «det riktige utstyret» i ungdomsidretten.**

range:*

Helt enig	☐	1
Delvis enig	☐	2
Verken enig eller uenig	☐	3
Delvis uenig	☐	4
Helt uenig	☐	5
Kan ikke svare	☐	6

Information

Siste del av spørreundersøkelsen omhandler doping samt kroppsmodifiserende metoder og teknikker. Disse spørsmålene er hentet fra Norsk Monitor, en undersøkelse som blir gjennomført hvert andre år til et representativt utvalg i den norske befolkning.

Information

Blant toppidrettsutøvere brukes det forskjellig former for prestasjonsfremmende stoffer i tillegg til fysisk trening. Nedenfor oppgis forskjellige midler som i varierende grad virker inn på kroppens prestasjoner.

q64

Hvilke mener du kan godtas og hvilke mener du ikke bør godtas?

range:*

	Kan godtas	Kan godtas under tvil	Kan ikke godtas	Kan ikke svare	
	1	2	3	4	
Kosttilskudd som tran, vitaminer og mineraler	☐	☐	☐	☐	1
Kosttilskudd med stoffer som øker kroppens evne til å komme seg raskt etter hard trening	☐	☐	☐	☐	2
Høydehush som øker produksjonen av røde blodlegemer og dermed øker utholdenheten	☐	☐	☐	☐	3
EPO og andre stoffer som øker utholdenheten	☐	☐	☐	☐	4
Anabole steroider, veksthormoner og lignende som gjør det mulig å øke treningsmengde og muskelstyrke	☐	☐	☐	☐	5
Amfetamin og lignende stoffer som øker evnen til å tåle hard trening og smerte i konkurranser	☐	☐	☐	☐	6

q65

I fremtiden kan det bli fremstilt lovlig stoffer som vil kunne øke yteevnen på ulike områder.

Hvor villig ville du være til selv å ta følgende stoffer dersom du risikerte noe nedsatt levealder?

 range:*

	Villig	Kanskje villig	Ikke villig	Kan ikke svare	
	1	2	3	4	
Stoffer som i betydelig grad øker evnen til kreativ tenkning	☐	☐	☐	☐	1
Stoffer som minsker svikt i hukommelsen som følge av aldring	☐	☐	☐	☐	2
Stoffer som minsker nedsatt fysisk form som følge av aldring	☐	☐	☐	☐	3
Stoffer som øker evnen til å tåle arbeidspress/stress	☐	☐	☐	☐	4
Stoffer som i betydelig grad øker din fysiske styrke og utholdenhet	☐	☐	☐	☐	5
Stoffer som gir deg bedre evne til innlevelse og forståelse av andres følelser	☐	☐	☐	☐	6

q66

I vårt samfunn er det mulig å endre utseende ved hjelp av forskjellige metoder. Hvor villig er du til å bruke følgende metoder selv om de medfører en viss helsefare?

 range:*

	Villig	Kanskje villig	Ikke villig	Kan ikke svare	
	1	2	3	4	
Ta stoffer for å få en muskuløs kropp	☐	☐	☐	☐	1

q66

I vårt samfunn er det mulig å endre utseende ved hjelp av forskjellige metoder. Hvor villig er du til å bruke følgende metoder selv om de medfører en viss helsefare?

Foreta fettsuging på deler av kroppen du er misfornlyd med	☐	☐	☐	☐	2
Foreta plastisk kirurgi for å endre ansiktstrekkene	☐	☐	☐	☐	3
Foreta kirurgiske inngrep slik at du kan spise hva du vil uten å legge på deg	☐	☐	☐	☐	4
Legge silikon inn i bryster eller andre steder på kroppen for å få en mer tiltrekkende kropp	☐	☐	☐	☐	5
Foreta tatovering på deler av kroppen	☐	☐	☐	☐	6
Ta stoffer for å bevare et ungdommelig utseende	☐	☐	☐	☐	7

**Kommentarf
elt**

Hvis du har kommentarer til denne undersøkelsen, kan du skrive dem her.

Tusen takk for hjelpen - trykk neste for å lagre og avslutte.

filter:\Komplett=1

Open

Information

- exit:**yes
- filter:**\Komplett=1
- id:**info2
- status:**COMPLETE

Information

- exit:**yes
- filter:**\Screened=1
- id:**info1
- redirect:**<http://www.nih.no/>
- status:**SCREENED

Takk for at du var med i undersøkelsen, du kan avslutte allerede nå.

Vedlegg 2

Databehandleravtalen mellom IPSOS og forskergruppen ved NIH

Databehandleravtale for Norges idrettshøgskole

	Dokumenteier: Administrerende direktør			
	Godkjent av: Adm dir	Revidert av: Hans Olav Krogsæter	Versjon: II	Arkivsak:
	Godkjent dato: 2013-02-15	Revidert dato: 2014-01-08	Sign:	

Databehandleravtale med IPSOS

Innledning

Avtalens hensikt er å regulere rettigheter og plikter etter Lov av 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) og forskrift av 15. desember 2000 nr. 1265 (personopplysningsforskriften). Avtalen skal sikre at personopplysninger om de registrerte ikke brukes urettmessig eller kommer uberettigede i hende.

Denne avtalen regulerer behandlingen av personopplysninger som IPSOS gjør på vegne av Norges idrettshøgskole. I henhold til Lov om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven med forskrift) er Norges idrettshøgskole (NIH) å anse som databehandlingsansvarlig og IPSOS å anse som databehandler.

Den behandlingsansvarlige bestemmer formålet for behandlingen av personopplysningene og hvilke hjelpemidler som skal brukes, mens databehandleren behandler personopplysningene på vegne av den behandlingsansvarlige.

Databehandlingsansvarlig har også ansvar for at dette er ivaretatt hos databehandleren, enten denne er intern eller en ekstern part. Dette reguleres i personopplysningslovens § 15 og i tilhørende forskrift § 2.15.

Databehandleren kan kun behandle personopplysninger tilgjengeliggjort av Databehandlingsansvarlig i henhold til denne avtale.

Behandlingens formål skal ikke endres av noen av partene uten at ny avtale undertegnes.

Formål og virkeområde for avtalen

Formålet med avtalen er å sikre at databehandlingen i tilknytning til NIHs bruk av IPSOS skjer i tråd med lov og forskrift.

Norges idrettshøgskole benytter IPSOS som aktør for å samle inn data. IPSOS benyttes således som et verktøy for å gjennomføre spørreundersøkelsen.

Det vil i undersøkelsen bli registrert opplysninger om navn, epostadresse, organisasjonstilhørighet og telefonnummer for alle i utvalget.

Varighet og oppsigelse

Avtalen trer i kraft ved at begge parter undertegner denne. Avtalen kan sies opp av begge parter med 6 måneders varsel. Avtalen utløper 31.12.2020, i henhold til godkjenning fra NSD (vedlegg til denne kontrakten).

Når avtalen utløper plikter databehandler uten opphold å slette de personopplysningene som denne har behandlet på vegne av den behandlingsansvarlige. Dette gjelder ikke dersom noe annet er bestemt mellom partene eller databehandleren har plikt til å lagre opplysningene etter norsk lov.

Databehandlerens plikter

Databehandleren kan bare behandle personopplysningene i henhold til de formål som er bestemt av den behandlingsansvarlige og i samsvar med de vilkår som fremgår av denne avtalen.

Databehandleren plikter å gjennomføre planlagte og systematiske tiltak som skal sørge for tilfredsstillende sikring av personopplysningene, jf personopplysningslovens § 13 og personopplysningsforskriftens kapittel 2. Databehandler skal dokumentere rutiner og andre tiltak for å oppfylle disse kravene. Dokumentasjonen skal være tilgjengelig på behandlingsansvarliges forespørsel.

Databehandleren plikter å gjøre seg kjent med og etterleve den behandlingsansvarliges internkontrollsystem, jf. personopplysningslovens § 14 og personopplysningsforskriftens kapittel 3.

Etter forespørsel fra den behandlingsansvarlige plikter databehandleren å dokumentere at kravene til informasjonssikkerhet og internkontroll er ivarettatt.

Risikovurderinger skal gjennomføres og fremlegges for den behandlingsansvarlige.

Databehandler skal behandle personopplysningene i samsvar med akseptabelt risikonivå som den Behandlingsansvarlige setter.

Dersom personopplysninger kommer på avveie, eller at det er mistanke om at disse er kompromittert, skal Databehandler uten ugrunnet opphold varsle Behandlingsansvarlig. Den behandlingsansvarlige skal ha fullt innsyn i hele saken ved en slik hendelse.

Databehandler skal etablere rutiner for logging av feil og avvik i henhold til personopplysningsforskriftens kapittel 2.

Teknisk sikkerhet hos databehandler

Databehandler skal sikre personopplysningenes konfidensialitet, integritet og tilgjengelighet, jf personopplysningsloven § 13.

Tilgang til tjenester og eget nettverk skal være basert på individuelle brukerkonti og passord.

Lagring av personopplysninger som behandles på vegne av den behandlingsansvarlige skal sikres slik at kun autorisert personell har adgang til disse. En skal alltid vurdere behovet for

tilgang før slik gis til databehandlerens medarbeidere. Databehandleren skal til enhver tid ha oversikt over hvilke medarbeidere som har tilgang til personopplysningene.

Underleverandører

Dersom databehandler benytter seg av underleverandør eller andre som ikke normalt er ansatt hos databehandler skal dette avtales skriftlig med behandlingsansvarlige før behandlingen av personopplysninger starter.

Samtlige som på vegne av databehandler utfører oppdrag der bruk av de aktuelle personopplysninger inngår, skal være kjent med databehandlers avtalemessige og lovmessige forpliktelser og oppfylle vilkårene etter disse.

Taushetsplikt

Partene skal bevare taushet om alle konfidensielle opplysninger, noens personlige forhold, sikkerhetsmessige og forretningsmessige forhold, opplysninger som kan skade en av partene eller som kan utnyttes av utenforstående i næringsvirksomhet.

Databehandlerens medarbeidere skal undertegne taushetserklæring.

Taushetsplikten gjelder også etter at avtalen er opphørt. Ansatte og andre som fratrer sin tjeneste hos driftsoperatøren skal pålegges taushet også etter fratredelse om forhold som nevnt over.

Mislighold

Dersom den behandlingsansvarlige får sanksjoner i mot seg som følge av brudd på bestemmelsene i personopplysningsloven med forskrift (for eksempel overtredelsesgebyr etter § 46 eller erstatning etter § 49), og årsaken til dette ligger hos databehandleren, kan den behandlingsansvarlige kreve at databehandleren dekker det økonomiske tapet.

Rettsvalg

Partenes rettigheter og plikter etter denne avtalen bestemmes i sin helhet av norsk rett.

Undertegning

Denne avtalen er undertegnet i to eksemplarer hvorav partene beholder ett eksemplar.

Sted/Dato: Oslo, 23.5.2017

Behandlingsansvarlig
For Norges idrettshøgskole:

Databehandler
For IPSOS:

Vedlegg 3

Godkjenning fra NSD

Per Øystein Hansen
Seksjon for kultur og samfunn Norges idrettshøgskole
Postboks 4014 Ullevål stadion
0806 OSLO

Vår dato: 12.05.2017

Vår ref: 53775 / 3 / ASF

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 22.03.2017. Meldingen gjelder prosjektet:

53775 *Studie av holdninger og verdier i norsk idrett*
Behandlingsansvarlig *Norges idrettshøgskole, ved institusjonens øverste leder*
Daglig ansvarlig *Per Øystein Hansen*

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i melde skjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.12.2020, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kjersti Haugstvedt

Amalie Statland Fantoft

Kontaktperson: Amalie Statland Fantoft tlf: 55 58 36 41

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget informeres skriftlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

INFORMASJONSSIKKERHET

Selv om spørreundersøkelsen ikke inneholder sensitive personopplysninger etter personopplysningsloven, gjør vi oppmerksom på at informasjonen som innhentes kan karakteriseres som beskyttelsesverdig.

Personvernombudet anbefaler derfor prosjektleder å utarbeide gode rutiner for informasjonssikkerhet i prosjektet. Vi legger videre til grunn at dere behandler alle data og personopplysninger i tråd med Norges idrettshøgskole sine retningslinjer for innsamling og videre behandling av forskningsdata og personopplysninger.

DATABEHANDLER

IPSOS er databehandler for prosjektet. Det må derfor foreligge skriftlig avtale mellom Norges idrettshøgskole og IPSOS om hvordan personopplysninger skal behandles, jf. personopplysningsloven § 15. For råd om hva databehandleravtalen bør inneholde, se Datatilsynets veileder: <http://www.datatilsynet.no/Sikkerhet-internkontroll/Databehandleravtale/>.

PUBLISERING

På e-post mottatt 02.05.2017, oppgis dere at identifiserende bakgrunnsopplysninger skal publiseres. Videre forklarer dere på e-post mottatt 09.05.2017, at kombinasjoner av bakgrunnsvariablene (for eksempel: tillitsvalgt + Særforbund + idrett) kan bidra til å fremheve et mindre utvalg av respondentene, og at noen av analysene kan bidra til å identifisere en mindre gruppe. Dersom dere skal publisere opplysninger dere mener vil identifisere enkeltpersoner, må dere innhente eksplisitt samtykke til dette fra dem det gjelder.

PROSJEKTSLUTT OG OPPBEVARING

Forventet prosjektslutt er 31.12.2020. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da oppbevares med personidentifikasjon til 31.12.2025 for oppfølgingsstudier og videre forskning. Data skal oppbevares på sikker server på Norges idrettshøgskole.

Vi minner om at eventuelle nye studier må meldes til personvernombudet.

Vedlegg 4

Samtykkeskjema for deltakelse i undersøkelsen

Informasjonsskriv – studie av holdninger og verdier i norsk idrett

Hvem står bak studien

Forskere ved Norges idrettshøgskole

Leder av forskningsprosjektet: Per Øystein Hansen (p.o.hansen@nih.no)

Prosjektstart: 1.4.2017

Prosjektslutt: 31.12.2020

Denne studien har til hensikt å avdekke hvilke holdninger og verdier ledere (både tillitsvalgte og administrative ledere), trenere og utøvere i topp og breddeidrett har til sentrale tema som angår idretten. Prosjektet vil være tverrfaglig, med hovedvekt på perspektiver innenfor idrettsfilosofi, sosiologi og sport management (organisasjon og ledelse). Studien er spesielt rettet mot å avdekke hvilke holdninger tillitsvalgte og ansatte har til doping og antidoping, fair play, talentutvikling, alkohol, helse, demokrati, økonomiske forhold, inkludering og barneidrettsbestemmelsene. Studien er blant annet finansiert av gjennom midler fra forskningssamarbeidet mellom Antidoping Norge, Norges Skiforbund og Norges idrettshøgskole.

Studien blir gjennomført i form av en elektronisk spørreundersøkelse. Det er frivillig å delta i spørreundersøkelsen. Ved å svare på spørsmålene i spørreskjemaet aksepterer du deltakelse i studien. Alle data blir oppbevart i henhold til reglement for oppbevaring av sensitive opplysninger. Når funnene fra studien publiseres vil det ikke være mulig å identifisere enkeltpersoner. Funnene vil, med andre ord, bli anonymisert. Dataene fra prosjektet vil være tilgjengelig for forskergruppen ved Norges idrettshøgskole frem til 31.12.2025 ettersom det planlegges oppfølgingsstudier. Ved denne dato slettes dataene med personidentifikasjon og vil ikke lenger være tilgjengelig for noen.

Det er kun autorisert personell i forskergruppen tilknyttet prosjektet som har adgang til dataene. Selve gjennomføringen av studien (innsamling av elektroniske spørreskjema) vil det være IPSOS som gjennomfører. De vil behandle data og opplysninger som fremkommer av studien i tråd med gjeldende reglement og retningslinjer for oppbevaring av denne type data.

Dersom du har spørsmål til studien, kan du kontakte Per Øystein Hansen på telefon; 47 75 84 21 eller per epost; p.o.hansen@nih.no

Vedlegg 5

Arbeidskrav spesialiserte idretter

Skiidretter

*utvalg fra arbeidskravsanalyse i langrenn

De fysiske arbeidskravene i langrenn

Aerob utholdenhet er uten tvil den vesentligste fysiske egenskap i langrenn. Denne egenskapen er også relativt enkel å måle, ved O₂-opptak, anaerob terskel mm.

I relasjon til aerob utholdenhet ligger gode langrennsløpere på topp i verden, vi kan derfor slå fast at kravene til aerob utholdenhet er meget store.

17.09.2007

www.skiforbundet.no

De fysiske arbeidskravene i langrenn

Andre fysiske egenskaper: Anaerob utholdenhet, maks styrke, spenst, hurtighet osv, er også viktige egenskaper.

Også disse egenskapene kan måles, men det er ikke fullt så klart hvor stor betydning disse egenskapene har.

Er spenst f.eks halvparten så viktig som aerob utholdenhet? Det er ikke så lett å svare på.

Men det er enighet om at slike egenskaper har en viss betydning.

17.09.2007

www.skiforbundet.no

Friidrett

Norges Fri-idrettsforbund

1. Arbeidskrav på 10 000 meter

Tabell 1: Arbeidskrav på 10 000 meter løp for kvinner på ulike prestasjonsnivå.

		Arbeidskrav på 10 000 meter (kvinner)			
%	PRESTASJONSNIVA	33.15min	32.30min	31.45min*	31.00min
20 %	Teknikk <i>Teknikk vil bli beskrevet senere ved bruk av video</i>	—	—	—	—
60 %	Aerob kapasitet / prestasjon på underdistanse <i>VO₂maks (ml/kg/min)</i> <i>Anaerob terskel (km/t)</i> <i>5 000 meter (min)</i> <i>3000 meter (min)</i>	≥ 67 ≥ 16.0 ≤ 16.10 ≤ 9.35	≥ 69 ≥ 16.5 ≤ 15.45 ≤ 9.20	≥ 71 ≥ 17.0 ≤ 15.20 ≤ 9.05	≥ 73 ≥ 17.5 ≤ 15.00 ≤ 8.50
20 %	Anaerob kapasitet / prestasjon på underdistanse <i>1500 meter (min)</i>	≤ 4.32	≤ 4.26	≤ 4.20	≤ 4.14

* = arbeidskravet videreføres i den veiledende utviklingstrappen.

Tabell 2: Arbeidskrav på 10 000 meter løp for menn på ulike prestasjonsnivå.

		Arbeidskrav på 10 000 meter (menn)			
%	PRESTASJONSNIVA	30.00min	29.15min	28.30min*	27.45min
20 %	Teknikk <i>Teknikk vil bli beskrevet senere ved bruk av video</i>	—	—	—	—
60 %	Aerob kapasitet / prestasjon på underdistanse <i>VO₂maks (ml/kg/min)</i> <i>Anaerob terskel (km/t)</i> <i>5 000 meter i konkurranse</i> <i>3000 meter (min)</i>	≥ 75 ≥ 18.3 ≤ 14.30 ≤ 8.30	≥ 78 ≥ 18.8 ≤ 14.10 ≤ 8.15	≥ 81 ≥ 19.3 ≤ 13.45 ≤ 8.00	≥ 84 ≥ 19.8 ≤ 13.20 ≤ 7.45
20 %	Anaerob kapasitet / prestasjon på underdistanse <i>1500 meter (min)</i>	≤ 3.58	≤ 3.52	≤ 3.46	≤ 3.40

* = arbeidskravet videreføres i den veiledende utviklingstrappen.

Arbeidskrav i spydkast

Tabell 1: Arbeidskrav i spydkast for kvinner på fire ulike prestasjonsnivå.

		Arbeidskrav i spydkast (kvinner)			
%	PRESTASJONSnivå	53,50m	56,00m	58,00m*	61,00m
50%	Teknikk (spydkast)* Teknikk vil bli beskrevet senere ved bruk av video <i>Kast på trening uten tilløp (gj. smitt av 3 beste kast)</i>	≥ 35,00	≥ 38,00	≥ 40,00	≥ 42,00
20%	Styrke (IRM)				
	<i>Dype knebøy (relativ styrke/kg)</i>	≥ 1.6 (120 kg)	≥ 1.7 (130 kg)	≥ 1.8 (130 kg)	≥ 2.0 (140 kg)
	<i>Benkpress (relativ styrke/kg)</i>	≥ 0.9 (70 kg)	≥ 0.9 (75 kg)	≥ 1.0 (80kg)	≥ 1.1 (85 kg)
	<i>Frivending (relativ styrke/kg)</i>	≥ 0.95 (75 kg)	≥ 1.0 (80 kg)	≥ 1.05 (85 kg)	≥ 1.1 (90 kg)
	<i>Rykk (relativ styrke/kg)</i>	≥ 0.8 (60 kg)	≥ 0.85 (65 kg)	≥ 0.9 (70 kg)	≥ 0.95 (75 kg)
	<i>Pulløyer (3 repetisjoner)</i>	≥ 30 kg	≥ 35 kg	≥ 40 kg	≥ 45 kg
	Spesiell kaststyrke				
	<i>Liakov (4kg)</i>	≥ 14	≥ 15	≥ 16	≥ 17
	<i>Innkast (3kg)</i>	≥ 11,50	≥ 12,50	≥ 13,50	≥ 14,50
15%	Hurtighet				
	<i>30 m fra blokk</i>	≤ 4.70	≤ 4.65	≤ 4.60	≤ 4.55
	<i>30 meter "flying"</i>	≤ 3.60	≤ 3.55	≤ 3.50	≤ 3.45
15%	Spenst				
	<i>Lengde uten tilløp</i>	≥ 2.40	≥ 2.50	≥ 2.60	≥ 2.70
	<i>Tresøg uten tilløp</i>	≥ 7.40	≥ 7.60	≥ 7.80	≥ 8.00
	<i>Knebøyhopp med svikt (CMJ)</i>	≥ 44.0	≥ 46.0	≥ 48.0	≥ 50.0
	<i>Sargeni-hopp med armsving og svikt</i>	≥ 54.0	≥ 57.0	≥ 59.0	≥ 62.0

Tabell 2: Arbeidskrav i spydkast for menn på fire ulike prestasjonsnivå.

		Arbeidskrav i spydkast (menn)			
%	PRESTASJONSnivå	71,00m	75,00m	79,00m*	83,00m
50%	Teknikk (spydkast)* Teknikk vil bli beskrevet senere ved bruk av video <i>Kast på trening uten tilløp (gj. smitt av 3 beste kast)</i>	≥ 50,00	≥ 54,00	≥ 57,00	≥ 60,00
20%	Styrke (IRM)				
	<i>Dype knebøy (relativ styrke/kg)</i>	≥ 1.7 (150 kg)	≥ 1.8 (160 kg)	≥ 1.9 (175 kg)	≥ 2.0 (190 kg)
	<i>Benkpress (relativ styrke/kg)</i>	≥ 1.4 (120 kg)	≥ 1.5 (130 kg)	≥ 1.6 (140kg)	≥ 1.8 (150 kg)
	<i>Frivending (relativ styrke/kg)</i>	≥ 1.2 (115 kg)	≥ 1.2 (125 kg)	≥ 1.3 (132,5 kg)	≥ 1.4 (140 kg)
	<i>Rykk (relativ styrke/kg)</i>	≥ 1.0 (90 kg)	≥ 1.1 (100 kg)	≥ 1.15 (110 kg)	≥ 1.2 (115 kg)
	<i>Pulløyer (3 repetisjoner)</i>	≥ 60 kg	≥ 65 kg	≥ 70 kg	≥ 75 kg
	Spesiell kaststyrke				
	<i>Liakov (7.25 kg)</i>	≥ 14m	≥ 15m	≥ 16m	≥ 17m
	<i>Liakov (4 kg)</i>	≥ 21m	≥ 22m	≥ 23m	≥ 24m
	<i>Innkast (4 kg)</i>	≥ 16m	≥ 17m	≥ 18m	≥ 19m
15%	Hurtighet				
	<i>30 m fra blokk</i>	≤ 4.35	≤ 4.30	≤ 4.25	≤ 4.20
	<i>30 meter "flying"</i>	≤ 3.25	≤ 3.20	≤ 3.15	≤ 3.10
15%	Spenst				
	<i>Lengde uten tilløp</i>	≥ 3.00	≥ 3.10	≥ 3.20	≥ 3.30
	<i>Tresøg uten tilløp</i>	≥ 8.75	≥ 9.00	≥ 9.25	≥ 9.50
	<i>Knebøyhopp med svikt (CMJ)</i>	≥ 52.0	≥ 56.0	≥ 58.0	≥ 60.0
	<i>Sargeni-hopp med armsving og svikt</i>	≥ 70.0	≥ 74.0	≥ 78.0	≥ 82.0

* = arbeidskravet videreføres i den veiledende utviklingstrappen.

Arbeidskrav i slegge

Tabell 1: Arbeidskrav i sleggekast for kvinner på fire ulike prestasjonsnivå.

		Arbeidskrav i slegge (kvinner)			
%	PRESTASJONSnivå	62.00m	64.50m	67.00m*	70.00m
50%	Teknikk (slegge) Teknikk vil bli beskrevet senere ved bruk av video				
40%	Styrke (1RM)				
	<i>Dype knebøy (relativ styrke/kg)</i>	≥ 1.4 (120 kg)	≥ 1.5 (130 kg)	≥ 1.8 (150 kg)	≥ 2.0 (160 kg)
	<i>Benkpress (relativ styrke/kg)</i>	≥ 1.0 (80 kg)	≥ 1.1 (90 kg)	≥ 1.2 (100 kg)	≥ 1.3 (110 kg)
	<i>Markløft</i>				
	<i>Frivending (relativ styrke/kg)</i>	≥ 1.0 (80 kg)	≥ 1.1 (90 kg)	≥ 1.2 (95 kg)	≥ 1.2 (100 kg)
	<i>Rykk (relativ styrke/kg)</i>	≥ 0.9 (70 kg)	≥ 0.95 (75 kg)	≥ 1.0 (80 kg)	≥ 1.1 (85 kg)
	Spesial kaststyrke				
	<i>Liakø (4 kg)</i>	≥ 15m	≥ 16m	≥ 17m	≥ 18m
<i>Kulekast framover (4kg)</i>	≥ 13m	≥ 14m	≥ 15m	≥ 16m	
	<i>Kast med tung slegge (6 kg/100cm)</i>				
10%	Spent				
	<i>Lengde uten tilløp</i>	≥ 2.60	≥ 2.65	≥ 2.70	≥ 2.75
	<i>Knebøyhopp uten svikt (SJ)</i>	≤ 40.0	≤ 42.0	≤ 44.0	≤ 46.0
	<i>Knebøyhopp med svikt (CMJ)</i>	≤ 42.0	≤ 44.0	≤ 46.0	≤ 48.0

Tabell 2: Arbeidskrav i sleggekast for menn på fire ulike prestasjonsnivå.

		Arbeidskrav i slegge (menn)			
%	PRESTASJONSnivå	67.00m	70.00m	73.00m*	77.00m
50%	Teknikk (slegge) Teknikk vil bli beskrevet senere ved bruk av video				
40%	Styrke (1RM)				
	<i>Dype knebøy (relativ styrke/kg)</i>	≥ 1.7 (200 kg)	≥ 1.8 (210 kg)	≥ 1.9 (230 kg)	≥ 2.1 (250 kg)
	<i>Benkpress (relativ styrke/kg)</i>	≥ 1.2 (140 kg)	≥ 1.3 (150 kg)	≥ 1.5 (170 kg)	≥ 1.6 (190 kg)
	<i>Markløft</i>				
	<i>Frivending (relativ styrke/kg)</i>	≥ 1.1 (120 kg)	≥ 1.2 (130 kg)	≥ 1.3 (150 kg)	≥ 1.5 (170 kg)
	<i>Rykk (relativ styrke/kg)</i>	≥ 1.0 (110 kg)	≥ 1.1 (120 kg)	≥ 1.2 (130 kg)	≥ 1.3 (140 kg)
	Spesial kaststyrke				
	<i>Liakø (7.25 kg)</i>	≥ 17 m	≥ 18 m	≥ 19 m	≥ 20 m
<i>Kulekast framover (7.25 kg)</i>	≥ 15 m	≥ 16 m	≥ 17 m	≥ 18 m	
	<i>Kast med tung slegge (10 kg/100cm)</i>				
10%	Spent				
	<i>Lengde uten tilløp</i>	≥ 2.90	≥ 3.10	≥ 3.20	≥ 3.30
	<i>Knebøyhopp uten svikt (SJ)</i>	≤ 50.0	≤ 54.0	≤ 56.0	≤ 58.0
	<i>Knebøyhopp med svikt (CMJ)</i>	≤ 52.0	≤ 56.0	≤ 58.0	≤ 60.0

* = arbeidskravet videreføres i den veiledende utviklingstrappen.

Arbeidskrav på – 100m og 200m

Tabell 1: Arbeidskrav på 100m og 200m for kvinner på fire ulike prestasjonsnivå.

		Arbeidskrav 100m/200m (kvinner)			
%	PRESTASJONSNIVÅ	12.10 sek 24.80 sek	11.80 sek 24.00 sek	11.50sek* 23.20 sek	11.20sek 22.40 sek
30%	Teknikk (sprintløp) Teknikk vil bli beskrevet senere ved bruk av video				
50%	Hurtighet				
	30 m fra blokk	≤ 4.45	≤ 4.35	≤ 4.25	≤ 4.15
	30 meter "flying"	≤ 3.25	≤ 3.15	≤ 3.10	≤ 3.00
	60 meter i konkurranse	≤ 7.70	≤ 7.50	≤ 7.35	≤ 7.15
	Anaerob kapasitet				
150 meter	≤ 18.60	≤ 18.00	≤ 17.40	≤ 16.80	
250 meter	≤ 32.00	≤ 31.00	≤ 30.00	≤ 29.00	
10%	Styrke (1RM)				
	Dype knebøy (relativstyrke/kg)	≥ 1.8 (120 kg)	≥ 1.9 (125 kg)	≥ 2.0 (130 kg)	≥ 2.1 (135 kg)
	Benkpress (relativstyrke/kg)	≥ 0.8 (55 kg)	≥ 0.9 (60 kg)	≥ 1.0 (65 kg)	≥ 1.1 (70 kg)
	Frivending (relativstyrke/kg)	≥ 1.2 (75 kg)	≥ 1.3 (80 kg)	≥ 1.4 (85 kg)	≥ 1.5 (90 kg)
10%	Spent				
	Lengde uten tilløp	≥ 2.60	≥ 2.65	≥ 2.70	≥ 2.75
	Tresøg uten tilløp	≥ 7.75	≥ 8.00	≥ 8.25	≥ 8.50
	5 søg uten tilløp	≥ 12.50	≥ 13.00	≥ 13.50	≥ 14.00
	Knebøyhopp uten svikt (SJ)	≥ 42.0	≥ 44.0	≥ 46.0	≥ 48.0
	Knebøyhopp med svikt (CMJ)	≥ 44.0	≥ 46.0	≥ 48.0	≥ 50.0

Tabell 2: Arbeidskrav på 100m og 200m for menn på fire ulike prestasjonsnivå.

		Arbeidskrav 100m/200m (menn)			
%	PRESTASJONSNIVÅ	11.10 sek 22.80 sek	10.80 sek 22.00 sek	10.50*sek 21.20 sek	10.20 sek 20.40 sek
30%	Teknikk (sprintløp)* Teknikk vil bli beskrevet senere ved bruk av video				
50%	Hurtighet				
	30 m fra blokk	≤ 4.15	≤ 4.10	≤ 4.00	≤ 3.90
	30 meter "flying"	≤ 2.95	≤ 2.90	≤ 2.80	≤ 2.70
	60 meter i konkurranse	≤ 7.10	≤ 7.00	≤ 6.80	≤ 6.60
	Anaerob kapasitet				
150 meter	≤ 17.00	≤ 16.50	≤ 15.80	≤ 15.20	
250 meter	≤ 29.00	≤ 28.00	≤ 27.00	≤ 26.00	
10%	Styrke (1RM)				
	Dype knebøy (relativstyrke/kg)	≥ 2.0 (170 kg)	≥ 2.2 (180 kg)	≥ 2.4 (200 kg)	≥ 2.5 (210 kg)
	Benkpress (relativstyrke/kg)	≥ 1.2 (95 kg)	≥ 1.3 (105 kg)	≥ 1.4 (115 kg)	≥ 1.5 (125 kg)
	Frivending (relativstyrke/kg)	≥ 1.2 (95 kg)	≥ 1.4 (105 kg)	≥ 1.4 (115 kg)	≥ 1.5 (125 kg)
10%	Spent				
	Lengde uten tilløp	≥ 2.90	≥ 3.10	≥ 3.30	≥ 3.50
	Tresøg uten tilløp	≥ 9.25	≥ 9.50	≥ 9.75	≥ 10.00
	5 søg uten tilløp	≥ 15.50	≥ 16.00	≥ 16.50	≥ 17.00
	Knebøyhopp uten svikt (SJ)	≥ 50.0	≥ 54.0	≥ 58.0	≥ 62.0
	Knebøyhopp med svikt (CMJ)	≥ 52.0	≥ 56.0	≥ 60.0	≥ 64.0

* = arbeidskravet videreføres i den veiledende utviklingstrappen.

1. Arbeidskrav i lengdehopp

Tabell 1: Arbeidskrav i lengdehopp for kvinner på fire ulike prestasjonsnivå.

		Arbeidskrav i lengdehopp (kvinner)			
%	PRESTASJONSNIVÅ	5.90m	6.20m	6.50m*	6.80m
30 %	Teknikk (lengdehopp) / prestasjonstest Teknikk vil bli beskrevet senere ved bruk av video Lengdehopp med 10 stegs tillop fra stillestående	— ≥ 5.50m	— ≥ 5.80	— ≥ 6.10	— ≥ 6.40
30 %	Hurtighet 30 meter "flying" 60 meter i konkurranse Tiløpsstid 11-6 meter for satslinjen Tiløpsstid 6-1 meter for satslinjen	≤ 3.40 ≤ 8.00 ≤ 0.605 ≤ 0.590	≤ 3.30 ≤ 7.80 ≤ 0.590 ≤ 0.575	≤ 3.20 ≤ 7.60 ≤ 0.575 ≤ 0.560	≤ 3.10 ≤ 7.40 ≤ 0.560 ≤ 0.545
20 %	Spenst 5 steg med 6 stegs tillop 5 steg m/fulle tillop Knebøyhopp uten svikt (SJ) Knebøyhopp med svikt (CML)	≥ 17.25 ≥ 18.00 ≥ 43.0 ≥ 45.0	≥ 18.00 ≥ 18.75 ≥ 46.0 ≥ 48.0	≥ 18.75 ≥ 19.50 ≥ 49.0 ≥ 51.0	≥ 19.50 ≥ 20.25 ≥ 52.0 ≥ 54.0
20 %	Styrke (1RM) Dype knebøy - relativ styrke (kg) 120 graders knebøy - relativ styrke (kg) Frisving - relativ styrke (kg)	≥ 1.4 (80kg) ≥ 2.0 (120kg) ≥ 0.8 (50kg)	≥ 1.6 (95kg) ≥ 2.4 (140kg) ≥ 1.0 (60kg)	≥ 1.8 (110kg) ≥ 2.8 (170kg) ≥ 1.2 (70kg)	≥ 2.0 (125kg) ≥ 3.2 (200kg) ≥ 1.4 (80kg)

Tabell 2: Arbeidskrav i lengdehopp for menn på fire ulike prestasjonsnivå.

		Arbeidskrav i lengdehopp (menn)			
%	PRESTASJONSNIVÅ	7.30m	7.60m	7.90m*	8.20m
30 %	Teknikk (lengdehopp) / prestasjonstest Teknikk vil bli beskrevet senere ved bruk av video Lengdehopp med 10 stegs tillop fra stillestående	— ≥ 6.80m	— ≥ 7.10	— ≥ 7.35	— ≥ 7.60
30 %	Hurtighet 30 meter "flying" 60 meter i konkurranse Tiløpsstid 11-6 meter for satslinjen Tiløpsstid 6-1 meter for satslinjen	≤ 3.05 ≤ 7.30 ≤ 0.540 ≤ 0.525	≤ 2.95 ≤ 7.10 ≤ 0.525 ≤ 0.510	≤ 2.85 ≤ 6.90 ≤ 0.510 ≤ 0.495	≤ 2.75 ≤ 6.70 ≤ 0.495 ≤ 0.480
20 %	Spenst 5 steg med 6 stegs tillop 5 steg m/fulle tillop Knebøyhopp uten svikt (SJ) Knebøyhopp med svikt (CML)	≥ 20.25 ≥ 21.00 ≥ 54.0 ≥ 56.0	≥ 21.00 ≥ 21.75 ≥ 57.0 ≥ 59.0	≥ 21.75 ≥ 22.50 ≥ 60.0 ≥ 62.0	≥ 22.50 ≥ 23.25 ≥ 63.0 ≥ 65.0
20 %	Styrke (1RM) Dype knebøy - relativ styrke (kg) 120 graders knebøy - relativ styrke (kg) Frisving - relativ styrke (kg)	≥ 1.6 (130kg) ≥ 2.0 (160kg) ≥ 1.0 (80kg)	≥ 1.8 (145kg) ≥ 2.5 (200kg) ≥ 1.2 (95kg)	≥ 2.0 (160kg) ≥ 3.0 (240kg) ≥ 1.4 (110kg)	≥ 2.2 (175kg) ≥ 3.5 (280kg) ≥ 1.6 (125kg)

* = arbeidskravet videreføres i den veiledende utviklingstrappen.

Styrkeløft/velkrløfting

*utvalg fra treningskrav

Viderekomne

Treningsopplegg 3 dager per uke
Utarbeidet av Dietmar Wolf - Sportslig leder /
Utdanningskonsulent i NSF

Mål KG	KB 100,0	BP 100,0	ML 100,0	Total 300,0
* uten benkpressdrakt *		100,0		
			KG	%
Styrkeløftknebøy med utstyr			90,0	90,0
Styrkeløftknebøy uten utstyr			70,0	70,0
Knebøy nakke			60,0	60,0
Knebøy med stopp smalt/bredt stand			55,0	55,0
Benkpress med drakt			90,0	90,0
Benkpress * uten benkpressdrakt			90,0	90,0
Benkpress middels bredt *			80,0	80,0
Benkpress smalt grep *			75,0	75,0
Frontpress / Nakkepress *			40,0	40,0
Markløft			90,0	90,0
Markløft på kloss			70,0	70,0
Markløft fra kloss			90,0	90,0
Stifflegmarkløft			40,0	40,0

Belastningsintervall, se
veiledning

Dato

Navn

Mål KG	KB ** 100,0	BP ** 100,0	ML** 100,0	** maks.uten utstyr		
				Endre her		Anbefalt belastningsintervall
Styrkeløftknebøy			80	80		80 - 90
Knebøy nakke med stopp			60	60		60 - 70
Benkpress			75	75		75 - 85
Skråbenk			50	50		50 - 60
Benkpress smalt grep *			70	70		70 - 80
Benkpress med flaske			95	95		95 - 110
Frontpress stang			50	50		50 - 60
Nakkepress stang			40	40		40 - 50
Markløft fra kloss			90	90		90 - 100
Markløft			80	80		80 - 90
Markløft på kloss			70	70		70 - 80
Stifflegmarkløft på kloss			50	50		50 - 60
Good mornings **			35	35		35 - 45
Stifflegmarkløft fra heng ***			55	55		55 - 65

Sykling

*utvalg fra utviklingstrapp for sykling

Utviklingstrapp sykkel. Utarbeidet av utviklingsansvarlig NCF 31.3 2003

Målbare krav gutter:

Testverdiene målt i watt (terskel og maks) tar utgangspunkt i tidligere tester utført på Toppidrettscenterets testsykel av norske topp internasjonale syklister. Samme test utført på annen type sykkel eller rulle vil kunne avvike noe i verdi og må tas hensyn til ved en vurdering.

Aerob utholdenhet	15-16 år	17-18 år	19-20 år	21-22 år	Senior Elite
O ₂ opptak (VO ₂ max)	Ikke aktuelt	70 ml	75 ml	80 ml	80 ml
Anbefalte testuker for O ₂ opptak og watt på VO ₂ maks. 2 stk	Ikke aktuelt	Uke 3-4,29-31	Uke 3-4,29-31	Uke 3-4,29-31	Tilp.ses.plan
Laktatprofiltest. Watt=2, 5 i laktat (YSI-verdi) (tallet i kolonnen * kroppsvekt = anbefalt wattbelastning.)	Ikke aktuelt	4,0	4,5	5,0	5,5
Anbefalte testuker for laktatprofiltest. 4 stk	Ikke aktuelt	Uke 47,7,15-18,27-28	Uke 47,7,15-18,27-28	Uke 47,7,15-18,27-28	Tilpasset sesong plan
Testløype (eks 10 km tempo, data testløype, terrengtestløype)	Ikke klart	Ikke klart	Ikke klart	Ikke klart	Ikke klart
Anbefalte testuker for testløype. 5 stk.	Uke 11,17, 26,33,40	Uke 11,17, 26,33,42	Uke 11,17, 26,33,42	Uke 11,17, 26,33,42	Tilpasset sesong plan
Kjørestyrke i ritt 1-5 (5 best) se forklaring på slutten	1	2	3	4	5
Utholdende styrke					
Maksimal watt styrke (watt på VO ₂ maks) (tallet i kolonnen * kroppsvekt = anbefalt wattbelastning.)	Ikke aktuelt	6,5	7,0	7,5	8,0
Basisøvelser (ikke ferdig utarbeidet)					
Koordinasjon/balanse	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Matteøvelser	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Medisinball	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Stabilisering	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Bevegelighet, se forklaring på slutten					
Ledd utslag i ankelledd a)	Helt ned	Helt ned	Helt ned	Helt ned	Helt ned
Leddutslag i hofteledd b)	Avslappet	Avslappet	Avslappet	Avslappet	Avslappet
Krumming av ryggsoyle c)	Uten problem	Uten problem	Uten problem	Uten problem	Uten problem
Anbefalte testuker for basisøvelser og bevegelighet.	Uke 42,10,28	Uke 42,10,28	Uke 42,10	Uke 42,10	Tilp.ses.plan

Basistester er ikke tester basert på øvelser som kun måler en utøvers muskulære styrke. Øvelsene er valgt for å formidle viktigheten av en god grunnstyrke i hele kroppen for å unngå skader og overbelastning som ofte kan komme etter fylte 20 år ved for dårlig grunn og stabiliserings styrke. Testene er valgt for å kunne måle en utøvers styrke samt ulike motoriske og koordinative egenskaper.

Øvelsene er ikke beskrevet i dette oppsettet men vil bli omfattende omtalt i NCF's trenerutdanning. Øvelsesutvalget baserer seg på øvelser de erfaringer man har fra Olympiatoppens ulike basisprosjekter rundt om i landet. Øvelses forslag kan også lastes ned fra www.basistrening.no

Anbefalte testuker er en anbefaling som må sees i forhold til sesongplan og rittprogram. Uke nr bør likevel ikke avvike mer enn +/-1 uke.

Side 5 av 14

Eksempel snittuke herre landevei i konkurranseperioden (sommer):

Dager	15-16 år 4 mnd	17-18 år 5 mnd	19-20 år 6 mnd	21-22 år 6 mnd	Elite 8 mnd
1	Lav intensitet sykkel 1t + basistrening generell 30 min	Sone 1 sykkel 1t + basistrening styrke 30 min	Sone 1 sykkel 1,5t + basistrening 30 min	Sone 1 sykkel 2t + basistrening 30 min	Sone 1 sykkel 2t + basistrening 30 min
2	Lav intensitet sykkel 1,40t + drag a 5-10 min middels intensitet 20 min = totalt 2t	Sone 1 sykkel 1,5t + drag a 5-10 min sone 2/3 30 min = totalt 2,5t	Sone 1 sykkel 2t + drag a 5-10 min sone 2/3 30 min = totalt 3t	Sone 1 sykkel 2t + drag a 5-10 min sone 2/3 30 min = totalt 3t	Sone 1 sykkel 2t + drag a 5-10 min sone 2/3 30 min = totalt 3t
3	FRI	Sone 1 sykkel 3t	Sone 1 med korte innslag sone 2 som følge av terrenget totalt 5t	Sone 1 med korte innslag sone 2 som følge av terrenget totalt 5t	Sone 1 sykkel 2t
4	Lav intensitet sykkel 1t + middels/høy intensitet 30 min = totalt 2t	Sone 3/4 intervall sykkel 40 min + sone 1 1t,20min = totalt 2t	Sone 3/4 intervall sykkel 45min + sone 1 1,15t = totalt 2t	Sone 3/4 intervall sykkel 1t + sone 1 1,5 = totalt 2,5t	Langtur sone 1 sykkel med 45 min sone 3 bakke avslutning mopedes 1t = totalt 7t
5	FRI	FRI	FRI	FRI	FRI
6	Lav intensitet 1 sykkel med innslag middels intensitet 3 korte drag totalt 1t	Sone 1 sykkel med innslag sone 3 korte drag totalt 1t	Sone 1 sykkel med innslag sone 3 korte drag totalt 1,5t	Sone 1 sykkel med innslag sone 3 korte drag totalt 1,5t	Sone 1 sykkel med innslag sone 3 korte drag totalt 1,5t
7	Konkurranse m/ oppv/nedkj. = totalt 2,5t	Konkurranse 3t	Konkurranse 4t	Konkurranse 4t	Konkurranse 6t
Sum	9 timer	13 timer	17 timer	18 timer	20 timer

Kommentarer for perioden:

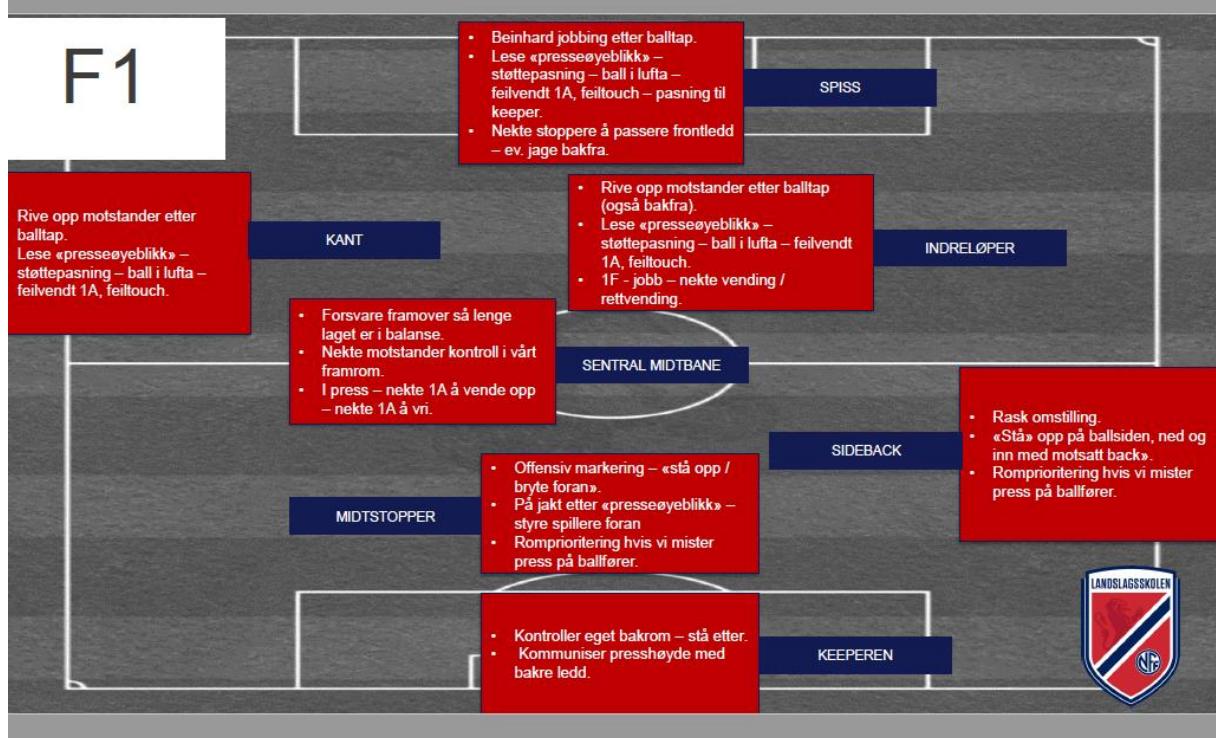
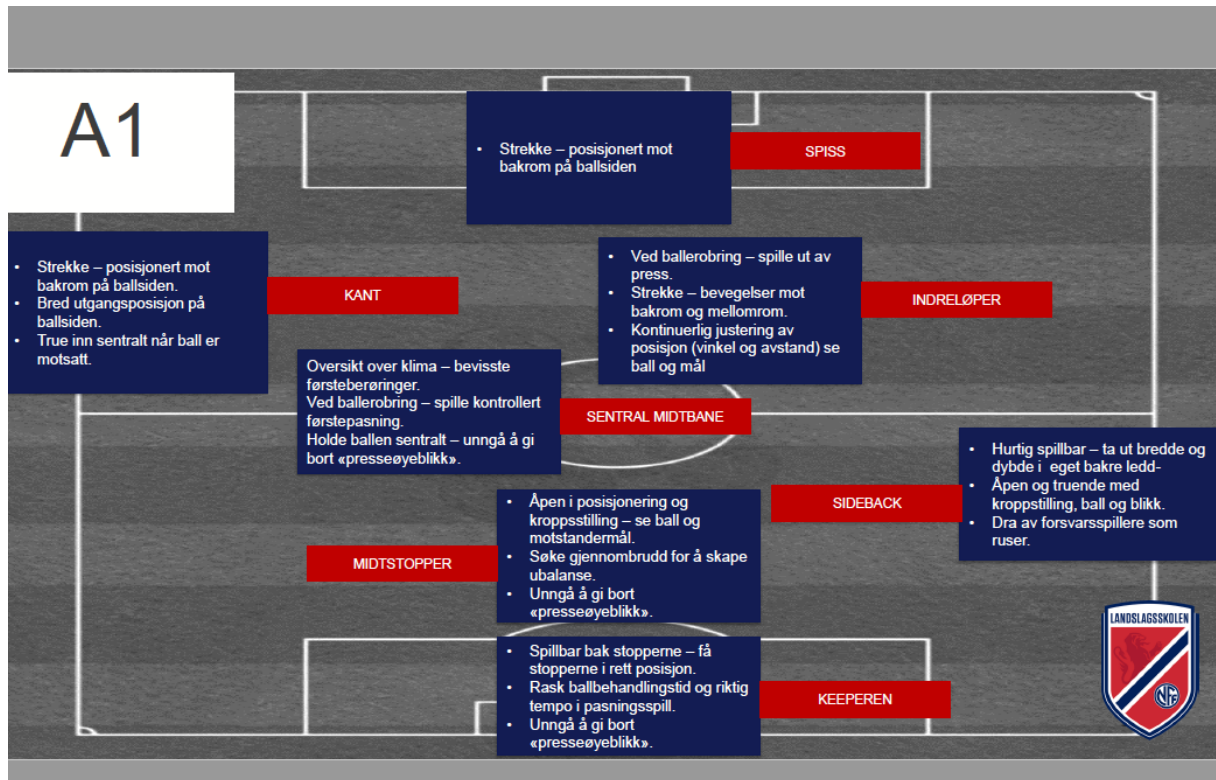
- Dette er eksempel på uke med 1 konkurranse. Det er viktig å legge inn treningsperioder med fokus på styrketrekk, styrkespurter og mer sone 3 (terskel) i konkurranseperioden for å kunne bygge nytt grunnlag. I disse ukene blir mengden større.
- Drag på tirsdag er for å kjøre konkurransen fra søndag ut av beina, viktig at disse dragene ikke blir for harde.

Vedlegg 6

Arbeidskrav komplekse idretter

Fotball

*utvalg fra Landslagsskolen

Håndball

*utvalg av utviklingstrapp for håndball

Tekniske ferdigheter

Som en grunnleggende definisjon kan vi si at teknikk er den enkelte utøveres bevegelsesløsning, og at god teknikk i håndball er en funksjonell løsning av bevegelsesoppgavene i spillet. Teknikk handler altså om bevegelse, og om hvilke bevegelser vi bruker for å løse de utfordringene som spillet gir oss. Når du skal trene teknikk er det viktig å få et så godt bilde av teknikken som mulig. Teknikktrening bør skje i starten av økten og det bør legges opp til mange repetisjoner av hevelsene vi ønsker å øve på. Klarer du samtidig å lage øvelsen slik at spilleren får tilnærmet lik «motstand» som i kamp, så trener du spilleren opp til å beherske teknikken i kampsituasjoner.

Nivå 4

16-20 år

- Spesialisere og utvikle spisskompetanse i spilleposisjon.
- Situasjonsbestemt teknikk
 - - LS
 - - Forflytning – sperre – mottak
 - Forflytning – sperre – rykk – mottak
 - Mottak med en hånd. Høyt og lavt. Med og uten press.
 - BS
 - - Forflytning uten ball. Posisjonering ut i fra situasjon.
 - «Spesialskudd» og «Spesialfinte»
 - Innspill, utspill og oppspill
 - KS
 - - Tilløp med ulike vinkler
 - Høyde i innhoppet

- Kunne satse på både venstre og høyre fot
- Variert skuddteknikk. Kunne skyte i hele målet.
- Teknikker fra nivå 3 beherskes med høyere fart, kraft og presisjon i spill og motspill.
- Vær bevisst på biologisk utvikling og modning (se egen tekst).

Taktiske ferdigheter

Taktiske ferdigheter er hva spilleren velger å gjøre i enhver situasjon som oppstår. Valget tas i forhold til hvordan medspillere og motspillere agerer. Valgene kan være med eller uten ball, ut fra hva situasjonen tilsier. I tillegg har vi i håndball noe vi kan kalle relasjonelle ferdigheter. Det er håndballkvalitet som oppstår i samspill med mellom to eller flere spillere. Ingen kan fullt ut vise sin kvalitet som håndballspillere på egenhånd.

Nivå 4

16-20 år

- Bruk av ulike formasjoner i forsvar og angrep. Kunne bruke de individuelle ferdighetene i det «ferdige» spillet.
- Roller og samarbeid i spillets ulike faser.

Fysiske ferdigheter

Fysiske ferdigheter er en viktig forutsetning for å kunne utføre de tekniske ferdighetene på en god og hensiktsmessig måte og til å skape effektive bevegelsesløsninger i ulike situasjoner på håndballbanen. Fysisk trening er en prosess som stimulerer flest mulig av de egenskapene som påvirker spillerens prestasjoner på banen i kamp. Målet er å påvirke hele personen og bidra til å vedlikeholde eller bedre den idrettsspesifikke prestasjonsevnen på en måte som gir varig endring og glede.

Nivå 4

16-20 år

- Bygge grunnlaget for å tåle belastningen som håndballspillet på seniornivå gir.
- Bygge grunnlag for å prestere.
- Lære balansen mellom trening og restitusjon/hvile.

- Vær bevisst på biologisk utvikling og modning (se egen tekst).

Mentale ferdigheter

Å trene på å utvikle mentale ferdigheter vil ofte hjelpe utøveren til å bedre kunne dra nytte av de fysiske, tekniske eller taktiske ferdighetene som utøveren allerede besitter eller ønsker å tilegne seg. For de aller yngste handler det å utvikle mentale ferdigheter om å skape et positivt selvbilde, samt skape en god relasjon i laget hvor glede, trivsel, trygghet og mestring står sentralt.

Nivå 4

16-20 år

- Utvikle egne teknikker for visualisering, indre dialog, målsetting mm.
- Lære å være «din egen sjef». Styre egen utvikling (selvstendig utøver). Bli bevisst på valg og konsekvenser. (Skjema for individuell utvikling)
- Videreføre områdene fra nivå 3. I tillegg
- Målsetting:
 - - Drømmen
 - Langsiktige mål
 - evaluering
 - mål - SMART
 - [klikk her for fordypning](#)
- Visualisering:
 - - automatisere teknikker
- Indre dialog:
 - - Håndtere negative tanker
 - Fjerne hindringer
- Selvtillit:
 - - Selvbilde. Du er mer enn prestasjonen din.
 - Videreutvikle fra nivå 3: Tro – bevisst bygge tro på egne ferdigheter.

- Konsentrasjon:
 - - Energistyring. Hva får du gjort noe med
 - Perspektiv. Hvordan velger du å tenke rundt en konkret situasjon
 - [klikk her for fordypning](#)
- Spenningsregulering:
 - - Bli bevisst optimalt spenningsnivå
 - lære teknikker for å regulere opp
 - lære teknikker for å regulere ned
 - [klikk her for fordypning](#)
- Stressmestring:
 - - kartlegging av situasjoner, stressorer
 - bevissthet
 - Mestringsstrategier
 - [klikk her for fordypning](#)
- Kamp- og treningsforberedelser:
 - - Plan
 - Plan B
 - Triggere, automatisere/videreutvikle
 - [klikk her for fordypning](#)
- Motivasjon:
 - - Redusere demotivasjon
 - [klikk her for fordypning](#)

Kilde: <https://utviklingstrappa.no/>

Volleyball

*utvalg fra utviklingstrapp i volleyball

15-16 ÅR: TRENE FOR Å TRENE

HOVEDFOKUS: UTVIKLE EVNE TIL Å GJENNOMFØRE SYSTEMATISK TRENING MED LANGSIKTIGE UTVIKLINGSMÅL

- Læring gjennom instruksjon og imitasjon. Utøver involvert i treningsplanleggingen. Selvevaluering og selvrefleksjon blir viktigere.

- Tidligere Innlærte ferdigheter videreutvikles og det legges større vekt på planmessig ressurs trening.

- Fysisk og psykisk brytningsstid med stort frigjøringsbehov i forhold til autoriteter (trenere, ledere, foreldre).

- Økende ulykkesrisiko, ulike typer pubertets-symptomer, økende kjønnsdrift og økende prestasjonspress i kombinasjon med konflikt mellom skole og idrett.

- Gunselig alder for utvikling av aerob utholdenhet, styrke og spensyl/hurtighetstrening

OMRÅDE	AKTIVITET
Individuell/tag	Utvikling av spillsystemer og posisjoner på banen. Fortsette treningen på allround ferdigheter. Trener for å utvikle individuelle ferdigheter.
Volleyball	Volleyball.
Sandvolleyball	Sandvolleyball
Serve	Beherske: ■ Serve med presisjon og fart i ballen, samt kunne plassere ballen til ulike steder på banen. ■ Beherske teknisk både hoppserve og hoppflakk. Starte: ■ Bevisstgjøring mtp. servepress og fellprosent, samt taktiske muligheter.
Servemottak	Beherske: ■ Servemottak på stor bane. ■ Servemottak med fingerlag i gitte situasjoner. Økt forståelse av avlevering i forhold til medspiller. Kan uanstrengt ta servemottak med god presisjon i bevegelse og presisjon i ballbehandling. Starte: ■ Bevisstgjøring av ulike utgangstillinger avhengig av servetype. ■ Innøving på harde hoppserver.
Forsvar	Beherske: ■ Forsvar med fingerlag. ■ Forsvarsteknikker med 1 hånd. ■ Forsvar på harde baller, sideutfall, baller lavt foran. Fortsette: ■ Innlæringen av forsvarsformasjoner. ■ Innlæring av sandvolleyballspesifikke forsvarsteknikker og forsvarsformasjoner. Starte: ■ Innlæringen av taktiske valg.
Opplegg	Behersker opplegg i forhold til medspillere. Fortsette: ■ Spesialiseringen av oppleggerrollen. ■ Innøvingen på hopplegg. Videreutvikle forflytningsevnen og balansen, også i pressede situasjoner. Starte: ■ Innlæringen av taktiske valg. Fortsette Innlæringen av sandvolleyballspesifikke oppleggerkrav. Introdusere betydningen av vind.
Angrep	Behersker: ■ Smash med ulik tilløpslengde og ulike opplegg. ■ Ulike angrepsretninger, og kan plassere ballen med løse slag (dlpp, shot og poke). Fortsette: bevisstgjøringen på når man skal stå hardt og når ballen skal kontrolleres. Fokus på presisjon i angrepet og bevisstgjøring av hensiktsmessige angrepsvalg i ulike situasjoner. Starte: ■ Innøving av angrep bak tre meterlinjen i alle posisjoner. ■ Spesialisering av ulike angrepsroller i konkurranse. Introdusere betydningen av vind.
Blokk	Behersker armføring og håndstilling i blokkhopp uten forflytning + fortsette Innøving av armføring og håndstilling i blokkhopp med forflytning. Fortsette: Innøving av forflytning og plassering av blokk i forhold til angriper. Introdusere ulike individuelle taktiske blokkvalg. Fokus: Timing + rask og effektiv forflytning. Starte: Innøving av spesialiserte blokkroller i konkurranse.
Spill	God forståelse av spillet og mer bevisst på taktiske elementer i spillet. Lærer seg spesialoppgaver i laget og kan beherske flere roller på banen.
Koordinasjon	Viser god romfølelse, øye- håndkoordinasjon, rytme, balanse/stabilitet, hurtighet og forarbeid.
Fysikk	Tar ansvar i forhold til å utvikle generell styrke, stabilitet i buk/rygg, skulder/arm og benstyrke, spensyl/hurtighet. ■ Gjennomfører individuelle skadeforebyggende treningsprogram. ■ Viser selvdisciplin mht gode rutiner for gjennomføring av restitusjon, bevegelse/uttøying. ■ Tester regelmessig med positiv utvikling.
Mentalt	Viser daglig stabilitet i oppreden og treningsarbeid. Utvikler sunn livsstil og sunne daglige levevaner. ■ Viser ekte spillerglede og konkurranseglad mot spillere på alle nivåer. ■ Har sammen med trener og foreldre diskutert drømmemål, resultatmål 1-3 år, mestringsmål og daglige mål. ■ Trener selvstendig på definerte oppgaver eller mål i alle øvelser. ■ Har klare og oppnåelige mål før kampene og evaluerer sine prestasjonsmål i kampene uavhengig av resultat (selvstendig eller sammen med trener). ■ Kan heve sitt tekniske og taktiske prestasjonsnivå i medgang mot et antatt bedre lag. ■ Viser initiativ, fokus og konsentrasjon til å fullføre og vinne kampen etter å ha vunnet ett eller to sett. ■ Viser en umiddelbar konstruktiv reaksjon etter vunnet og tapt poeng ovenfor seg selv og medspillere.
Annet	■ Har helhetlig treningsopplegg (Balanse konkurranse/trening og volleyball/sandvolleyball/ressurstrening). ■ Fører treningsdagbok, kamprapport og praktiserer sunt kosthold og væskebalanse. ■ Tren mye ballbehandling med lange utøvere. Spesialisering mtp en fremtidig seniorkarriere. ■ Går gjennom "Ren utøver"

Kampsport

*utvalg fra arbeidskravsanalyse i kampsport

Elementer

- Spesifikk Styrke
 - Relativ-styrke, Maks-styrke, Hurtigstyrke/reaktivstyrke, Utholdende styrke – hvor?
- Spesifikk Utholdenhet
 - Anaerob – hvilke sone/intensitet?
- Spesifikk Bevegelighet
 - Dynamisk og aktiv – i hvilke ledd?
- Spesifikk Koordinasjon
 - Balanse, differensering, tilpasset kraftinnsats etc – for hvilke bevegelser trenger jeg hvilke koordinative egenskaper?
- Spesifikk Hurtighet
 - Korttidsprogrammer, speed, agility, quickness – hvilke bevegelser trenger hvilke type hurtighet
- Spesifikke sosiale, mentale og psykiske aspekter
 - Vilje til å vinne, evnen til å takle kritikk, selvkontroll, kreativitet, ...

Vedlegg 7

T-tester av dopingspørsmål

Eventuelle forskjeller i holdning til PFM

Q10: «Ville du brukt dopingpreparatet»?

Case der bruk av et dopingpreparat vil øke sjansene for å komme til OL. Mange av konkurrentene bruker det og det er vanskelig å avsløre i en dopingkontroll.

ANOVA

Q10

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,000	1	,000	,003	,959
Within Groups	11,832	379	,031		
Total	11,832	380			

Robust Tests of Equality of Means

Q10

	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Welch	,003	1	371,069	,956

a. Asymptotically F distributed.

Q11: «Hva tror du flestparten av andre norske utøvere ville gjort»?

Samme case som Q10.

ANOVA

Q11

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,028	1	,028	,395	,530
Within Groups	26,191	368	,071		
Total	26,219	369			

Robust Tests of Equality of Means

Q11

	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Welch	,449	1	357,076	,503

a. Asymptotically F distributed.

Q64_1: «Hvilke mener du kan godtas og hvilke mener du ikke bør godtas»?

Kosttilskudd som tran, vitaminer og mineraler.

Descriptives

Type_idrett		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
Type_idrett						Lower Bound	Upper Bound		
Ensidig	"Kan godtas"	146	1,0000	,00000	,00000	1,0000	1,0000	1,00	1,00
	"Kan godtas under tvil"	1	1,0000	1,00	1,00
	"Kan ikke godtas"	1	1,0000	1,00	1,00
	Total	148	1,0000	,00000	,00000	1,0000	1,0000	1,00	1,00
Sammensatt	"Kan godtas"	223	2,0000	,00000	,00000	2,0000	2,0000	2,00	2,00
	"Kan godtas under tvil"	8	2,0000	,00000	,00000	2,0000	2,0000	2,00	2,00
	"Kan ikke godtas"	1	2,0000	2,00	2,00
	Total	232	2,0000	,00000	,00000	2,0000	2,0000	2,00	2,00

Q64_2: «Hvilke mener du kan godtas og hvilke mener du ikke bør godtas»?

Kosttilskudd med stoffer som øker kroppens evne til å komme seg raskt etter hard trening.

Descriptives

Type_idrett		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
Type_idrett						Lower Bound	Upper Bound		
Ensidig	"Kan godtas"	64	1,0000	,00000	,00000	1,0000	1,0000	1,00	1,00
	"Kan godtas under tvil"	44	1,0000	,00000	,00000	1,0000	1,0000	1,00	1,00
	"Kan ikke godtas"	30	1,0000	,00000	,00000	1,0000	1,0000	1,00	1,00
	Total	138	1,0000	,00000	,00000	1,0000	1,0000	1,00	1,00
Sammensatt	"Kan godtas"	105	2,0000	,00000	,00000	2,0000	2,0000	2,00	2,00
	"Kan godtas under tvil"	71	2,0000	,00000	,00000	2,0000	2,0000	2,00	2,00
	"Kan ikke godtas"	48	2,0000	,00000	,00000	2,0000	2,0000	2,00	2,00
	Total	224	2,0000	,00000	,00000	2,0000	2,0000	2,00	2,00

Q64_3: «Hvilke mener du kan godtas og hvilke mener du ikke bør godtas»?

Høydehus som øker produksjonen av røde blodlegemer og dermed øker utholdenheten.

Descriptives

Type_idrett		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
Type_idrett						Lower Bound	Upper Bound		
Ensidig	"Kan godtas"	39	1,0000	,00000	,00000	1,0000	1,0000	1,00	1,00
	"Kan godtas under tvil"	51	1,0000	,00000	,00000	1,0000	1,0000	1,00	1,00
	"Kan ikke godtas"	53	1,0000	,00000	,00000	1,0000	1,0000	1,00	1,00
	Total	143	1,0000	,00000	,00000	1,0000	1,0000	1,00	1,00
Sammensatt	"Kan godtas"	61	2,0000	,00000	,00000	2,0000	2,0000	2,00	2,00
	"Kan godtas under tvil"	90	2,0000	,00000	,00000	2,0000	2,0000	2,00	2,00
	"Kan ikke godtas"	69	2,0000	,00000	,00000	2,0000	2,0000	2,00	2,00
	Total	220	2,0000	,00000	,00000	2,0000	2,0000	2,00	2,00

Q64_4: «Hvilke mener du kan godtas og hvilke mener du ikke bør godtas»?

EPO og andre stoffer som øker utholdenheten.

Descriptives

Type_idrett	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
"Kan godtas under tvil"	1	2,0000	2,00	2,00
"Kan ikke godtas"	372	1,6129	,48774	,02529	1,5632	1,6626	1,00	2,00
Total	373	1,6139	,48750	,02524	1,5643	1,6636	1,00	2,00

Q64_5: «Hvilke mener du kan godtas og hvilke mener du ikke bør godtas»?

Anabole steroider, veksthormoner og lignende som gjør det mulig å øke treningsmengde og muskelstyrke.

Q64_5

Type_idrett			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
.	Valid	"Kan ikke godtas"	273	97,5	100,0	100,0
	Missing	System	7	2,5		
	Total		280	100,0		
Ensidig	Valid	"Kan ikke godtas"	145	98,0	100,0	100,0
	Missing	System	3	2,0		
	Total		148	100,0		
Sammensatt	Valid	"Kan ikke godtas"	232	98,3	100,0	100,0
	Missing	System	4	1,7		
	Total		236	100,0		

Q64_6: «Hvilke mener du kan godtas og hvilke mener du ikke bør godtas»?

Amfetamin og lignende stoffer som øker evnen til å tåle hard trening og smerte i konkurranser.

Q64_6

Type_idrett			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
.	Valid	"Kan godtas under tvil"	1	,4	,4	,4
		"Kan ikke godtas"	271	96,8	99,6	100,0
		Total	272	97,1	100,0	
	Missing	System	8	2,9		
	Total		280	100,0		
Ensidig	Valid	"Kan ikke godtas"	145	98,0	100,0	100,0
	Missing	System	3	2,0		
	Total		148	100,0		
Sammensatt	Valid	"Kan godtas under tvil"	1	,4	,4	,4
		"Kan ikke godtas"	231	97,9	99,6	100,0
		Total	232	98,3	100,0	
	Missing	System	4	1,7		
	Total		236	100,0		

Q65_5: «Hvor villig ville du være til selv å ta følgende stoffer dersom du

risikerte noe nedsatt levealder»? Stoffer som i betydelig grad øker din fysiske styrke og utholdenhet.

Kontekst: I fremtiden kan det bli fremstilt lovlig stoffer som vil kunne øke yteevnen på ulike områder.

Descriptives

Type_idrett		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
Type_idrett						Lower Bound	Upper Bound		
Ensidig	"Villig"	1	1,0000	1,00	1,00
	"Kanskje villig"	19	1,0000	,00000	,00000	1,0000	1,0000	1,00	1,00
	"Ikke villig"	124	1,0000	,00000	,00000	1,0000	1,0000	1,00	1,00
	Total	144	1,0000	,00000	,00000	1,0000	1,0000	1,00	1,00
Sammensatt	"Villig"	7	2,0000	,00000	,00000	2,0000	2,0000	2,00	2,00
	"Kanskje villig"	26	2,0000	,00000	,00000	2,0000	2,0000	2,00	2,00
	"Ikke villig"	193	2,0000	,00000	,00000	2,0000	2,0000	2,00	2,00
	Total	226	2,0000	,00000	,00000	2,0000	2,0000	2,00	2,00

Eventuelle forskjeller i opplevd forebygging av doping

Q12_1: «Hvor enig eller uenig er du i at forebygging av doping er høyt prioritert i idrettslag»?

Descriptives

Q12_1

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Ensidig	145	2,1034	1,14093	,09475	1,9162	2,2907	1,00	5,00
Sammensatt	230	2,5304	1,24207	,08190	2,3691	2,6918	1,00	5,00
Total	375	2,3653	1,22032	,06302	2,2414	2,4892	1,00	5,00

ANOVA

Q12_1

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	16,214	1	16,214	11,185	,001
Within Groups	540,735	373	1,450		
Total	556,949	374			

Robust Tests of Equality of Means

Q12_1

	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Welch	11,624	1	325,357	,001

a. Asymptotically F distributed.

Q12_2: «Hvor enig eller uenig er du i at forebygging av doping er høyt prioritert i særkrets»?

Descriptives

Q12_2

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Ensidig	140	1,9143	1,07614	,09095	1,7345	2,0941	1,00	5,00
Sammensatt	225	2,1644	1,19320	,07955	2,0077	2,3212	1,00	5,00
Total	365	2,0685	1,15465	,06044	1,9496	2,1873	1,00	5,00

ANOVA

Q12_2

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	5,401	1	5,401	4,085	,044
Within Groups	479,887	363	1,322		
Total	485,288	364			

Robust Tests of Equality of Means

Q12_2

	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Welch	4,286	1	317,652	,039

a. Asymptotically F distributed.

Q12_3: «Hvor enig eller uenig er du i at forebygging av doping er høyt prioritert i idrettskrets»?

Descriptives

Q12_3

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Ensidig	134	1,8657	1,07459	,09283	1,6821	2,0493	1,00	5,00
Sammensatt	216	1,9491	1,10483	,07517	1,8009	2,0972	1,00	5,00
Total	350	1,9171	1,09256	,05840	1,8023	2,0320	1,00	5,00

ANOVA

Q12_3

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,575	1	,575	,481	,488
Within Groups	416,022	348	1,195		
Total	416,597	349			

Robust Tests of Equality of Means

Q12_3

	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Welch	,487	1	288,013	,486

a. Asymptotically F distributed.

Q12_4: «Hvor enig eller uenig er du i at forebygging av doping er høyt prioritert i særforbund»?

Descriptives

Q12_4

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Ensidig	146	1,4178	,79444	,06575	1,2879	1,5478	1,00	5,00
Sammensatt	230	1,6478	,93097	,06139	1,5269	1,7688	1,00	5,00
Total	376	1,5585	,88651	,04572	1,4686	1,6484	1,00	5,00

ANOVA

Q12_4

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	4,725	1	4,725	6,094	,014
Within Groups	289,988	374	,775		
Total	294,713	375			

Robust Tests of Equality of Means

Q12_4

	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Welch	6,539	1	342,964	,011

a. Asymptotically F distributed.

Q12_5: «Hvor enig eller uenig er du i at forebygging av doping er høyt prioritert i egen idrett»?

Descriptives

Q12_5

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Ensidig	145	1,4897	,81749	,06789	1,3555	1,6238	1,00	5,00
Sammensatt	230	2,0174	1,12520	,07419	1,8712	2,1636	1,00	5,00
Total	375	1,8133	1,04821	,05413	1,7069	1,9198	1,00	5,00

ANOVA

Q12_5

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	24,768	1	24,768	23,924	,000
Within Groups	386,165	373	1,035		
Total	410,933	374			

Robust Tests of Equality of Means

Q12_5

	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Welch	27,538	1	365,517	,000

a. Asymptotically F distributed.

Q13_1: «I hvilken grad er doping utbredt i ungdomsidretten»?

Descriptives

Q13_1

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Ensidig	126	4,1032	,80825	,07200	3,9607	4,2457	1,00	5,00
Sammensatt	201	3,8010	,70725	,04989	3,7026	3,8994	1,00	5,00
Total	327	3,9174	,76095	,04208	3,8346	4,0002	1,00	5,00

ANOVA

Q13_1

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	7,072	1	7,072	12,650	,000
Within Groups	181,699	325	,559		
Total	188,771	326			

Robust Tests of Equality of Means

Q13_1

	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Welch	11,900	1	239,332	,001

a. Asymptotically F distributed.

Q13_2: I hvilken grad er doping utbredt i den voksne mosjonsidretten?

Descriptives

Q13_2

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Ensidig	121	3,6364	,86603	,07873	3,4805	3,7922	1,00	5,00
Sammensatt	208	3,7548	,74372	,05157	3,6531	3,8565	2,00	5,00
Total	329	3,7112	,79166	,04365	3,6254	3,7971	1,00	5,00

ANOVA

Q13_2

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1,073	1	1,073	1,716	,191
Within Groups	204,495	327	,625		
Total	205,568	328			

Robust Tests of Equality of Means

Q13_2

	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Welch	1,584	1	221,426	,210

a. Asymptotically F distributed.

Q13_3: I hvilken grad er doping utbredt i toppidretten?

Descriptives

Q13_3

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Ensidig	134	3,4701	,95532	,08253	3,3069	3,6334	1,00	5,00
Sammensatt	217	3,4470	,84339	,05725	3,3342	3,5599	1,00	5,00
Total	351	3,4558	,88651	,04732	3,3628	3,5489	1,00	5,00

ANOVA

Q13_3

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,044	1	,044	,056	,813
Within Groups	275,021	349	,788		
Total	275,066	350			

Robust Tests of Equality of Means

Q13_3

	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Welch	,053	1	255,401	,818

a. Asymptotically F distributed.

Vedlegg 8

Homogenitet av varians

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Q64_2	,000	1	360	,999
Q14_1	1,019	1	372	,313
Q14_2	,147	1	376	,702
Q12_5	12,284	1	373	,001
Q13_1	,216	1	325	,643
Q13_3	2,863	1	349	,092

Vedlegg 9

Multikollinearitet

			Correlations						
			Type_idrett	Q64_2	Q14_1	Q14_2	Q12_5	Q13_1	Q13_3
Spearman's rho	Type_idrett	Correlation Coefficient	1,000	-,005	-,030	-,036	,252**	-,226**	-,025
		Sig. (2-tailed)	.	,924	,557	,485	,000	,000	,639
		N	384	362	374	378	375	327	351
Q64_2		Correlation Coefficient	-,005	1,000	,239**	,214**	,004	-,079	,002
		Sig. (2-tailed)	,924	.	,000	,000	,927	,073	,957
		N	362	623	611	616	608	514	555
Q14_1		Correlation Coefficient	-,030	,239**	1,000	,867**	-,008	-,013	,025
		Sig. (2-tailed)	,557	,000	.	,000	,831	,766	,556
		N	374	611	649	649	631	534	576
Q14_2		Correlation Coefficient	-,036	,214**	,867**	1,000	-,009	,026	,064
		Sig. (2-tailed)	,485	,000	,000	.	,813	,544	,120
		N	378	616	649	655	637	539	582
Q12_5		Correlation Coefficient	,252**	,004	-,008	-,009	1,000	-,168**	-,206**
		Sig. (2-tailed)	,000	,927	,831	,813	.	,000	,000
		N	375	608	631	637	646	533	573
Q13_1		Correlation Coefficient	-,226**	-,079	-,013	,026	-,168**	1,000	,522**
		Sig. (2-tailed)	,000	,073	,766	,544	,000	.	,000
		N	327	514	534	539	533	542	526
Q13_3		Correlation Coefficient	-,025	,002	,025	,064	-,206**	,522**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,639	,957	,556	,120	,000	,000	.
		N	351	555	576	582	573	526	586

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).